

Magyar Református Nevelés

MEGJELENIK ÉVENTE 4 SZÁM | LETÖLTHETŐ: REFPEDI.HU/MRN

HITBŐL HITBE AZ ÓVODÁBAN

Szerkesztői előszó

Üdvözlét az Olvasónak ■ SZÁSZI ANDREA 3

Tanulmányok

SZÁSZI ANDREA – BÁNNÉ MÉSZÁROS ANIKÓ ■ Hitből hitbe az óvodában:
egy kérdőíves felmérés tanulságai 5
HŐS ORSOLYA ■ Godly Play az óvodában 28

Műhely ■ Óvodai katechézis

ABLONCZYNÉ VÁNDOR MARGIT ■ Az RPI támogatása
a református óvodák számára: a refovi.reformatus.hu honlap bemutatása 39
ZIMÁNYI NOÉMI ■ Fedezzük fel az imádságot!
– Ötletek imádságra neveléshez az óvodás korosztály számára 44
PLUHÁR GÁBORNÉ SZÚCS ENIKŐ ■ Segédanyagok az óvodai katechézishez
– ötlettár az óvodai hitéleti neveléshez 55
SZABÓ GYÖRGY ■ Mint a viruló olajfa – Egy új református óvoda
tervezésének tanulságai az építész szemével 69
FEKETÉNÉ KAVISÁNSZKI GYÖRGYI ■ Debreceni Református Kollégium Óvodája
– Bibliai ötlettár, egy csipetnyi a mindennapjainkból 77

Műhely ■ Kitekintő

FEHÉR ÁGOTA ■ Tehetséggondozás és érzelmi biztonság 93
UHERKOVICH ZOLTÁN ■ A fiatalok jövőképe különös tekintettel
a pályaválasztásra és a családalapításra 105

Számunk szerzői 110

A címlapon a „Hitvallás és szabadság” rajzpályázat egyik pályaműve szerepel (Szilágyi Péter, 5 éves, Szivárvány Református Óvoda). A lapban megjelenő további illusztrációkat a cikkek szerzői készítették.

E számunk elkészítését a hollandiai OGO Alapítvány támogatta.

OGO

ÜDVÖZLET AZ OLVASÓNAK!

Emlékszik még arra, hogy mit tanult óvodás korában? Tartalmilag talán kevésbé, de azt vélhetően fel tudja idézni, hogyan készültek az ünnepre otthon. Esetleg azt is, hogy az óvónéni hogyan mesélt, vagy milyen volt egy közös imádság hangulata. Nem véletlenül. Az óvodáskori, kisgyermekkor-i élmények, tapasztalatok meghatározóak számunkra. Ezt a mindennapi élet is alátámasztja és a pedagógiai-pszichológiai szakirodalom is bizonyítja. Igaz ez a hitéletünkre is. Nem mindegy, hogy hogyan alapozódik meg kisgyermekkorban az ember hitvilága, istenképe, látásmódja és hogyan formálja a személyiségét. Ebben pedig nagy szerepe van az óvodai közegnek. Hazánkban a 2021/2022. tanévében 101 református óvodában segítik az óvodapedagógusok a gyermekek komplex fejlődését, aminek része a hitélet is. Ezt a témát járja körül

– néhány pontot kiemelve – jelenlegi tematikus számunk.

A bevezetőben egy nemrég készült, óvodai hitéletre vonatkozó felmérés tanulságaival találkozhatunk, ami segít ránézni a mindennapi kérdésekre, kihívásokra és lehetőségekre. Ezután egy olyan módszertan kerül bemutatásra, ami óvodai közegben is jól használható a bibliai történetek üzenetének átadására.

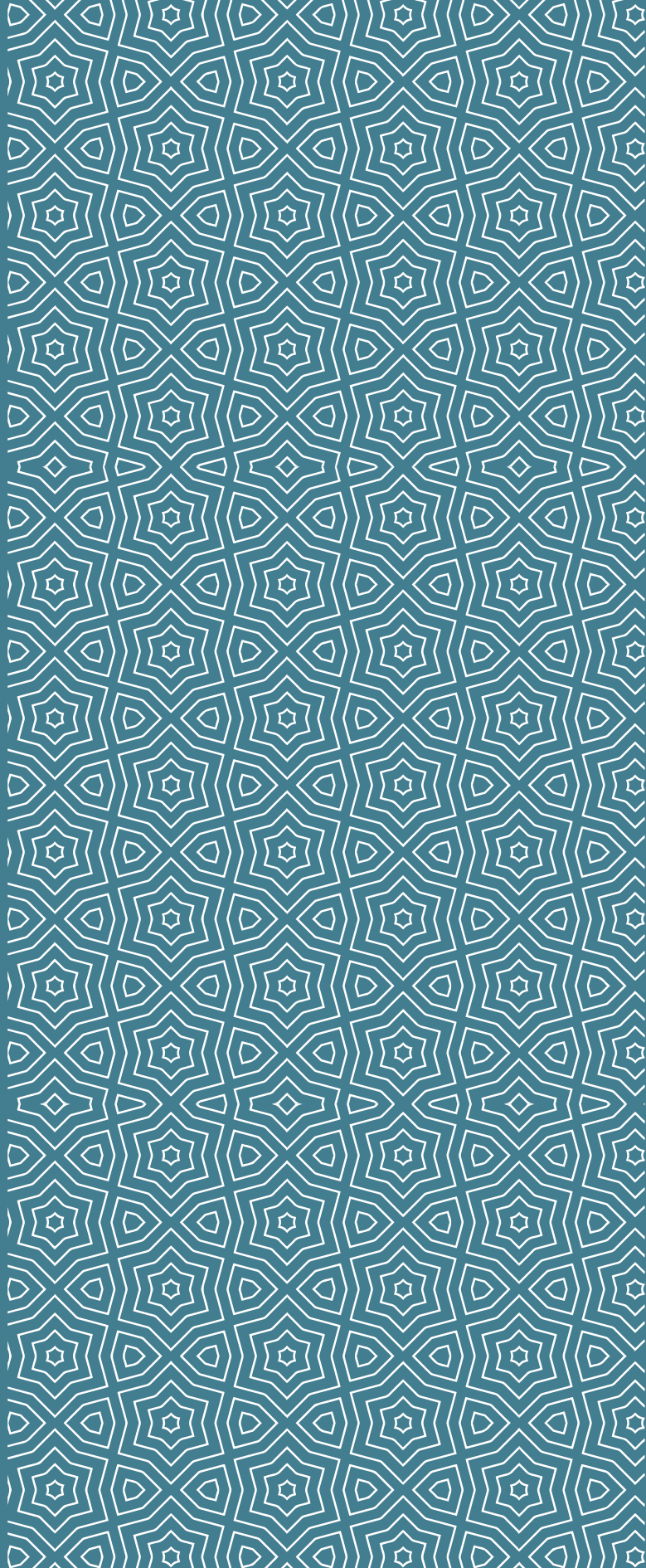
Két műhelyrovattal találkozhat az Olvasó. Az elsőben az óvodai katechézis témakörében segítjük a gyermekek között szolgálókat. Bemutatásra kerül az RPI által készített, református óvodáknak készült honlap: a Refovi is. További gyakorlati segítséget kaphatunk a kisgyermekek imádságra neveléséhez, a sokféle óvodai hitéleti segédanyag közötti tájékozódáshoz, majd a jógyakorlatok között pedig a Debreceni Református Kollégium Óvodája osztja meg tapasztalatait.

Gondoltak már arra, hogyan lehet bibliai szempontokat, gondolatokat is figyelembe véve óvodát építeni? A műhelyrovat egyik különleges cikke két építész munkáját mutatja be: a székesfehérvári Olajfa Református Óvoda tervezésének részleteibe pillanthatunk be.

A második műhelyrovatban a tehetséggondozás egy újabb témájáról, az érzelmi biztonság és tehetséggondozás kapcsolatáról olvashatunk. A sort pedig a református középiskolák pedagógiai gondolkodásmódjáról való előadás írott változata zárja.

DR. SZÁSZI ANDREA

Tanulmányok

SZÁSZI ANDREA – BÁNNÉ MÉSZÁROS ANIKÓ¹

HITBŐL HITBE AZ ÓVODÁBAN: EGY KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TANULSÁGAI

A kisgyermekkor és ezen belül, az óvodáskori hitre nevelés alapvető és hosszútávon ható tényező a hit fejlődése szempontjából. Ha egy tételmondatot hoznánk a kisgyermekkor nevelés fontosságáról, akkor ez lehetne az. Ezt támasztja alá az ehhez a korszakhoz valláspedagógiai szemszögből közelítő szakirodalom és a mindennapi gyakorlat, tapasztalat is. A tanulmányban ezt két módon kívánom körbejárni. Bár a céloom most nem egy valláspedagógiai-teológiai szempontú tanulmány írása, de a kérdőív következtetéseihez röviden szeretnék felvázolni alapozaásként, az első pont során, pár gondolatot ebből a témakörből is. Elsősorban azért, mert a gyakorlatnak és az elméletnek érdemes „kézen fogva” járnia, az elméleti alapok segíthetnek a megvalósulás minél hatékonyabbá tételében. Ebben a bevezető alapozaásban röviden az óvodások azon fő hitbeli sajátosságaira térek ki, melyekhez – a gyermek oldaláról nézve – a második pontban bemutatott és elemzett kutatás eredményei kapcsolhatók. A publikáció második, hosszabb része egy református óvodák körében végzett felmérés főbb eredményeit tartalmazza. Itt elsősorban azt vizsgáltuk, hogy az óvodai légréorról, az óvodapedagógusokról, az óvoda alapvető hitéleti beállítottságáról mit tudunk meg.

1. GONDOLATOK A KISGYERMEKKOR HITÉRŐL

Szakmai oldalról közelítve kiemelhető, hogy ez a 3–6 (7) éves kor a gyermeki, természetes hit kibontakozásának a kora. Tele vannak képzelőerővel és érzellemmel. Ebből az irányból közelítenek a bibliai történetekhez, a hit kérdéseihez. Fontos számukra az utánzás és mindaz, amit látnak és hallanak a körülöttük lévő felnőttek részéről. A hit fejlődésének egyik legismertebb kutatója, J. Fowler az „intuitív-projektív hit” időszakának tartja ezt a kort.² A gyermekek nyitottan állnak ebben az időszakban a hit kérdéséhez, alapvetően érdeklődnek, gyakran kérdeznak, és meg akarják érteni a maguk módján a körülöttük lévő világot és benne önmagukat. Mindehhez önmagukból indulnak ki és intuitív módon for-

dítják le saját maguk számára az életet. Tele vannak olyan gondolatokkal és elképzelésekkel, amelyekben a valóság, a hallottak és látottak, valamint a saját fantáziájuk terméke keveredik. Ez megjelenik a hit vonatkozásában is. Istent még nem elvont fogalomként, hanem nagyon emberhez kötött módon, antropomorf módon értelmezik. Fontosak számukra a szimbólumok, amelyeket konkrét módon értenek. Alapvetően az óvodásokra jellemző a konkrét gondolkodásmód. Benyomásaik vannak csak Istenről, Akit megpróbálnak megragadhatónak tenni a saját valóságuk számára. Eközben úgy képzelik el és úgy élik meg, hogy rávetítik azokat a vonásokat, amelyeket a körülöttük lévő tekintélyszemélyektől látnak és megélnék. Így szülő, óvodapedagógus és hittanoktató/lelkipásztor által színezett istenképek lesznek. A kutatások alapján általában 5–6 éves korban kezd elválni az Istenről való gondolkodás és a szülőkről mintázott istenkép, majd 10–11 éves kor körül mindez fogalmi szintre is kerül.³ Vallásosságukban is erősen keverednek az utánzással megtanult elemek a fantáziával, konkrét asszociációkkal, intuícióikkal és látásmódjukkal. Egzisztenciális kérdések, mély teológiai tartalmú gondolatok és a felnőtt számára néha mosolyogtató kérdések, kifejezések egyaránt előfordulnak közöttük. Ebből a sajátosságból indult ki a gyermekteológia, amely szerint vannak olyan teológiai kérdések, amelyekre a kisgyermek a maguk fejlődési szintjén válaszolnak, illetve keresik a válaszokat. Angol és német területen több kutató is vizsgálat alá vette ezt a témát és felismeréseik hasznosak az óvodás korosztállyal foglalkozók számára is. Kiemelt tézisük, hogy a gyermek vallásossága nem rosszabb, mint a felnőtté, nem is hiányos, egyszerűen csak más, a korosztály tipikus sajátosságai miatt. Tisztában vannak vele, hogy a gyermek fejlődőképes, aktívan cselekvő és együttműködő, saját értelmezéseit megalkotó, gondolkodó és beszélő személy.⁴ Bár a gyermekteológiával foglalkozók sok izgalmas szempontot hoznak a korosztály katechézisébe, sajnos ezekre nem tudok most kitérni. Abból a szempontból viszont fontos számunkra, hogy kihangsúlyozzák azt a tapasztalatot, amelyet látunk a mindennapokban. Azaz, a kisgyermek hitében jelen vannak az otthonról, a családi környezetből hozott összetevők éppen úgy, mint azok, amelyeket az „intézményesített” vallással való találkozásból adaptálnak. A családi hatás vitathatatlan és a leginkább meghatározó a vallásosság szempontjából.⁵ Azonban azt is tapasztaljuk, hogy a hit családon kívüli közösségekben való megélése is fontos összetevője lehet a gyermeki hit fejlődésének. Ez történhet gyülekezeti közegben (ahová a családon keresztül juthat el a gyermek), de egy intézményben is érhetik a vallással, hitérettel kapcsolatos benyomások. Hazánkra jellemző, hogy az óvodai közösségben mind az állami, mind az egyházi óvodákban találkozhatnak a hit kérdéseivel a gyermekek – bár különböző módon. Az állami óvodákban a fakultatív hittanoktatás keretén belül, a szülők választása alapján, a csoport egy része vesz részt felekezeti hittan foglalkozásokon. Ezt, ha a református sajátosságokat nézzük, olyan személyek (lelkipásztorok, hittanoktatók) tartják, akik az MRE által elfogadott egyházi katechetikai képesítéssel rendelkeznek.⁶ Ők általában heti egy alkalommal mennek be az óvodába, és egy előzetesen egyeztetett időpontban tarthatnak foglalkozásokat azoknak a gyermekeknek, akiknek a szülei kérték a hittanoktatást. A tapasztalatok azt mutatják, hogy itt vegyesen vannak különböző felekezethez tartozó gyermekek és akár

bőségesen azok is, akik vallástalan környezetben nőnek fel. Hasonló háttérbeli sokszínűségről kapunk visszajelzéseket egyházi óvodákból is, ott mégis más sajátosságokkal találkozhatunk. Ezekben a közösségekben – és most kiemelten hadd szóljak a református óvodákról – többnyire be van építve a keresztyén nevelés és a keresztyén szemléletmód a mindennapi óvodai életbe. Része a nevelési programnak a hittan, rendszeresen vannak áhítatok, óvodai lelki alkalmak, stb. Egy olyan közegbe kerülhetnek így be a gyermekek, ahol a hitből-hitbe való lelki vezetés nem pusztán heti 30–40 perc, hanem a mindennapok részévé válhat.⁷ Nagy öröm és lehetőség – de egyben kihívás is ez. Ehhez léteznek segítségük is a háttérben. Néhányat felsorolva: az Református Óvodai Nevelés Alapprogramja 1998 óta ad támpontokat az óvodai keresztyén neveléshez, létezik segítségnyújtás az óvodapedagógusok részére, azóta létrejött a Refovi honlap, amely a református óvodák jó gyakorlatait (is) gyűjti. Mindazokat a kollégákat segítik ezek, akik keresztyén közeget, az Istennel való szeretetkapcsolat jó ízét szeretnék közvetíteni a gyermekek felé. Hogyan valósulhat ez meg? Milyen segítségre van szükség a hétköznapiakban a református óvodák pedagógusainak? Ennek jártunk utána 2019-ben.

2. BEVEZETÉS AZ ÓVODAI FELMÉRÉSHEZ

Már régóta időszerű lenne a Református Óvodai Nevelés Alapprogramjának átgondolása és további óvodai segédletek készítése. Ennek támogatására 2019 novemberétől egy munkacsoportot hozott létre az RPI. Ebbe a közösségbe bekapcsolódhattak református óvodák pedagógusai, gyülekezetek által végzett óvodai katechézisben szolgáló lelkipásztorok és hittanoktatók, felsőoktatási intézmények katechetikai szakemberei is. Sajnos a munkacsoport közös tevékenységét a pandémia megakasztotta, így 2021 szeptemberétől kezdődött az újraszerveződés időszaka. A munkacsoport első találkozójára 2019 októberében azonban végeztünk egy országos felmérést a református óvodák között. Abban a tanévben az MRE 175 köznevelési intézményében (köztük 76 többcélú volt) 80 református óvodát találhatunk. Ezek jó része viszonylag újnak tekinthető a rendszerben, mivel 2010 után csatlakoztak.⁸

A felmérés során minden református óvodát megszólítottunk, közülük 44 helyről kaptunk visszajelzést. Ez az összes 2019/2020-ban működő református óvoda 55%-a, tehát a kitöltési arány egész jónak mondható. Mivel az itemeket a közös munka előkészítésére szántuk, így a következő területek kerültek elő:

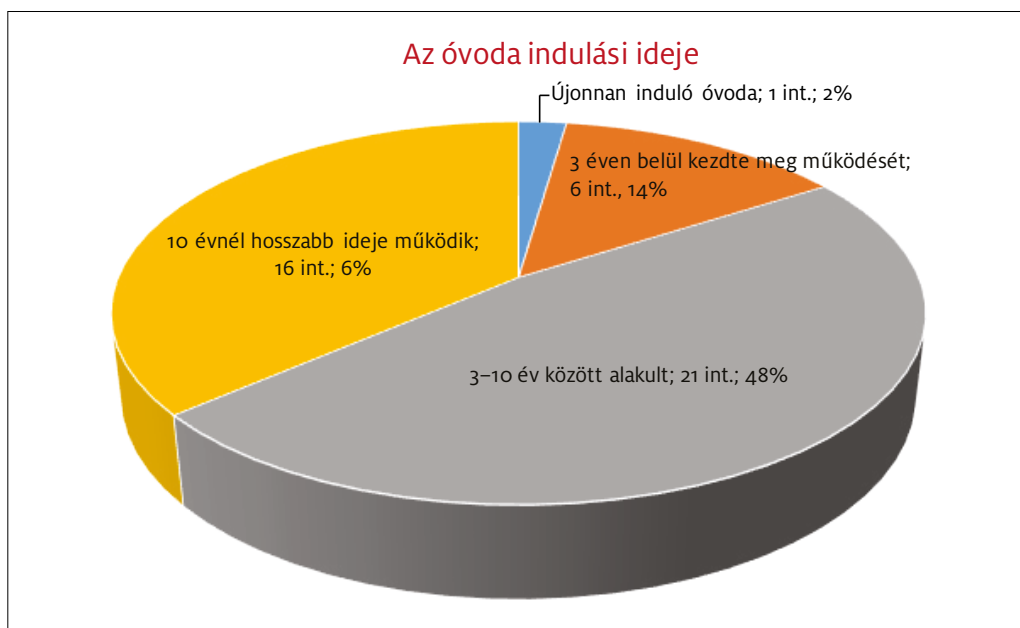
- Szervezeti keretek
- Az óvoda pedagógiai programjának sajátosságai
- Az óvodai hitéletre vonatkozó kérdések
- Az RPI hogyan és miben tudja segíteni az óvodai keresztyén nevelést

Maga a kérdőív megtekinthető a tanulmány záró részeként, így a kérdések is nyomon követhetők. Jelen elemzésben néhány következtetést szeretnék csak kiemelni, a teljesség igénye nélkül.

3. TANULSÁGOK ÉS KONZEKVENCIÁK

3.1. A református óvodák szervezeti kereteiről

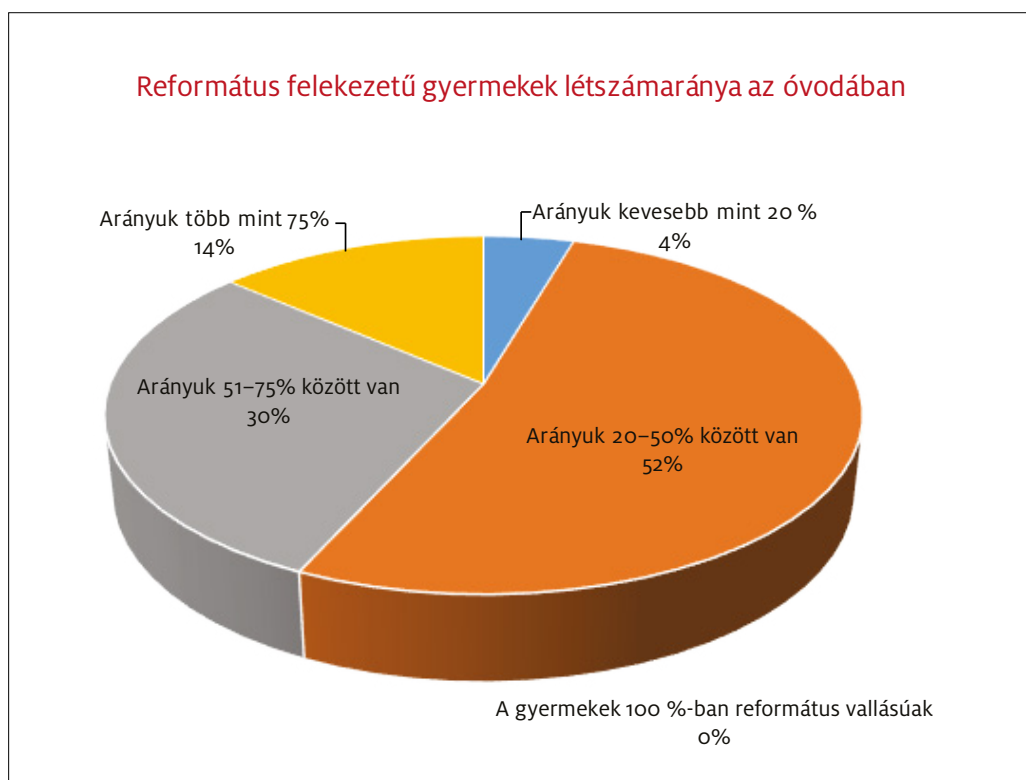
A kérdések első csokrában a szervezeti keretek felől érdeklődtünk. Mivel a segítségnyújtásnál fontos támpont az, hogy egy hosszabb ideje működő intézményről vagy egy viszonylag újonnan alapított (esetleg átvett) óvodáról van szó, ezért erre is rákérdeztünk. A visszajelzők 36%-a nagyobb múltra, több mint 10 éves gyakorlatra tekint vissza, míg 48%-uk 3–10 év közötti működési időről tud beszámolni.

14%-uk 3 éven belül kezdte meg működését és 2% (1 intézmény) most indult. Meglepő volt, hogy fele-fele az aránya a tagintézményeknek és az önálló intézményeknek. Többségében 1–3 csoporttal dolgoznak (57% ez az arány), azaz kisebb települések óvodáiról lehet szó. Közepes méretűnek tekinthető a 4–6 gyermekcsoporttal foglalkozó intézmény, ami a visszajelzők 39%-a, és pusztán 4%-uk működtet 6–10 csoportot. A települési háttérre azért nem kérdeztünk rá, mert nem akartuk még tovább növelni a kérdések számát, így inkább a szakmai kérdésekre fókuszáltunk. Ezek az adatok azonban arról árulkodhatnak számunkra, hogy a református óvodáinkban nincsenek 10 gyermekcsoportot meghaladó

gyermekszámok. Természetesen a nagyobb létszámú óvodákban több az óvodapedagógus is, így nagyon hasonló arányok jelennek meg, mint a csoportszámok vonatkozásában.

Rákérdeztünk az odajáró gyermekek felekezeti hovatartozására is. Érdekes felismerése a válaszoknak, hogy nem volt olyan óvoda a válaszadók között, ahol 100%-ban csak református gyermekek járnak. Viszont az intézmények 4%-ában az óvodások kevesebb, mint 20%-református. Alig több mint az óvodák fele 20–50% közötti reformátusság populációról tud beszámolni. Ez akár települési sajátosság is lehet. Ha azonban a családi háttér befolyásoló hatását vesszük ebben a korosztályban, akkor jó tudni, hogy a gyermekek több mint fele más felekezetű vagy akár vallástalan közegből érkezik egy református óvodába.

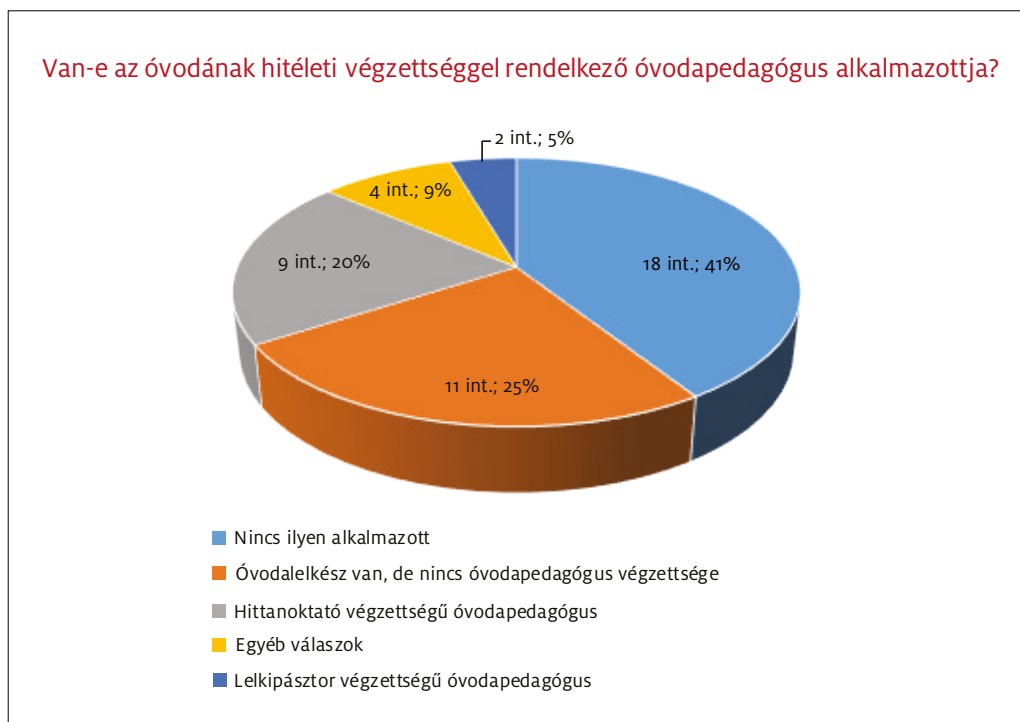

Az elemzés során fölmerült bennem az a kérdés, hogy van-e összefüggés abban, hogy az óvoda mennyi ideje tartozik a református felekezethez és mennyi református gyermek jár oda. Egyértelmű kapcsolópont azonban nem volt fölfedezhető.

3.2. Az óvodai hitélet sajátosságai

Az egyházi óvodai közösségek szempontjából az is hangsúlyos kérdés, hogy milyen szemléletmóddal találkoznak a gyermekek az óvodában. Azaz az óvodapedagógusok ismerik-e a Szentírást, megélik-e a keresztyénységüket hiteles és követhető módon a gyermekek előtt,

egyáltalán ők maguk keresztyének vallják-e magukat. Az intézmény légkörét befolyásolhatja az is, hogy van-e olyan szolgatárs, aki az óvodai hitéletért felelős és megfelelő képességgel rendelkezik ehhez a feladathoz. Az óvodák 41%-ában nincs olyan munkatárs, akinek hitéleti végzettsége lenne (lelkipásztor, hittanoktató). 7%-uk nem is szeretne ilyen kollégát. Nagyon pozitív az, hogy az óvodák 25%-ában létezik óvodalelkész (azaz az óvoda lelki életéért felelős intézményi lelkipásztor) és már 20%-ában van olyan óvodapedagógus, akinek hittanoktató végzettsége is van. Az egyéb válaszok között azt jelezték az intézmények, hogy a gyülekezethez tartozó segédlelkész feladatkörei közé tartozik ez a szolgálat, illetve volt, ahol néhány napos továbbképzésen vett részt a témában az illetékes óvodapedagógus.

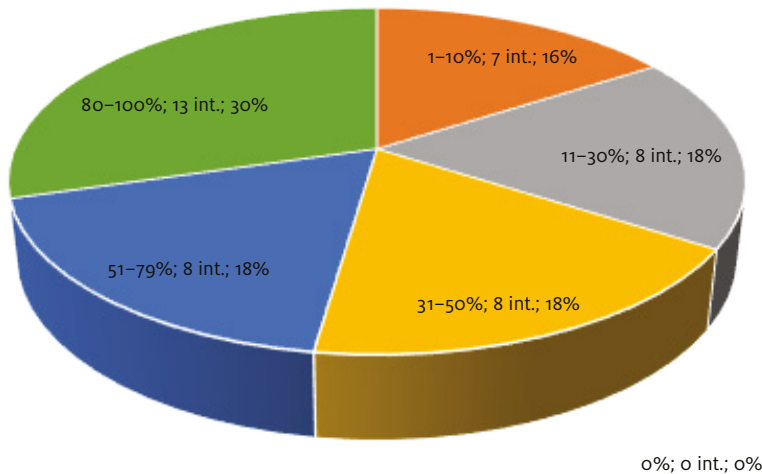
A jelen helyzetre vonatkozóan ígéretes a kép. Az óvodák 59%-ában van, aki ezzel foglalkozik. Kérdéses ugyanakkor, hogy a gyülekezeti segédlelkész hatásköre hogyan terjedhet ki a helyi óvodára. Jogilag ez nem tűnik teljesen törvényesnek, de a gyakorlatra gondolva lehetséges, hogy a segédlelkész jár be hittan foglalkozásokat tartani a református óvodába. Kiemelten pozitívnak látom, hogy vannak a református óvodákban hittanoktató végzettségű óvodapedagógusok. A kis létszám (20%) nem véletlen. Sajnos jelenleg az MRE felsőoktatásában nincs jelen ennek a két területnek az összekapcsolása. Pedig szükség lenne rá. Az óvodák 70%-a emelte ki, hogy fontos lenne az összhang vagy úgy, hogy az óvodapedagógusok számára legyenek teológiai-valláspedagógiai témájú továbbképzések, vagy pedig a hitéleti végzettséggel rendelkező munkatárssnak legyen óvodai gyakorlata. 16% adott a

megadottól eltérő választ. Van, ahol azért nem tartják fontosnak az ilyen munkatárs bevonását, mert tagintézményként léteznek. Ha kisebb óvodáról van szó, teljesen reális az is, hogy nem tudnak egy önálló munkatársat alkalmazni erre a feladatkörre. Nagy lehetősége a közös intézményi lelkipásztornak, hogy az iskolalelkész az óvodai hitéleti feladatokat is ellátja, és így nincs szükség önálló munkatárs bevonására. Ez fontos hozadéka lehet a többcélú intézményeknek és jó, ha az intézmény egészére nézve van egy missziói, hitéleti rálátása az illetőnek. Ugyanakkor nagyon egységes a megítélése annak, hogy milyen munkatársat várnak az óvodák. Az óvoda indulási idejéhez viszonyítva 50–66,7% között találhatjuk azt a vágyat, hogy olyan munkatársat keressenek az óvodák, aki hívó ember és jó óvodapedagógus egyben, felekezettől függetlenül.

A visszajelzések között megjelent az a szempont is, hogy bár szükségesnek tartja az illető a hitéleti végzettségű munkatárs bevonását, de emellett nagyon fontosnak tartja azt is, hogy az óvodapedagógusok hitben élő emberek legyenek. Illetve az ő számukra is legyen lehetőség a hitéleti továbbképzéseken való részvételre. Ez az igény találkozik azzal a jelzéssel, amelyet az RPI éves partneri elégedettségméréseiből láthatunk. Évről évre előkerül, hogy az óvodák szeretnének olyan teológiai, valláspedagógiai továbbképzést, ami az óvodapedagógusok hitmélyítését, teológiai látásmódjának formálódását és gyermekek közötti katechetikai szolgálatának erősítését segítik. Ennek támogatására az RPI létrehozott egy ún. „keresztyén munkacsoportot”, ahol a 2021/2022. tanévben bibliai történetekkel és a történetmondás alapjaival, háttérével foglalkozhatnak a résztvevők. Előkészületben van egy kimondottan óvodapedagógusok számára tervezett, 30 órás, államilag akkreditált továbbképzés tematikájának kidolgozása, melynek tervezett címe: Teológiai kérdések – pedagógus szemmel.

Nagyon jól kifejezi a következő ábra azt, hogy miért kerül elő ez a téma az óvodapedagógusok visszajelzéseiben. Az intézményvezetők feltételezéseire alapozva (őket kértük kitöltésre) csak 30%-uk vélte úgy, hogy szinte a teljes közösség (80–100%) részt vesz református egyházközségi alkalmakon. 52%-uk pedig alig az óvodai munkatársak felét vagy annál kevesebbet gondol gyülekezetlátogató embernek.

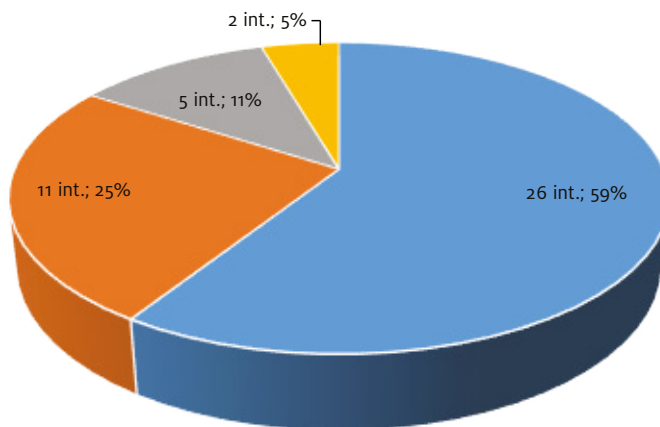
Ön szerint a református óvodában dolgozó pedagógusok és egyéb munkatársak hány százaléka vesz részt református egyházközségi alkalmakon is?

Mivel ezek csak feltételezések, így ezzel kapcsolatosan nem bocsátkoztunk mélyebb találgatásokba. Az adatokat elemezve viszont érdekes felismerés az, hogy a több mint 10 éve református intézményként működő óvodák vezetőinek 56%-a válaszolta azt, hogy az 51–79%-a vesz részt rendszeresen református egyházközségi alkalmakon. Ugyanez az arány az összes válaszadó esetében csak 18%. Vajon a hosszabb időtartam jobban segíti a reformátusság iránti elköteleződést? Megerősítheti-e a hitélet gyülekezeti gyakorlását a református óvodában való tevékenykedés? Ezekre nincs adatolható válasz, de érdekes eljátszani a gondolatokkal. Ígéretes viszont, hogy a viszonylag új óvodák közül kerül ki az a 30% is, ahol a tantestület 80–100%-a vesz részt gyülekezeti alkalmakon.

Fontosnak tartottuk annak a feltérképezését is, hogy mit gondol az óvoda vezetése az óvodapedagógus hitéről. 59%-uk szerint fontos, hogy hitét megélt ember legyen és jó óvodapedagógus. A felekezeti hovatartozás ebből a szempontból kevésbé számít. Örömteli az a gondolat, hogy nem választotta senki azt a lehetőséget, hogy ez a kérdés nem fontos. A válaszadók negyede viszont fontosnak tartja nemcsak a hitbeli elköteleződést, hanem ki-mondottan a reformátusságot is. Összevetve a több, mint 10 éves és a kevesebb, mint 10 éve református óvodák válaszait: nem látható ezen a területen lényeges különbség, a szemlélet-mód tehát ebben nagyon homogén.

Fontosnak tartja-e, hogy az óvodában tanító óvodapedagógus hitét megelőző, református egyháztag legyen?

- Nem lényeges a felekezete, legyen hívő ember és jó óvodapedagógus.
- Igen, teljesen egyetértek vele.
- Egyéb válaszok
- Nem lényeges a vallási beállítottsága, legyen jó óvodapedagógus.
- Nem lényeges a felekezete, legyen hívő ember. (o int.; 0%)
- Alapvetően nem tartom ezt a kérdést fontosnak. (o int.; 0%)

A hitélettel kapcsolatosan kíváncsiak voltunk arra is, hogy milyen hitéleti alkalmak vannak jelen az óvodában. Előre megadott listából lehetett választani, illetve egyéb programokat is fel lehetett írni. Az alábbi táblázatban növekvő rendben találhatók a választások. Átlagosan 10 típust jelöltek be az intézmények. A leggyakoribbak: bibliaismereti foglalkozások, énekek, áhítatok, közös imádság, templomlátogatás. Egy érdekes összefüggés, ha az óvoda indulási idejét (reformátussá válásának idejét) nézzük, hogy minél több éve református egy óvoda, annál több speciális eseményt tartanak benne. Pl. családi hitmélyítő alkalmak csak a már legalább 3 éves múltra visszatekintő intézményeknél van. Számomra ez azt mutatja, hogy a keresztyén mentalitás megerősödése magával hozza a rétegek megszólítását, és minél teljesebb körű szolgálatot eredményez nemcsak a gyermekek, hanem a családok felé is.

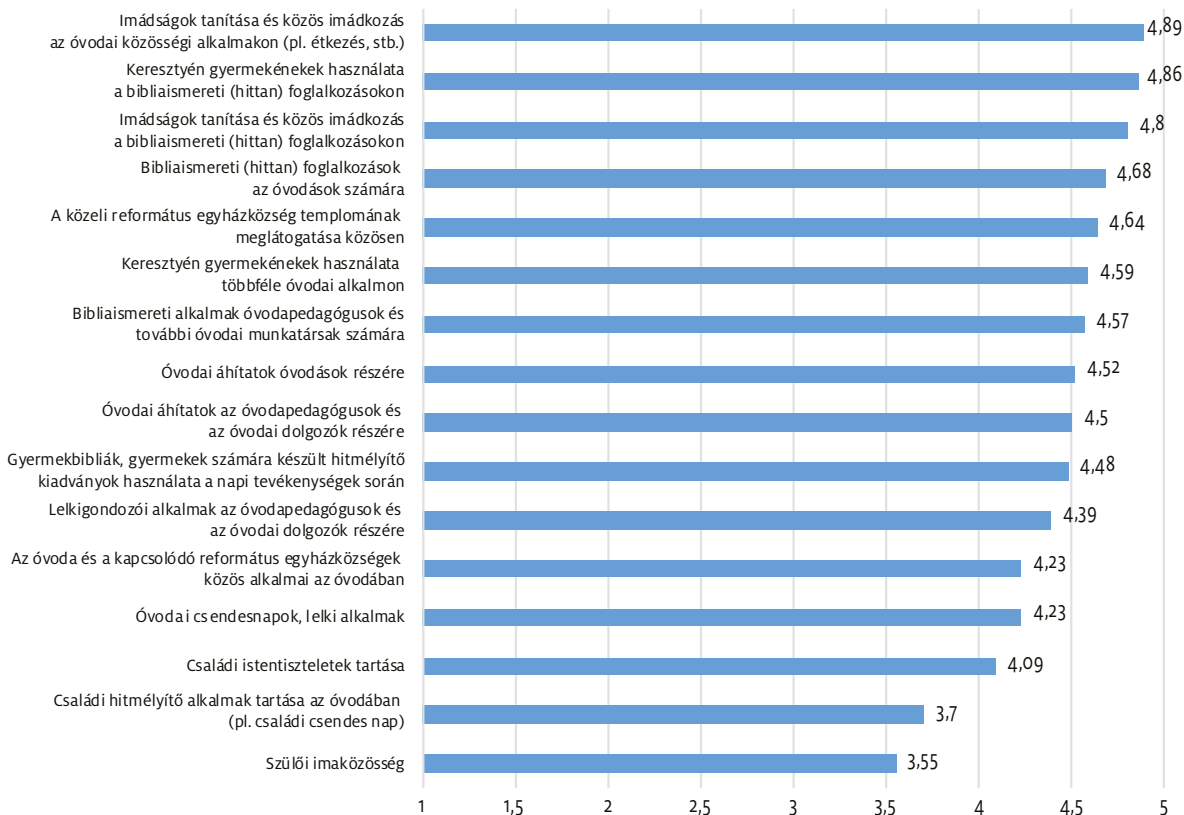
ALKALOM TÍPUSA	ENNYI ÓVODÁBAN VAN
Családi hitmélyítő alkalmak tartása az óvodában (pl. családi csendesnap).	5
Szülői imaközösség.	6
Egyéb válaszok (óvodások templomi szolgálata, VISZ-tanfolyam óvodapedagógusoknak, óvodapedagógusok gyülekezeti szolgálatai játszóházban, táborban, szülői bibliakör).	6
Bibliaismereti alkalmak óvodapedagógusok és további óvodai munkatársak számára.	18
Az óvoda és a kapcsolódó református egyházközségek közös alkalmi az óvodában.	18
Lelkigondozói alkalmak az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.	19
Óvodai csendesnapok, lelki alkalmak.	19
Családi istentiszteletek tartása.	22
Óvodai áhítatok az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.	28
Gyermekbibliák, gyermekek számára készült hitmélyítő kiadványok használata a napi tevékenységek során.	32
Keresztyén gyermekénekek használata többféle óvodai alkalmon.	36
A közeli református egyházközség templomának meglátogatása közösen.	36
Óvodai áhítatok óvodások részére.	37
Keresztyén gyermekénekek használata a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.	39
Imádságok tanítása és közös imádkozás az óvodai közösségi alkalmakon (pl. étkezés stb.).	40
Imádságok tanítása és közös imádkozás a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.	41
Bibliaismereti (hittan) foglalkozások az óvodások számára.	44

A „mi minden lehet még a része az óvodai hitéletnek” témájú kérdésre még árnyaltabb válaszok érkeztek. Az előző kérdéskorálálható „toplistás” esetekben szinte teljes volt az egyetértés. Míg a legnagyobb szórást (azaz a legnagyobb véleménykülönbséget) az óvodai lelki napok, családi istentiszteletek, szülői imaközösség terén láthatjuk.

Áhítatok (csendes percek) és bibliaismereti foglalkozások osztják meg legkevésbé a közvéleményt. Áhítat az intézmények 91%-ában van, 25%-uk heti 1, 61%-uk pedig minden nap tart a gyermekeknek áhítatot vagy csendes percet.⁹ Viszont az áhítatot tartó intézmények között 48%-ban olyan óvodapedagógus feladata ez, akinek nincs hitéleti végzettsége. Ezzel szemben 43% azoknak az aránya, akik megfelelő végzettséggel rendelkeznek (hittanoktatók, lelkipásztorok, óvodapedagógusok hitéleti végzettséggel). Szeretném hangsúlyozni, hogy természetesen nem a végzettség birtokában lesz valaki hívő, keresztyén életű ember. Ugyanakkor az a veszély is fennállhat, hogyha nincs semmilyen teológiai-valláspedagógiai látásmódja, képzettsége a kollégának, akkor a gyermekek hitének fejlődéséhez nem biztos, hogy tud, vagy nem biztos, hogy pozitív módon tud kapcsolódni. Itt különösen nagy szerepe lenne a helyi hitéleti támogatásnak, az óvodapedagógusok hitének megerősítésének. Éppen ezért rákérdeztünk arra is, hogy a munkatársak számára van-e áhítat. 82%-ban igen, ezek többnyire havi alkalmak vagy évente néhányszor kerülnek megtartásra. Néhol a gyermekek alkalmihoz kapcsolódnak a felnőttek is. A heti és napi rendszerességű, ön-

álló munkatársi áhítatok az intézmények 27%-ára jellemzők. 73%-ban lelkipásztor tartja, aki vagy a kapcsolódó gyülekezet lelkésze (50%), vagy pedig óvodai lelkipásztor (21%). Megjelenik mellettük olyan óvodapedagógus is, akinek lelkipásztori végzettsége van. Ami meglepő, hogy 3 intézmény esetében (7%) hitéleti végzettség nélküli óvodapedagógus tart a munkatársaknak áhítatot rendszeresen. Hasznos lenne ezt az erőforrást jól használni. A válaszadók között az is megjelenik (4%), hogy azért nincs munkatársi áhítat, mert nincs erre igény. Vajon hogyan lehet példa az óvodások számára az óvoda hitélete, ha a közösségben nincs igény a közös igemagyarázatra, az Ige melletti elcsöndesedésre?

Ön szerint mi minden lehet része az óvodai hitéletnek?

Hittan foglalkozások (bibliaismereti alkalmak) 98%-ban vannak a református óvodákban. Ez az, ami legdominánsabb a hitélet vonatkozásában és nagyon jó aránynak tűnik. Ugyanakkor nézve az adatokat, meglepő, hogy van olyan református intézmény, ahol sem áhítatok, sem munkatársi áhítatok, sem bibliaismereti foglalkozások nem kerülnek megtartásra. A válaszokból azonban kiderül, hogy néhol ezeket a közös reggeli imával, lelkigondozói alkalmakkal, énekléssel helyettesítik.

A bibliaismereti foglalkozásokat többféle személy tartja, ahol megjelenik a teljes hitéleti skála: gyülekezeti lelkipásztor, óvodai lelkész, óvodapedagógus lelkészi végzettséggel és óvodapedagógus hitéleti végzettség hiányában. 82%-uk valamilyen hitéleti végzettséggel rendelkezik.

A konkrét, adatolható kérdések mellett a szubjektív látásmódra is kíváncsiak voltunk. Hogyan látják az óvodájuk hitéletét az óvodavezetők. Vannak olyan pontok, amelyekben az örömeikről, másokban pedig a kihívásokról számolnak be. Természetesen ezek nagyon függenek a körülményektől, az óvodák egyéni sajátosságaitól, a munkatársi gárdától, stb. A teljesség igénye nélkül az alábbiakban olvasható néhány szó szerinti idézet a válaszokból.

Az örömeikből:

- *Az óvodánkban több újonnan érkező óvodapedagógus dolgozik, a hitéleti nevelés terén számukra sok segítséget adunk.*
- *Több oldalról próbáljuk a gyermekek elé tárni az Istennel való kapcsolatot, a Biblia tartalmát bemutatni, megélni a gyerekekkel együtt a nap minden percében és minden helyzetben, amelyben ez kihasználható, megvalósítható, bemutatható.*
- *Hitéletünk megalapozott. Ebben nagyon nagy szerepe van lelkipásztorunk, és a segédlelkész felesége óvodai dolgozók lelki életéért tett mindennapos munkájának.*
- *A körülményeknek figyelembevételével megfelelőnek tartom.*
- *Az óvodalelkész nagy segítséget nyújt a hitéleti nevelés területén, óvodapedagógusaink most végzik a VISZ-tanfolyamot, de eddig is lelkiismeretesen, a lelkész által megbeszéltek szerint végzik ezt a tevékenységet. Óvodapedagógusaink mind hitben járók, így Istentől is elkérik az üzenetet, amit átadnak a gyermekeknek. A hitéleti nevelés áthatja az egész napot, hatással van a kapcsolatokra.*
- *A mindennapokban hatékonyan megjelenik, és kollégáim hívő emberként is ezt sugározzák.*
- *Megfelelő az óvodai hitélet.*
- *Letisztult, elmélyült, jó missziós terület az óvoda.*
- *A mi óvodánk viszonylag régebb óta működő, (18 éves) alulról építkező, folyamatosan megújulni akaró intézmény. A pedagógiai programunkban leírtakat igyekszünk megélni a mindennapjainkban. Törekszünk az összhangra mind a csoportokon, mind az óvoda teljes szervezetén belül. Fontosnak tartjuk, hogy a keresztyén életvitel ne korlátozódjon csak egy-egy foglalkozás erejéig, hanem áthassa a teljes óvodai életet. Tudjuk és valljuk, hogy a szavaknál erősebben hat a példaadásunk a gyermekek és a szülők számára is. Érezzük*

a munkánkból adódó felelősségünket. „Atyámfiai, ne legyetek sokan tanítók, tudván azt, hogy súlyosabb ítéletünk leszen” Jakab levél 3,1 alapján.

- A helyi hitéleti gyakorlatunk 15 éves múltira tekint vissza, egyházközségi fenntartású óvodánk élő kapcsolatban van a gyülekezettel, lelkipásztorunkkal, hitüket gyakorló, elkötelezett óvodapedagógusok végzik a hitéleti tevékenységeket. Óvodánkban nem a bibliaismereten van a hangsúly, hanem a megismert bibliai történetek üzenetének a gyermekek életébe plántálásán, azok gyermekek életére vetített alkalmazásán, megélésén a mindennapokban.
- Minden csoportban újjászületett hívő pedagógusok dolgoznak, ők tartják a hitéleti tevékenységeket, és bibliai-etikai alapon nevelik a gyermekeket. Elégedett vagyok az óvodánkban folyó hitélettel.
- Megalakulásunk óta nagyon sokat fejlődtünk. Minden alkalmat megragadtunk és megragadunk hitéleti ismereteink bővítésére. Legfőbb fejlődési lehetőségünk az önképzés és belső továbbképzéseken túl, a szervezett szakmai napokon való részvétel.
- Hiteles lelkiségű munkatársi közösség, döntő többségben élő hitűek a munkatársak (nem csak a pedagógusok). Itt szeretném megjegyezni, hogy nem tudtam pontos választ adni a fenti két kérdésre, mert nem egy valaki tartja az összes foglalkozást, hanem minden csoportban az éppen délelőtti kolléga, a heti rendbe, tematikus tervekbe ágyazva.
- Az óvodai közösségünkben a kisgyermeket és a szülőt krisztusi szeretet és békeesség veszi körül. Az óvoda légkörén keresztül tapasztalja meg a gyermek az Isten iránti engedelmességet, a krisztusi szeretetet. A gyermek elsősorban Istené. Nevelésük kellő komolysággal vállalt kötelességünk. Ezért illesztjük be az óvodai vallástanítást a gyermekek alapvető nevelési keretei közé. Vagyis, olyan feltételek között folyik az evangéliumi tanítás, nevelés, amely figyelembe veszi a 3–6 éves korú gyermek életkori sajátosságait, utat enged a játékoságnak, a játszva tanulásnak, és az egyéni bánásmódra is hangsúlyt fektet.
- Még van hová fejlődniünk, mivel most kezdtük a harmadik nevelési évet. Az imákat, gyermek énekeket elsajátítottuk, most már egyre biztosabbak vagyunk a csendes percek megtartásában.

A kihívásokról:

- Mivel az óvónők és a dolgozók, de a gyermekek családjai is szinte nulláról indultak, még hosszú út áll előttünk. Nagyon apró lépésekkel haladunk.
- A lelkipásztornak nincs gyakorlata az óvodás korosztálynak tartandó bibliai foglalkozásokkal kapcsolatban, inkább iskolás szintű minden foglalkozás. Nem felel meg az óvodás korosztály életkori sajátosságainak.
- Az óvodapedagógusok egyre közelebb kerülnek a hitéleti alkalmak által, de a technikai dolgozók részéről kisebb az igény.
- Nagyon összetett: egy kisvárosban adott a végzett óvodapedagógusok személye. Fontosnak tartom, hogy ha nem is református (mert nagyon kevés református óvónő van), de legalább hívő ember legyen. Sok baptista kollégánknak van, ők rendszeres látogatói saját gyülekezeti alkalmainak, megélik hitüket, és van néhány katolikus is (ők ritkán élnek saját gyülekezetük alkalmáival).
- Az érdektelenség, motiválatlanság a felnőttek között, a gyermekek kevés helyen kapnak otthoni megerősítést.
- Gyermekközelségbe hozni a vallást, a lelkésszel megértetni ennek fontosságát.
- Korszerűen, de nem a korszellem rabságában.
- A hittanon tanultak átültetése a napi csendes percekbe, hogy az még inkább megerősítse a hittanon tanultakat, gyakorlatiassá tenni a 3–6–7 éves korosztály számára.
- A bibliai történeteket és a mondanivalót az óvodás korosztály számára érthetővé tenni.
- Az óvodába járó gyermekek többsége hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű. A szülők számára eddig is nehézséget okozott a szabályok betartása, a beszédkultúra alacsony színvonala és az indulataik kordában tartása. A református értékrend közvetítése a szülők és a gyerekek számára kiemelt feladatunk.
- A családok érdektelensége a lelki élet terén.
- A családok megérintése és bevonása a hitéletbe.
- A szülők betagolása az aktív gyülekezeti életbe.
- A családok bevonása.
- Az óvodai hitéleti nevelésnek nagyobb családi támogatottsága legyen.

3.3. A Református Óvodai Nevelés Keretprogramjának irányai

A bevezetőben említett munkacsoport egyik fő feladata lenne az 1998-ban megszületett Református Óvodai Nevelés Keretprogramjának átdolgozása, mai élethez és lehetőségekhez való igazítása. Éppen ezért a kérdések egy része erre vonatkozott. Kiderült, hogy az intézmények nagyon magas arányban (82%) ismerték a saját Pedagógiai Programjuk elkészítése előtt ezt a református Keretprogramot, és 93%-uk fel is használta a saját munkájához. Ami meglepő, hogy egy intézmény úgy nyilatkozott, hogy ő nem tudja, hogy ilyen létezik. A megadott adatai alapján egy viszonylag friss (1–3 év között működő) óvodáról van szó, ahol a kitöltő nem is tartja fontosnak az óvodában hitéleti munkatárs alkalmazását. Inkább a kollégák témában való mélyítését tenné a középpontba. Ők nem

nyilatkoztak arról sem, hogy mi a véleményük a jelenlegi Keretprogramról. A többiek átlagosan 3,86-ra értékelték a jelenlegi Keretprogram szakmai tartalmát és az ebben adott segítséget. 50%-uk nem is szeretne változtatni, míg 48% igényli ennek a módosítását. Szöveges módon is lehetett visszajelzéseket adni az átdolgozáshoz. Ebben a következő fő vonalak jelentek meg:

- még erősebben gyermekközpontúság,
- gyakorlatiasság,
- tevékenység központúság,
- az ajánlott bibliai történetek részletesebb kidolgozása,
- Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjával való harmonizáció,
- kivenni azokat a történeteket, amelyek nem, vagy nagyon nehezen feldolgozhatók óvodásokkal,
- óvodai foglalkozástervezetek,
- módszertani segédletek,
- foglalkozáshoz játékok, játékok,
- friss szakirodalmi ajánlás,
- áhítatokhoz tartalomkifejtés,
- digitalizáció beépítése,
- lelki-spirituális kompetenciák fejlesztése,
- segédanyagok készítése,
- SNI gyermekek hitéleti nevelésének támogatása.

Ahogy látható, több igény keveredik a javaslatokban. Az egyértelmű és fontos szempont, hogy a református Keretprogramnak összhangban kell lennie az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjával. Illetve az is elengedhetetlen, hogy a többféle sajátosság figyelembe vétele, és átfogó módszertani ajánlás jelenjen meg benne. Ugyanakkor viszont a visszajelzések egy része inkább konkrét segédanyagokat vár. Ez tükröződik a kérdőív 25. kérdésére adott válaszokban is, ahol az óvodai hitéleti nevelésben, az RPI-től remélt segítségre kérdeztünk rá. Ott, egy előre felsorolt listából lehetett választani. Egy további javaslat érkezett, ami az SNI gyermekekkel való munkára irányul. A gyógypedagógiai és katechetikai kérdések nemcsak az óvoda, hanem az iskola területén is magasabb arányban jelennek meg az utóbbi években. Ezekre jelenleg továbbképzésekkel és egyéni tanácsadással igyekszünk segítséget nyújtani. Ahogy azonban az alábbi ábrából is látható, a legtöbben jógyakorlatok iránt érdeklődnek. Ezt szorosan követik azok, akik gyakorlati, kézbe adható segédleteket szeretnének kapni. Ezek lehetnek ötlettárak, óvodai foglalkozások „tanári segédletei”. A következő csoport az óvodai áhítatokat várók. A válaszokat nézve fölmerült bennem több gondolat. Több jó segédanyag most is elérhető. Ezekhez kapcsolódóan érdemes lenne akár egy rövid tájékoztató gyűjteményt készíteni. Másrészt, feltételezésem az, hogy a teológiai-valláspedagógiai látásmód megtámogatása

az óvodákban segítené a hiányérzet csökkentését. Egy jó óvodai hitéleti segédlet, ötlet, játék, stb. valójában már jól ismert lehet az óvodapedagógus számára, csak nem tudja, hogyan is használja azt a hitre nevelés során.

A záró kérdések között szó volt arról is, hogy milyen módon szeretnének hozzájutni az elkészült anyagokhoz az óvodai munkatársak. 95% lehetőleg ingyenesen, az RPI honlapjáról letölthető módon, 36% a digitális feladatbankon, 34% a játék- és zenetáron keresztül is szívesen használná a segédanyagokat. Ezek mind ingyenes területek, amelyet ki is emeltek a válaszadók. A nyomtatott és megvásárolható kiadványt csak a kitöltők 25%-a részesítené előnyben. Itt egyéb javaslat nem érkezett.

MERRE TOVÁBB?

A felmérés 2019 végén készült és a pandémia ugyan közbeszólt sok szempontból, de a feladatok továbbra is adóttak. Egy olyan projekt zajlik az MRE-n belül, aminek a révén évről évre több református óvoda kerül be a református oktatási rendszerbe. Jelenleg 101 református óvoda található hazánkban és a kör bővül a következő években is. A pedagógiai-szakmai szolgáltatás szemszögéből nézve a következőkre mindenképpen szükség van:

- szakmai segédletek, amelyek biblikus és valláspedagógiailag korrekt módon támogatják az óvodai keresztyén nevelést,
- a Keresztyén Nevelés Református Keretprogramjának megújítása,
- az új óvodák indulásának szakmai és módszertani támogatása,
- jó gyakorlatok gyűjtése és közzététele,
- az óvodapedagógusok teológiai-valláspedagógiai irányú továbbképzési lehetőségeinek megteremtése.

Hitéleti nevelés gyakorlata a református óvodákban – A kérdőív

Kedves Testvérünk! Köszönjük, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul a felmérésünk elkészítéséhez! Célunk a református óvoda hitéleti nevelés gyakorlatának, kihívásainak és kérdéseinek a feltérképezése, valamint a Református Óvodai Nevelés Keretprogramjával kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtése.

Az alábbiakban található kérdések az óvodai hitéleti nevelés alkalmaira, segítő anyagokra, valamint a református óvodák által szükségesnek tartott támogatási irányra vonatkoznak. Kérjük, hogy november 6-ig töltsse ki a kérdőívet!

AZ ÓVODA SZERVEZETÉRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

1. Az óvoda indulási ideje alapján válassza ki a jellemző választ!

- Újonnan induló óvoda.
- 3 éven belül kezdte meg működését.
- 3–10 év között alakultak.
- 10 évnél hosszabb ideje működik.

2. Az óvodában milyen a református gyermekek létszámaránya?

- Kevesebb, mint 20%
- 20–50%
- 51–75%
- Több mint 75%
- 100%

3. Kérjük, hogy válassza ki az óvodai csoportok számát!

- 1–3 között
- 4–6 között
- 6–10 között
- 10 fölött

4. Kérjük, hogy válassza ki az óvodában dolgozó óvodapedagógusok számát! (Kérjük, hogy számolja bele az óvodavezetőt is!)

- 2–6 fő
- 7–12 fő
- 13–21 fő
- 21 főnél több

5. Kérjük, hogy jelölje be az Ön óvodájára jellemző állítást!

- Önálló intézmény
- Tagintézmény

6. Van-e az óvodának hitéleti végzettséggel rendelkező óvodapedagógus alkalmazottja?

- Nincs.
- Igen, lelkipásztor végzettségű óvodapedagógus.
- Igen, hittanoktató végzettségű óvodapedagógus.
- Óvodalelkész van, de nincs óvodapedagógus végzettsége.
- Egyéb:

7. Szükségesnek tartja-e az óvodában hitéleti végzettséggel (lelkipásztor, hittanoktató) rendelkező munkatárs alkalmazását?

- Igen, de legyen óvodapedagógus végzettsége is.
- Igen, de legyen óvodai pedagógiai gyakorlata (ha végzettsége nincs is hozzá).
- Nem tartom szükségesnek.
- Fontosabbnak látom az óvodapedagógus kollégák hitéleti (teológiai-valláspedagógiai) területen való továbbképzését.
- Egyéb:

AZ ÓVODA HELYI PEDAGÓGIAI PROGRAMJÁRA VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

8. Az óvoda helyi Pedagógiai Programjának elkészítés előtt ismerte a Református Óvodai Nevelés Keretprogramját.

- Igen
- Nem

9. A Református Óvodai Nevelés Keretprogramját felhasználta az óvoda helyi Pedagógiai Programjának elkészítésénél?

- Igen
- Nem
- Nem ismerem a kiadványt.

10. Tapasztalata szerint a Református Óvodai Nevelés Keretprogramjának szakmai tartalma elegendő segítséget jelentett a református óvoda keresztyén nevelésének tervezésében, megvalósításában? Kérjük, hogy 1–5 közötti skálán jelölje a keretprogram használhatóságát! (1 = nem hasznos, 5 = maximálisan hasznos)

1 2 3 4 5

11. Szükségesnek tartja-e, hogy új Református Óvodai Nevelés Keretprogram készüljön?

- Igen
- Nem
- Nem ismerem a szakmai anyagot.

12. Kérjük, hogy javasoljon szempontokat az átdolgozáshoz!

AZ ÓVODAI HITÉLETRE VONATKOZÓ KÉRDÉSEK

13. Ön szerint az Ön református óvodájába járó gyermekek családjainak hány százaléka vesz részt református egyházközségi alkalmakon is? Kérjük, válassza ki az alábbiak közül!

- 0%
- 1–10%
- 11–30%
- 31–50%
- 51–79%
- 80–100%

14. Ön szerint a református óvodában dolgozó pedagógusok és egyéb munkatársak hány százaléka vesz részt református egyházközségi alkalmakon is? Kérjük, válassza ki az alábbiak közül!

- 0%
- 1–10%
- 11–30%
- 31–50%
- 51–79%
- 80–100%

15. Fontosnak tartja-e, hogy az óvodában tanító óvodapedagógus hitét megélő, református egyháztag legyen?

- Igen, teljesen egyetértek vele.
- Nem lényeges a felekezete, legyen hívő ember.
- Nem lényeges a felekezete, legyen hívő ember és jó óvodapedagógus.
- Nem lényeges a vallási beállítottsága, legyen jó óvodapedagógus.
- Alapvetően nem tartom ezt a kérdést fontosnak.
- Egyéb:

16. Ön szerint mi minden lehet része az óvodai hitéletnek? Kérjük, hogy 1–5 közötti skálán értékelje mindegyiket. (1 = abszolút nem tartom fontosnak/szükségesnek, 5 = maximálisan részének kell lennie az óvodai hitéletnek)

- Óvodai áhítatok óvodások részére.
- Óvodai áhítatok az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.
- Lelkigondozói alkalmak az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.
- Bibliaismereti (hittan) foglalkozások az óvodások számára.
- Óvodai csendesnapok, lelki alkalmak.
- Imádságok tanítása és közös imádkozás a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.
- Imádságok tanítása és közös imádkozás az óvodai közösségi alkalmakon (pl. étkezés, stb.).
- Bibliaismereti alkalmak óvodapedagógusok és további óvodai munkatársak számára.
- Szülői imaközösség.
- Keresztyén gyermekének használata a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.
- Keresztyén gyermekének használata többféle óvodai alkalmon.
- Családi istentiszteletek tartása.
- Családi hitmélyítő alkalmak tartása az óvodában (pl. családi csendesnap).
- Gyermekbibliák, gyermekek számára készült hitmélyítő kiadványok használata a napi tevékenységek során.
- A közeli református egyházközség templomának meglátogatása közösen.
- Az óvoda és a kapcsolódó református egyházközségek közös alkalmai az óvodában.

17. Milyen hitéleti alkalmak vannak az Ön óvodájában? Kérjük, hogy válassza ki az alábbi listából mindegyiket!

- Óvodai áhítatok óvodások részére.
- Óvodai áhítatok az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.
- Lelkigondozói alkalmak az óvodapedagógusok és az óvodai dolgozók részére.
- Bibliaismereti (hittan) foglalkozások az óvodások számára.
- Óvodai csendesnapok, lelki alkalmak.
- Imádságok tanítása és közös imádkozás a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.
- Imádságok tanítása és közös imádkozás az óvodai közösségi alkalmakon (pl. étkezés, stb.).

- Bibliaismereti alkalmak óvodapedagógusok és további óvodai munkatársak számára.
- Szülői imaközösség.
- Keresztyén gyermekénekek használata a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokon.
- Keresztyén gyermekénekek használata többféle óvodai alkalmon.
- Családi istentiszteletek tartása.
- Családi hitmélyítő alkalmak tartása az óvodában (pl. családi csendesnap).
- Gyermekbibliák, gyermekek számára készült hitmélyítő kiadványok használata a napi tevékenységek során.
- A közeli református egyházközség templomának meglátogatása közösen.
- Az óvoda és a kapcsolódó református egyházközségek közös alkalmai az óvodában.
- Egyéb:

18. Milyen rendszeresen van az óvodában áhítat (vagy áhítatot helyettesítő csendes percek) óvodás gyermekek részére?

- Minden nap.
- Heti egy alkalommal.
- Ünnepenként.
- Nincs rendszeresen kialakítva.
- Abszolút nincs áhítat az óvodában.
- Egyéb:

19. Ki tartja az óvodában az óvodások számára szóló áhítatot?

- A helyi gyülekezet lelkipásztora.
- Az óvoda lelkipásztora.
- Az a hittanoktató, aki az óvodában a hittan foglalkozásokat tartja.
- Egy óvodapedagógus, akinek hittanoktatói/lelkészi végzettsége van.
- Egy óvodapedagógus, akinek nincs hitéleti végzettsége.
- Nincs ilyen alkalom az óvodában.

20. Az óvodában a munkatársi közösség részére tartanak-e áhítatot?

- Igen, heti vagy napi rendszerességgel.
- Igen, havi egy alkalommal.
- Évente néhány alkalommal igen, de ez nem rendszeres.
- Nem, mert nincs rá igény.
- Nem, mert nem tartjuk fontosnak.
- Egyéb:

21. Ki tartja az óvodában a munkaközösség számára szóló áhítatot?

- A helyi gyülekezet lelkipásztora.
- Az óvoda lelkipásztora.
- Az a hittanoktató, aki az óvodában a hittan foglalkozásokat tartja.
- Egy óvodapedagógus, akinek hittanoktatói/lelkészi végzettsége van.
- Egy óvodapedagógus, akinek nincs hitéleti végzettsége.
- Nincs ilyen alkalom az óvodában.

22. Ki tartja az óvodában a bibliaismereti (hittan) foglalkozásokat?

- A helyi gyülekezet lelkipásztora.
- Az óvoda lelkipásztora.
- Az a hittanoktató, aki az óvodában a hittan foglalkozásokat tartja.
- Egy óvodapedagógus, akinek hittanoktatói/lelkészi végzettsége van.
- Egy óvodapedagógus, akinek nincs hitéleti végzettsége.
- Nincs ilyen alkalom az óvodában.

23. Mi a véleménye saját óvodájának a hitéletéről? Röviden foglalja össze az ezzel kapcsolatos gondolatait!**24. Mi jelenti Ön számára a legnagyobb kihívást a hitéleti neveléssel kapcsolatban? Röviden írja le a gondolatait!****25. Szeretnénk segíteni a szolgálatukat! Kérjük, hogy gondolja végig, hogyan támogathatná az RPI a református óvodai hitéleti nevelést! Kérjük, hogy minden választ jelöljön be, amit megfelelőnek tart!**

- A Református Óvodai Nevelés Keretprogramjának korszerű, szakszerű módosításával.
- A Református Óvodai Nevelés Keretprogramjában található hitéleti vonatkozások aktualizálásával, átdolgozásával.
- Bibliaismereti (hittan) foglalkozások tartásához segítséget jelentő segédanyagok készítésével (pl. foglalkozás tervezetek, ötlettárak, stb.)
- Óvodapedagógusoknak szóló teológiai – valláspedagógiai szakmai anyagokkal, szakértői segítségnyújtással.
- Óvodások számára használható áhítatos gyűjtemények készítésével.
- Óvodások számára használható áhítatos gyűjtemények összegyűjtésével és ajánlásával.
- Bibliai történetek óvodások számára felolvasható leírásaival.
- Bibliikus és óvodások számára jól használható rajzok, grafikák készítésével.
- Óvodások között használható feladattárak készítésével.
- Családi napok programtervezetével.
- Óvodai hitéleti jó gyakorlatok összegyűjtésével és közreadásával.

- A Magyar Református Nevelésben (MRN) óvodai katechézistról, óvodai hitéleti nevelésről szóló tematikus számokkal.
- Bemutató foglalkozások tartásával.
- Az óvoda református identitását tisztázó, megerősítő szakmai napok, képzések tartásával.
- Hitéleti témában szaktanácsadással.
- Bibliai témákhoz, ünnepekhez kapcsolódó ötletbörzével.
- Munkatársaknak szóló rövid szakmai anyagokkal a Szentírás, bibliai történetek és óvodai hitéleti nevelés témákban.
- Egyéb:

26. Kérjük, hogy javasoljon olyan témákat, melyekkel kapcsolatban szívesen részt venne hitélethez kapcsolódó pedagógus továbbképzéseken!

27. Ha az óvodai hitéletet támogató szakmai anyagok készülnek, milyen módon szeretne ezekhez hozzájutni? Kérjük, hogy minden Ön által elfogadható választ jelöljön!

- Az RPI honlapján keresztül, ingyenesen letölthető formában.
- Az RPI digitális feladatbankon keresztül, ingyenesen.
- Az RPI digitális játék- és zenetárán keresztül, ingyenesen.
- Könyvesboltokban megvásárolható módon, nyomtatott kiadványokként.
- Egyéb:

28. Kérjük, írja ide, ha az óvodák hitéleti nevelésének alkalmaira, segítő könyvekre, valamint a református óvodák által szükségesnek tartott támogatási irányra vonatkozóan egyéb javaslata van!

¹ A tanulmányban található diagrammokat Bánné Mészáros Anikó készítette, a diagrammok kiértékelése és a tanulmány szövege Szácsi Andrea munkája.

² James W. Fowler: *Stages of Faith: The Psychology of Human Development and the Quest for Meaning*, New York, Harper One, 1981, 111–136.

³ Antoine Vergote: *Valláslélektan*, Budapest, Semmelweis Egyetem Mentálhigiénéi Intézet - Párbeszéd Alapítvány, 2006, 220–222.

⁴ Szabóné László Lilla: Gyermeklélektani szemlélet a katechézisben, *Magyar Református Nevelés*, RPI, Budapest, 2020, 11–24.

⁵ Antoine Vergote: *Valláslélektan*, 219.

⁶ Ezt az MRE 2007/II. törvénye a Református hittanoktatásról 5.§. szabályozza.

⁷ Bár a jelen munkámban a református sajátosságokról írok, de az evangélikus tapasztalatok is hasonlóról számolnak be. Erről részletesebben is lehet olvasni a következő tanulmányban: Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodaskorú gyermekek katekézise, in Siba Balázs, Szabóné László Lilla, Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján. Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 115–145.

⁸ Az adatok az RPI 2019. évi beszámolójából származnak. Forrás: <http://refpedi.hu/content/szab%C3%A1lyzatok> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

⁹ Kettős visszajelzés található itt. A 18. kérdésre adott válaszok alapján 7%, ahol abszolút nincs áhítat, a 19. kérdésre adott válasz (Ki tartja?) esetén pedig 9% ez az arány. Feltételezhetően azok, akik a „nincs kialakítva” választ adták az előzőre, a következőnél beismerték, hogy valójában nincs is ilyen tevékenység az óvodában.

HŐS ORSOLYA

GODLY PLAY AZ ÓVODÁBAN

Magyarországon a legtöbb hittanoktatással, gyülekezeti gyermekmunkával foglalkozó szolgatárs azon a véleményen van, hogy az óvodások képtelenek a bibliai példázatok megértésére azok rétegzettsége miatt. Valódi veszélyt jelent, ha történetté silányulnak a példázatok, hiszen akkor a lényegétől fosztjuk meg őket. De absztrakt fogalmakról nem csak absztrakt módon beszélhetünk. A képi világ és narratíva éppen megalapozza azok megértését: kép/tény/történet – érzés/élmény/tapasztalat – gondolat. A hit megélését nem lehet közvetíteni, vagy korlátozni, hiszen az pontosan a napról napra megélt élmény és személyes tapasztalat nyomán bontakozik ki. Ez csak bizonyos fordulópontok mentén érhető tetten, de figyelmen kívül nem hagyható.

Az óvodáskor elején a beszédfejlődés szempontjából nagy jelentősége van a kimondott szó mellett a kommunikáció nyelven kívüli aspektusainak. A metakommunikáció része az empatikus készség, amely ugyanebben az életszakaszban az énközpontú személyiségre épít, de állandó mozgásban, fejlődésben van. A gondolatok pontos kifejezését a korlátozott funkciójú beszéd is behatárolja. Óvodáskor vége felé már valamiféle szimultán kettős tudatról beszélhetünk, ahol a felszín mögötti belső munka – megfigyelés, törvényszerűségek felismerése, osztályozás, általánosítás, azonosulás, különbségkeresés – az absztrakt gondolkodás dinamikus fejlődését szolgálja. Ezek az impulzusok elengedhetetlenek, ha belegondolunk, hogy a kisgyermek bármely profán történet hallatán beleélik magukat az eseményekbe, és azonosítják magukat valamely szereplővel, azaz „átdolgozzák magukon”.

Feltételezhetően így hallgatják a szakrális történeteket is. A példázat történetté bővített hasonlat. Egy rétege egészen biztosan történet. Forrás, amelyből mindenki annyit iszik, amennyi a szomszéd oltja. Megjelennek a példázatokban azok az érzelmek, amelyek az óvodás korú gyermekek számára ismerősek a mindennapi életből. A játékban, alkotó tevékenységben történő elaboráció arra enged következtetni, hogy a példázat hallgatása során megélt élményeket, érzelmeket, azonosulást ugyan sajátos gyermeki logika, érték- és értelemkeresés mentén, de képes, ha korlátozott mértékben is megérteni, felidézni, újra

átélni. Nem képes mindent beazonosítani, de bármely példázat az óvodást is, ahogy az őt előre vezetőket is, állásfoglalásra készíti. A Godly Play segítségével bizonyos példázatok tanítása már óvodás korban megkísérelhető.

Jerome W. Berryman, a módszer kidolgozója, a kisgyermek katechézisének a foglalkozásokon átélt tapasztalatokra és hitbeli élményekre adott egyéni válaszokra építi. Alapvető szükségleteiket figyelembe véve az istentiszteleten való tevékeny részvételre igyekszik felkészíteni a legkisebbeket is. Olyan közeget teremt, amelyben maguk találják meg a rendet és az értelmet Isten Igéje és saját életük összefüggései között. A Godly Play egyedisége játékoságában, interaktivitásában, a történetmondáshoz használt 3D-s eszközeiben és a környezet kialakításában rejlik. Tér- és időgazdálkodásában meditatív és mélyen spirituális jellegű. Ez a módszer nem hagyja figyelmen kívül a Szentlélek munkáját sem. A Lélek az, aki mikor a Szentírás világába lép, képes abba az irányba vinni még a kisgyermeket is, ami személyéhez, életkorához és élethelyzetéhez illő.

Számos könyv és cikk mutatja be a módszer alapjait. Berryman és munkatársai több tíz foglalkozást dolgoztak ki. Ezek a foglalkozásokon használt eszközökkel együtt elérhetőek a Godly Play módszerhez köthető weboldalakon.¹ Képzéseiken alapos és körültekintő felkészítést adnak munkatársaiknak. A foglalkozások zöme bibliai történeteket dolgoz fel. Különleges hangsúlyt kapnak az egyházi évvel és a sákramentumokkal foglalkozó, liturgikus leckék. Berryman emellett ún. szisztematizáló leckéket is kidolgozott. Ezek célja valamely dogmatikai fogalom, teológiai összefüggés tisztázása. Nem kevésbé megdöbbentő dolog ez óvodai katechézis esetében, mint az, ahogyan a példázatokra tekint. Tisztában van a kisgyermek életkori sajátosságaival, de a szimbólumok befogadását nem kognitív, inkább érzelmi és tapasztalati síkon képzelel el.

Az előre elkészített, memorizálható leckék némelyek számára túlzott kötöttséget jelent, melyek akadályozzák a tanítók szabadságát. A módszer kidolgozója nem végeztek felszínes munkát, a leckék hosszas és körültekintő csapatmunka eredménye, és csiszolásuk, finomításuk a mai napig folyik. Nem kell, hogy kritika nélkül átvegyük ezeket az anyagokat. Aki tisztában van a módszer alapelveivel, csiszolhat rajta, vagy kidolgozhat új történeteket.

A Godly Play kötött létszámú, zárt csoportokban gondolkodik, akárcsak az óvodai csoportok, iskolai osztályok. A vasárnapi gyerekalkalmaink résztvevői tágabb gyermeklétszám számára nyitottak és a résztvevők személye alkalmanként előre nem kiszámítható. Ez behatárolja a gyülekezeti felhasználás lehetőségeit, ugyanakkor az intézményi alkalmak új lehetőségeket nyithat.

A Godly Play leckékhez csak idegen nyelven lehet hozzáférni, így először magyar nyelvre kellene lefordítani azokat. Persze az angol nyelvtudás ma már olyannyira természetes, hogy ez nem jelenthet különösebb akadályt.

Református gyerekek számára a református dogmatikához hű tanítás elengedhetetlen. A Godly Play liturgikus leckéihez csak nagy körültekintéssel szabad nyúlni. A fogalmi gondolkodás kialakulása előtt a konkrét műveletek szintjén tiszta, érthető, sallangoktól

mentes és biblikus alapokra van szükség. Ez az, amire a későbbiek során építeni lehet. Ha ez hiányzik, hiányos vagy ingatag, az a későbbiek során könnyen vezethet félreértéshez, értetlenséghez, esetleg téves értelmezéshez.

A foglalkozások hosszúak, az óvodás korosztály ennyi ideig nem, vagy nehezen tud figyelni. A 60 percen túli koncentrált figyelem még kisiskolásoktól sem várható el. Ám a változatos tevékenység és a szabad választás lehetősége a gyakorlatban felülírja ezen aggodalmakat. Az elmélyülést is tanulni kell. Az ily módon együtt töltött idő türelemre és kitartásra indít, az elfogadó légkör a szabályok elfogadását is ösztönzi.

A programot fenntartással szemlélők szerint a módszer teátrális, körülményes és esetenként túlon túl didaktikus. Igaz ez a legtöbb óvodai foglalkozásra, legyen az mese- vagy versfeldolgozás, báb- vagy körjáték, műsorra vagy előadásra készülés, de hosszan lehetne sorolni a példákat a környezeti, logikai–matematikai nevelés vagy mozgásos tevékenységek közül is. Ugyanakkor az egyéni válaszadás ideje, az alkotótevékenység, vagy éppen bármely egyéni reflexió a bibliai történetre semmiképp nem sorolható ebbe a kategóriába.

Az óvodai hittanoktatás során nem egyszer találjuk magunkat szemben olyan gyakorlati nehézségekkel, melynek megoldása vagy elhárítása alternatív módszereket igényelt. Az igazi kihívást nem a hely, helyszín kialakítása, nem az időkorlát, a túlzott eszközhasználat, vagy épp az eszközhiány, esetleg a mások által megálmodott, elkészített leckék memorizálása, felidézése vagy adaptálása jelenti. Hanem az olykor megsokasodott, de időhiány vagy egyéb okok miatt meg nem válaszolt kérdésekre való reflektálás. Az óvodás korosztály egzisztenciális kérdéseinek megértése és megválaszolása jelentheti a kihívást. Több úton is el lehet indulni, hogy ez elől elgördüljenek az akadályok. Az egyik a módszertani megújulás lehetne. Másfelől annak újradefiniálása, hogy pontosan mi az egyház óvodákban való jelenlétének a célja. Harmadsorban szükséges lesz választ találnunk arra a kérdésre, hogy miképpen tudunk olyan gyakorlatra lelni, melyben nem lesz fájóvá az együttes elmélyülés lehetőségének hiánya, a közös „teológiai játék”, a közös spirituális élmény.

SZEMLÉLŐDÉS ÉS PÉLDÁZAT

Különleges lehetőségnek mutatkozik a kisgyermekkorú katechézisben a Godly Play módszer speciálisan a példázatok feldolgozása esetén. A példázat a valóság egy-egy elemét megragadva a kimondhatatlant és elbeszélhetetlent akarja szemléltetni és megértetni. Jézus kedves tanítási formája azonban különösen a kisgyermek számára nehezen érthető. Olyan egzisztenciális, teológiai kérdéseket fejtegetnek, melyhez a kisgyermeknek sem a háttérismeretük, sem a kognitív fejlettségük még nincs meg. Ezért a legtöbben úgy vélik, hogy nem is kell ezeket tanítani nekik, hiszen úgysem értik. A Godly Play ezzel ellentétben számos példázatot a gyerekek elé visz, sőt ezekre épít. Teszi ezt a gyermeki értelem korlátainak ismeretében. Berryman vallja: „A példázatok serkentik kreativitásunkat. A példázata-

tokba csodálkozással lépünk be, hogy azok kérdéseket hívjanak életre bennünk. Felrúznak minket, hogy meglássuk az életben azt, amit előtte nem láttunk.”² Ez az, ami szerinte a példázatok tanulmányozását olyan különleges tapasztalattá teszi gyermek és felnőtt számára egyaránt. Ha kérdéseinkre választ kapunk, az Isten kegyelmének jele. A gyermek saját egzisztenciális, élet-halál kérdéseire a Godly Play módszer segítségével olyan választ talál, amit képes megérteni, s ami előre segíti. A példázat jelentőségét így foglalja össze Berryman és munkatársa, Sonja Stewart: „A gyerekek Jézusról alkotott képüket a Jó Pásztoron keresztül alakítják ki. Összefüggésbe hozzák vele a védelmet és a biztonságot, amelyet a Jó Pásztor és a juhakol biztosít.”³

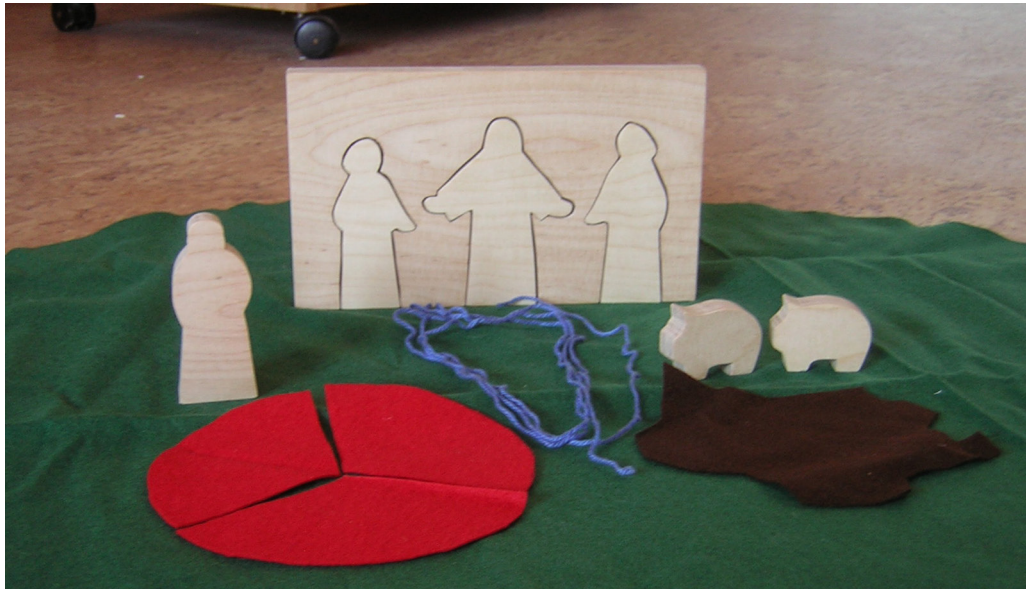
A Jó Pásztor példázatának gyermekekre gyakorolt hatása vitathatatlan. Nem véletlen, hogy ez a példázat az alapja Sofia Cavalletti módszerének, melyből a Godly Play módszer ered. Az úrvacsora tanításakor, szintén Cavalletti-hagyományként, Berrymannék ismét visszatérnek ehhez a példázathoz. A karácsony és a böjt közötti időszakban a gyerekeket Isten országának titkaiba szintén Jézus példázatain keresztül vezetik be. Jézus megkeresztelése és megkísértése után ezek, a már Cavalletti által részben kidolgozott példázatok, következnek: A mustármag; A kovász; Az igazgyöngy; A magvető; Az irgalmas samaritánus és a Nagy vacsora.⁴

A példázatok különleges voltát az azokat bevezető állandó, kötött és mély tartalommal bíró cselekvési „keret” is erősíti, kezdve a példázat bemutatásához szükséges eszközöket tartalmazó aranyszínű doboztól, egészen a tűnődéshez, szemlélődéshez, üzenetkereséshez kidolgozott célravezető alapkérdésekig, melyek minden esetben azonosak. Ez a keret segít a gyerekeknek megtapasztalni a kimondhatatlant, és tudatosítja bennük, hogy nem csupán egy történetről van szó, hanem az Ige üzenetének rejtőzködő és mindennél értékeőbb jelenlétéről egy példátörténeten keresztül.

A PÉLDÁZATTANÍTÁS EGY PÉLDÁJA

Annak idején (2004) hitoktatóként és lelkipásztorként meghívást kaptam a KRE TFK hit-tanoktató hallgatóinak szakmai műhelyébe. Itt a feladatom az óvodás és kisiskolás korosztály számára elérhetetlennek és felfoghatatlannak gondolt Tékozló fiú példázatának feldolgozása volt a Godly Play szemléletnek a szempontrendszer szerint. Terjedelme és bonyolultsága, az „epizódok” száma miatt a kisiskolások számára egyben, ám az óvodás korosztálynak részekre bontva történt meg a példázat feldolgozása. Az ilyenfajta redukálásnak megvannak a veszélyei, de a példázat alapvető üzenetének magva nem sérült. A módszer segítségével a példázat nem silányult pusztán tanulságos történetté, és lényegétől sem fosztottuk meg azzal, hogy az Atyai házban a végén mindkét fiúnak helye lett. (Összehasonlításképpen ajánlható megtekintésre több, a YouTube csatornán elérhető, azóta elkészített különböző Godly Play prezentáció a Tékozló fiú példázatáról, melyeket az utóbbi években dolgoztak ki.)⁵

Az évekkel ezelőttitapasztalatokat leszűrve és beépítve, az idők folyamán változtattam az eredeti szövegen és eszközökön. Így most ezt a kísérleti jellegű munkát adom közre, mintegy példaképpen, két eszközt is bemutatató képpel illusztrálva. A dőlt betűk a tanító cselekvéseit írják le. Az óvodás korosztálynak két részre bontva, a kisiskolásoknak egyben tanítható a lecke. Az óvodás korosztálynak első alkalommal csak a feketével szedett, második alkalommal ezek megismétlésével a zölddel kiemelt részek prezentálhatók.

A tékozló fiú példázata (Lukács 15, 11–32)

Lassan odasétálok a példázatok polcához és leemelem a Tékozló fiú dobozt. Középre viszem. Magam elé helyezem, és hosszan nézem. Egy pillanatig csendben, önmagamba tekintek. Óvatosan megérintem a dobozt, és elmerengve így szólok:

Azon tűnődöm, vajon ez egy példázat? Hmm. Talán. A példázatok nagyon értékesek, mint az arany, és ez a doboz arany.

Finoman végighúzó a kezem a doboz tetején.

Úgy néz ki, mint egy ajándék.

Felemelem a dobozt és rácsodálkozom, mint egy ajándékra.

A példázatok olyanok, mint az ajándékok. Ezek már nekünk adattak. Nem tudjuk megvásárolni őket, vagy elvenni, vagy ellopni. Azok már a mieink... és van egy másik oka, amiért ez egy példázat lehet. Van fedele.

Felemelem a tetőt és belekukucskálok. Ráteszem a tetőt és áthelyezem a dobozt az én oldalamra. Kinyitom a doboz fedelét éppen csak annyira, hogy kivegyem a dolgokat, de nem annyira, hogy a gyerekek belelássanak. Kiveszem a zöld alapot és így tűnődöm:

Azon tűnődöm, mi lehet ez... Milyen hatalmas.

Finoman végigsimítom az alap körvonalát a kezemmel.

Milyen zöld... Vajon mi lehet ez?

Megvárom, hogy a gyerekek válaszoljanak, és válaszaikat belefoglalom a folytatásba.

Talán labda... egy nagy strandlabda... vagy illatos rét.

Egy pillanatig csendben tűnődöm.

Talán van itt valami, ami segít nekünk.

Kiveszek egy piros körcikket, óvatosan magam elé, a zöld filc szélére helyezem.

Ez az. Mennyivel kisebb.

Mutatóujjam lassan végighúzom a kontúrján.

Milyen piros. Azon tűnődöm, mi lehet ez... Talán egy szelet sajt... vagy dinnye... talán egy piros virág... paradicsom.

Egész tenyeremet húzom rajta végig.

Milyen meleg... Lehet, hogy lángnyelv. Nézzük meg, van-e több belőle.

Előveszek még egy piros körcikket, és leteszem közel az elsőhöz. Majd óvatosan egymás mellé csúsztatom őket úgy, hogy egyik oldaluk összeérjen.

Vajon ha ide teszem, segít-e nekünk?... Azon tűnődöm, mi lehet ez? Talán virágkehely... talán éhes madárfióka csőre... Mintha hiányozna még valami.

Előveszem a harmadik piros körcikket és az előzőek mellé helyezem úgy, hogy teljes kört alkossanak.

Ha ide teszem milyen más lesz. Most már nem hiányzik semmi... Teljes egész.

Egy pillanatig csendben figyelem.

Vajon más is van még itt?

Belenyúlok a dobozba, sorra előveszem, és az alap ellentétes felére helyezem a szabálytalan alakú sötétbarna filcdarabot.

Vajon mi lehet ez?

Megvárom, hogy a gyerekek válaszoljanak, és válaszaikat belefoglalom a folytatásba.

Olyan a széle, mintha éles lenne, vágna... a színe, mintha ragadós masszából lenne...

Talán kiszáradt sártócsa vagy mocsár... olyan, mintha hiányozna belőle valami.

Előveszem a kék fonalat és lassan, kanyarogva ráhelyezem az alapra a piros körtől nem nagy távolságra indulva, kanyarogva az alap túlsó felén lévő barna darabig úgy, hogy az az út végétől balra helyezkedjen el.

Vajon ez mi lehet? Ha ide teszem, olyan, mint egy hosszú út... elvezet egyik helyről a másikra. Lehet, hogy folyó... Milyen hosszú, milyen kanyargós... Talán innen ered a folyó...

Végighúzom a kezem a fonál távolabbi végétől...

és erre folyik... Lehet, hogy egy út... Azoknak, akik itt laknak, ez az út eleje...
a hozzám közelebb eső vége felé.

s ez a vége.

Végighúzom a kezem a fonálon a távolabbi vége felé.

Akik viszont itt laknak, azoknak ez az út kezdete...

Ugyanott vezetem a kezem, ahol előzőleg.

és messze van az út vége...

Végighúzom a kezem a fonál közelebbi végén.

Vajon ki jár rajta?

Előveszem a dobozból a házat, és a piros kör mögé helyezem. A házzal együtt a szolga figuráját is kiveszem, a ház mögé fektetem úgy, hogy a gyerekek ne lássák.

Vajon kik laknak ebben a házban?... Most teljes egésznek érzem, nem hiányzik belőle senki.

Sorra előveszem a bemetszett alakokat a ház falából.

Egy apa... és két fia... Egy napon ezt mondja apjának: Atyám, add ki a vagyoned rám eső részét, ami ez én örökségem lesz... Erre az apa megosztotta köztük a vagyont.

Az egyik harmadnyi körcikket elmozdítom, és kiszakítom a körből. A harmad körcikkre ráállítom a fiatalabb, a többire az idősebb testvért.

A fiatalabb fiú összeszedett mindent... és elindult...

Az egyharmad körcikket a fiatalabb fiúval az út végére helyezem. Az apát és az idősebb fiút visszateszem a házba. A harmad körcikket feltekerem, és a fiatalabb fiú vállához fogom.

Lassan vezetem az úton, egyre távolabb az atyai háztól.

A fiatalabb fiú elköltözött... messzire ment... egy távoli vidékre...

Az út végén kihengerítve az alapra helyezem a körcikket, és annak csúcsára állítom a fiatalabb fiút.

és ott eltékozolta (elköltötte) a vagyonát...

Lassan a barna filcdarab alá csúsztatom a piros körcikket egész addig, amíg teljesen el nem tűnik a szemünk elől.

Miután elköltötte mindenét, nagy éhínség támadt azon a vidéken.

Áthelyezem az út túloldalára a fiatalabb fiú figuráját.

Nem volt pénze... nem volt mit ennie... egyedül maradt...

Lassan kiveszem a disznókat, és elhelyezem az út üres felére.

Ekkor elment és elszegődött egy emberhez, aki felfogadta disznókat őrizni. Szívesen jóllakott volna akár azzal az eleséggel is, amit a disznók ettek... de senki sem adott neki.

Elfordítom a figurát a disznóktól a haza vezető út felé.

Ekkor így gondolkodott magában: Apámnak hány szolgájának van bőven kenyere, én pedig itt éhen halok. Útra kelek, elmegyek apámhoz, és ezt mondom neki: Apám, vétkeztem... Nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezzenek, tégy engem olyanná, mint szolgálid közül egy.

Lassan végigvezetem a figurát a hazavezető úton.

És elindult azon az úton visszafelé, amelyik az atyai háztól ilyen messzire vezette... Hazafelé ment...

Megállítom az út végétől nem messze a fiatalabb fiút. Először az idősebb fiú, majd az apa figuráját kiveszem a házból. A fiú figuráját a háztól távolabb, oldalirányba, fordítva teszem le. Az apa figuráját az út végén helyezem el.

Még távol volt, amikor az édesapja meglátta őt, elébe futott...

Az apafigurát az úton a fiú elé vezetem,

...nyakába borult és megcsókolta őt... A fiú ekkor így szólt: Apám, vétkeztem... Nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezzenek.

Az apa- és fiúfigurát a ház egyik oldalához vezetem. Ellentétes oldalra, mint ahol az idősebb fiú alakja áll.

Az apa viszont ezt mondta szolgálainak: Ünnepeljünk! Együnk és vigadjunk, mert ez az én fiam meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott.

Fejemet, tekintetemet az idősebb fiú felé fordítom, aki a ház másik oldalán áll.

Az idősebb fiú a mezőn volt...

Pillanatnyi szünetet tartok és csodálkozó tekintettel nézem az idősebb fiút. Majd lassú mozdulattal vezetem a ház túloldalára.

...és amikor hazafelé jövet közeledett a házhoz... hallotta a zenét és a táncot.

Kicsit távolabb megáll. A fiú irányába kimozdítom a ház mögül a szolgát.

Előhívott egy szolgát és megtudakolta tőle, hogy mi történik itt.

A szolga figuráját elvezetem az apához és a fiatalabb fiúhoz. Az idősebb fiút elfordítom a csoporttól.

Amikor megtudta, a fiú megharagudott, és nem akart bemenni.

Pillanatnyi szünetet tartok, majd az apa figuráját mozdítom ki a csoportból, és a kettő közé állítom.

De az apja kijött és kérlelte őt.

Az idősebbik fiú figuráját az apa felé fordítom.

Ő azonban azt mondta az apjának: Látod, milyen régen szolgálok neked engedelmesen, és te sohasem adtál nekem még egy kecskegidát sem, hogy mulathassak a barátaimmal. Amikor pedig megjött a fiad, aki elköltötte minden vagyonát, levágattál neki egy borjút.

Az apa figuráját kicsit előrébb teszem.

Ő azonban ezt mondta neki: Fiam...

Az idősebb fiú figuráját előrébb és közelebb állítom az apához.

...te mindig velem vagy, és mindenem a tied. Vigadnod és örülnöd kellene...

A fiatalabb fiú figuráját is előre, az apa mellé állítom.

...hogy a te testvéred meghalt és feltámadott, elveszett és megtaláltatott. Elment tőlünk, de visszajött hozzánk gondolataiban és tetteiben is.

Válasz Isten Igéjére, közös tünődés

Vajon hogy hívják az édesapát?

Vajon mi a neve az idősebb fiúnak?

Vajon hogy nevezték a fiatalabbat?

Vajon miért hagyta ott az apja házát?

Vajon a távolba vezető út volt hosszabb, vagy a hazavezető?

Vajon miért várta haza az apa a fiát?

Vajon miért nem örült velük az idősebbik fiú?

Vajon miért adta ki a vagyon rá eső részét az apa?

Vajon hányan gondoltak a kisebbik fiúra, amikor elfogyott a pénze? Vajon hányan segítettek neki?

Vajon hogy érezte magát a disznók „mellett”?

Vajon hogy érezte magát a kisebbik fiú, amikor meglátta az apját felé jönni azúton? Vajon mire gondolhatott?

Azon tűnődöm, vajon hol lehet ez a ház?

A példázatok tanítása során három fogalom: a szemlélet, szemléltetés és a szemlélődés fogalma a Godly Play módszer esetében konvergálódni látszik. A módszer alkalmazásának előnyeit, nehézségeit számba véve megállapítható, hogy egyfajta alternatív lehetőséget kínál az óvodai katechézis új útkereséséhez. Összességében ez arra a régi-új célkitűzésre hívja fel a figyelmünket, hogy megőrizzük, illetve megteremtsük a kisgyermekkori katechézis jártékosságát, gyermekszerűségét, biblikusságát, egyháziasságát, gyülekezetszerűségét és élet-szerűségét. Sokoldalúságával és rendezőelvével a módszer biztonságos keretet nyújt ahhoz, hogy a kisgyermekkori intézményi vallási nevelés tapasztalati tanulás lehessen. Pedagógiai és teológiai háttérének fókuszja a legfontosabb marad: tanítványságra hív és segít.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERRYMAN, Jerome W.: *Godly Play: An Imaginative Approach to Religious Education*, Mineapolis, Augsburg Fortress, 1995.
- BERRYMAN, Jerome W.: *Teaching Godly Play. The Sunday Morning Handbook*, Nashville, Abigdon Press, 1995.
- BERRYMAN, Jerome W.: *The Complete Guide to Godly Play I.*, Denver, Living the Good News, 2005.
- GOBBI, Gianna: *Listening to God with Children. The Montessori Method Applied to the Catechesis of Children*, Loveland, Treehouse, 1998.
- STEWART, Sonja M. – BERRYMAN, Jerome W.: *Young Children and Worship*, Luisville London, Westminster John Knox Press, 1997.
- STEWART, Sonja M.: *Following Jesus*, Louisville, Geneva Press, 2000.
- The Good Shepherd and The Child: A Joyful Journey* (szerk.: Cavalletti, Sofia; Coulter, Patricia; Gobbi, Gianna, Montaro, Silvana Quattrocchi MD), Chicago, Catechesis of the Good Shepherd Publications, 2003.

INTERNETES FORRÁSOK

- <https://www.godlyplayfoundation.org/>;
- <https://www.youtube.com/watch?v=4pNshzwQtoY> 2021.12.07.
- <https://www.youtube.com/watch?v=W8xRMlglNss> 2021.12.07.
- <https://www.youtube.com/watch?v=JLymw38lY-U> 2021.12.07.

¹ <https://www.godlyplayfoundation.org/> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

² Berryman: *The Complete Guide to Godly Play I.* 25.

³ Stewart – Berryman: *Young Children and Worship*, 36.

⁴ The Good Shepherd and The Child: *A Joyful Journey* (szerk.: S. Cavaletti, P. Coulter, G Gobbi, S.Q. Montanaro), 9–25.o. és Gianna Gobbi: *Listening to God with Children. The Montessori Method Applied to the Catechesis of Children*

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=4pNshzwQtoY> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

<https://www.youtube.com/watch?v=W8xRMlglNss> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

<https://www.youtube.com/watch?v=JLymw38lY-U> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

Műhely - Óvodai katechézis

ABLONCZYNÉ VÁNDOR MARGIT

AZ RPI TÁMOGATÁSA A REFORMÁTUS ÓVODÁK SZÁMÁRA: a refovi.reformatus.hu honlap bemutatása

1. A KEZDETEKRŐL

Napjainkban az a tapasztalatunk, hogy egyre nő a református óvodák száma. A részükről sokféle igény és segítségkérés érkezik. Ennek része, hogy vannak állami fenntartásból átvett óvodák, ahol bár szakmai gyakorlata van az óvodapedagógusoknak, de a keresztyén nevelés terén nincs elég ismeretük. Másrészt az újonnan alakuló óvodáknál előfordul, hogy a pedagógiai programjuk megírásával is küzdenek. Az RPI-ben pedig mindannyiuknak szeretnénk segíteni. Ezek a tények több kérdést is fölvetnek:

- Hogyan segítsünk az induló óvodáknak?
- Hogyan kerülhetnek be az újak a jelenleg meglévő kapcsolati hálóba?
- Hogyan tudjuk megmutatni a református óvodák keresztyén nevelésének lehetőségeit?
- Hogyan tudunk kézzelfogható segítséget adni a számukra?
- Hogyan tudják a már működő óvodák megismerni egymás életét, munkáját, szakmaiságát?
- Hogyan lehet támogatni a kapcsolatfelvételt és a kapcsolati háló erősödését? Az ország minden táján található református óvodáink, ezért a személyes jelenlét komoly nehézségekbe ütközik.

Alapvetően az RPI honlapján elég sok információ és háttéranyag érhető el a témában. 2019-ben merült fel a gondolat, hogy létrehozzunk egy olyan elektronikus felületet, amely kifejezetten a református óvodákról szól, és az őket érintő szakmai anyagokat tartalmazza. Egy olyan teret, ahol láthatóvá válik a református arculat és megmutathatják az intézményeink, hogy mit jelent számukra református óvodának lenni. Célként tűztük ki azt is, hogy az új óvodák a már közzétett információkon keresztül megismerhessék a működő református óvodák életét, lelkületét, értékeit, működésüknek részleteit, szakmai ötletekhez, gyűjteményekhez férjenek hozzá.

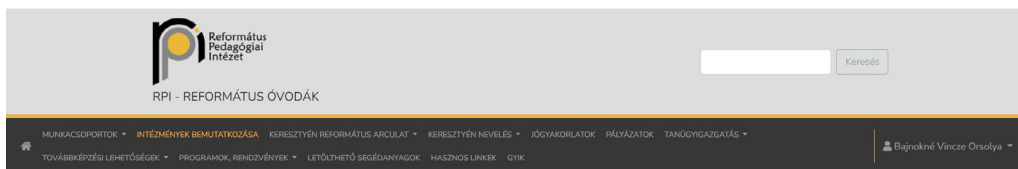
2020 végére készült el a <https://refovi.reformatus.hu/> oldal, amelyről elmondható, hogy segítség lehet:

- az új óvodáknak, hová forduljanak szakmai ismeretekért, tanácsért;
- eszköz lehet az egymástól való tanulásban, tudásmegosztásban;
- az RPI számára az óvodák támogatási igényének feltárásában;
- az óvodák munkájának, életének megismerésében;
- az óvodák értékeinek feltárásában.

2. PÁR SZÓ A FŐMENÜRŐL

Maga a felület folyamatos szakmai-tartalmi fejlesztés alatt áll. Esztétikus, könnyen kezelhető és áttekinthető, melyre folyamatosan kerülnek fel újabb anyagok. Ingyenes, de a használatához regisztráció szükséges.

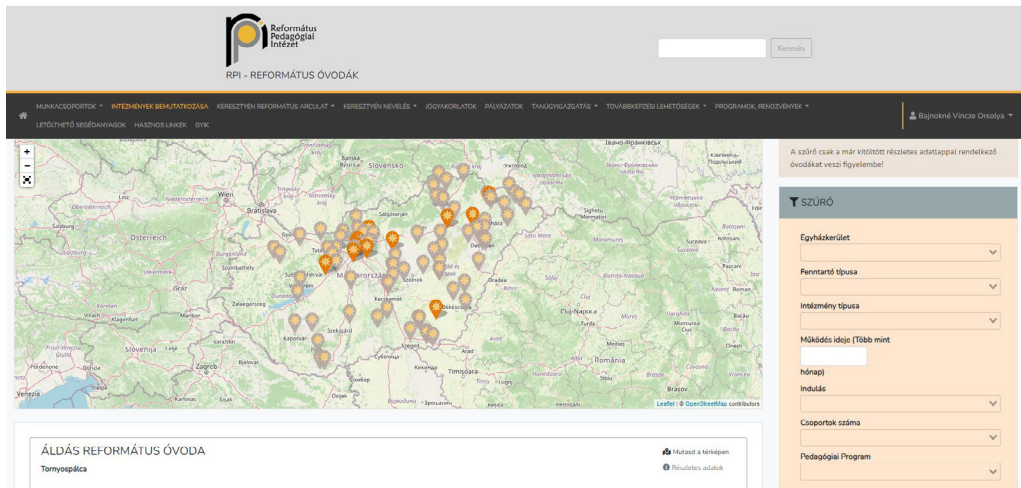
Belépve a következő felület fogad bennünket:

A belépés refovis.hu-s email címmel történhet. A tartalom hozzáféréséhez regisztrált, aktív felhasználói fiók szükséges. Bejelentkezés nélkül csak a kezdőoldal érhető el, a benne lévő tartalmak nem.

A tartalmaknál fontosnak tartjuk, hogy a feltöltött anyagok hitelesek, jogszerűek, informatívak, és szakszerűek legyenek mind óvodapedagógiai, mind teológiai-valláspedagógiai szempontból. A hozzánk beérkező szakmai anyagokat, joggyakorlatokat egy szakmai team tekinti át. Megjelenés előtt megszerezzük az engedélyeket, hozzájárulásokat a szerzőktől, az illetékes személyektől. Ezt követően feltöltjük a felületünkre, ahonnan a megnyitás után hozzáférhetővé válik a tartalom.

Az „Intézmények bemutatkozása” menüpont megnyitásakor egy térkép jelenik meg.

Bármelyik térkép jelölőre kattintva a felugró mezőben az óvoda neve és címe szerepel. A névre kattintva az óvoda adatlapjához ugorhat az érdeklődő.

A térkép alatt listázva is megjelennek az óvodák. Az adatbázisban az összes református óvoda szerepel az azonosításhoz szükséges adataival (név, OM azonosító, cím, stb.). Az azonosító adatok mellé részletes adatlap, arcuati fotók és egyéb fájlok (dokumentumok) tölthetők fel. A feltöltést azok a regisztrált felhasználók végzik, akik az adott óvoda adatlapjához szerkesztési jogosultságot kaptak. Így még több információt tudhatunk meg az adott intézményről és tanulhatunk egymásról, egymástól. Ezen a felületen az adatok megosztása önkéntes jellegű. Lehetőség van több és kevesebb háttérinformáció megadására, ahogyan azt az adott intézmény jónak tartja.

Fontosnak tartottuk, hogy lehessen szűrni az információkat, illetve, hogy lehessen keresni a felületen. A feltöltött adatokat figyelembe véve rákereshetünk intézményekre, akár típus, akár fenntartó, akár csoportszám, akár működési idő alapján. Szeretném kiemelni, hogy akkor tudjuk jól használni ezt a funkciót, ha minél több intézmény tölti ki a saját adatlapját. A kereső csak a kitöltött, részletes adatlappal rendelkező óvodákat veszi figyelembe. Jelenleg 101 református óvoda van, ebből eddig 19 töltötte ki az adatlapot. Jó lenne, ha minden óvodánk megtenné ezt a lépést!

SZŰRŐ

Egyházkerület

Fenntartó típusa

Intézmény típusa

Működés ideje (Több mint hónap)

Indulás

Csoportok száma

Pedagógiai Program

Mire lehet jó ez a funkció? Például arra, ha egy új/átvett intézmény szeretne tudomást szerezni a sajátjához területileg vagy helyzetileg közel álló, hasonló indulási kérdésekkel küzdő óvodáról, a megfelelő szűrés után megtalálhatja annak szükséges elérhetőségét, adatait.

Önálló menüpontban található a programok, rendezvények fül, melyben mindenki a saját érdeklődési körének megfelelő programokhoz, és az ahhoz tartozó szakmai dokumentumokhoz férhet hozzá. Külön találhatóak szaktanácsadói alkalmak, óvodapedagógusoknak tervezett rendezvények, illetve mindenki számára nyitott szakmai napok.

Mivel sok kérdés merül fel a hétköznapokban, ezért önálló menüpontot hoztunk létre Gyakran ismételt kérdések címmel, illetve külön összegyűjtöttük a Pályázati lehetőségeket és a Működési, törvényességi ismereteket is.

3. A SZAKMAI TARTALMAKRÓL

Fontosnak tartottuk azt is, hogy a jógyakorlatok és a kapcsolati háló megerősítése mellett jól átgondolt, szakmailag alaposan elkészített anyagok is felkerüljenek a honlapra. Így a 2020-ban elindított óvodai munkacsoportok alkalmain elhangzott előadások, prezentációk, egyéb szakmai segédletek is elérhetővé váltak. Ezek feltöltése folyamatos, az adott csoport találkozája után kerülnek fel az oldalra. Jelenleg 6 munkacsoporttal dolgozunk, melyek a következők:

- DTREK, DMREK Regionális munkacsoport.
- TIREK-TTREK Regionális munkacsoport.
- A két regionális munkacsoport fő tématerületei megegyeznek. A munkacsoport alkalmain olyan témák kerülnek elő, melyek segítséget, támogatást jelentenek az óvodavezetők számára pedagógiai és szervezetfejlesztési területen. Elősegítik az intézményekkel való együttműködés intenzívebbé válását, a távolságból adódó nehézségek leküzdését, lehetővé teszik a rendszeres konzultációt és a tudásmegosztást.
- Integráló-inklúzió munkacsoport. Céljuk az óvodapedagógusok támogatása, egyfajta iránymutatás, mellyel elősegíthetik a problémákkal küzdő gyermekek beilleszkedését, a szociális készségek/képességek fejlődését a csoport minden gyermeke számára.
- Keresztyén munkacsoport. Fő témája a bibliai történetekhez kapcsolódó teológiai-valorpedagógiai háttér összeállítása, az óvodás gyermekekre hangolódás hitéleti szempontjainak, jógyakorlatainak a feltérképezése és közreadása.
- Mozgás munkacsoport. Fő tématerületei: az óvodai mozgás szerepe a személyiségfejlesztésben, a reformpedagógia korszerű irányzatainak megismertetése és megosztása, a pedagóguskompetenciák fejlesztése, az egyéni és intézményi jógyakorlatok felkutatása és közreadása. A zene és a mozgás együttes hatása a nevelésben, esélyegyenlőség és hátránykompenzáció, tehetségprogramok megszervezése.
- Művészeti munkacsoport. Fő tématerületei: a keresztyén értékrend közvetítése a re-

formátus óvodákban a jeles napok segítségével. Az óvodában alkalmazható autentikus zenei anyagok közreadása, népi játékok ajánlása. Zenei anyagok ajánlása mesefeldolgozásokhoz. Az óvodák jógyakorlatainak összegyűjtése.

A honlapunkon kiemelt helyet foglal el a keresztyén nevelési tartalom. Van egy önálló fül is ezzel a címmel, melyben a következő aloldalak találhatók:

- imádságra nevelés,
- bibliai történetek,
- énekgyűjtemények,
- versgyűjtemény,
- ünnepek,
- bibliaismereti foglalkozások.

Ezekbe a témakörökbe szeretnénk jógyakorlatokat, valamint az RPI által készített szakmai anyagokat feltölteni. Örömmel vesszük, ha a már működő, tapasztalattal bíró óvodák bekapcsolódnak ebbe a gyűjtőmunkába. Célunk a jógyakorlatok és gyűjtemények közreadása a következő témákban:

- Kapcsolatok kiépítésének gyakorlati lehetőségei
- A szülőkkel való személyes kapcsolat kiépítése, programok szervezésének gyakorlati ötletei
- A fenntartóval való kapcsolatépítés tapasztalatai
- A gyülekezeti programokban való részvétel sajátosságai az óvodákban
- Jógyakorlatok a munkatársi közösség – mint keresztyén közösség – kialakításához

A működést segítő dokumentumok elkészítéséhez található az oldalon iratmintaként felhasználható szakmai anyagok, például minták a pedagógiai programhoz és egyéb mintadokumentumok.

Hálával és örömmel mondhatom, hogy a folyamat elindult. Remélem, hogy segíteni tudjuk az óvodáinkat: az újonnan indulókat és a már régóta működőket egyaránt! Remélem, hogy óvodáink értékeit föl tudjuk így mutatni és egymást is segíthetjük általa! Hiszem azt is, hogy megvalósulhat a tudásmegosztás, és így bátoríthatjuk, támogathatjuk egymást. Szeretettel hívogatom az óvodákat, hogy keressék, használják a honlapot, és várjuk a jógyakorlatokat is!

Hasznos böngészést kívánok!

ZIMÁNYI NOÉMI

FEDEZZÜK FEL AZ IMÁDSÁGOT!

Ötletek imádságra neveléshez óvodás korosztály számára

*„Gyertek, menjünk el, könyörögjünk az Úrhoz,
folyamodjunk a Seregek Urához!
Én is megyek!” (Zak 8,21)*

*„...te taníts meg arra, amit én nem látok...”
(Jób 34,32a)*

Szerintem legjobb „óvodásul” imádkozni. Igen, úgy. Hogy ez mit jelent és miért is hasznos?

„Óvodásul” imádkozni azt jelenti, hogy használod a képzeletedet. Boldogan elidőzve figyelsz, és aztán rácsodálkozol a teremtett világra. Az életed dolgait természetes módon osztod meg Istennel. Ha kézbe veszel egy tárgyat, eszedbe jut róla valami, amiről sürgősen beszélgetni kell Vele. Nemcsak szavakkal fejezed ki magad, hanem mozgással is. Biztonságérzetet ad, ha ugyanazt a mozdulatsort vagy szó szerint megtanult kis imádságot ismételted. Közben fontos neked, hogy ne helyetted imádkozzanak, hanem rólad legyen szó.

„Óvodásul” imádkozni olyan, hogy imádkozás közben meghitten, felemelően érzed magad. Minden kétséget kizáróan tudod (nem csak sejtéd), hogy Isten ott van veled. Átéled, hogy biztonságban vagy. Megbizonyosodsz arról, hogy jó kezekben van az életed. Nagyon bízol Istenben, egészen komolyan veszed. Elmélyülten figyelsz Rá, miközben tudod, hogy Ő is figyel rád. Az imádkozás számodra egy magával ragadó élmény.

Úgy véled, hogy amikor az ovis hittanosaidat tanítod imádkozni, csak őket tanítod? Dehogy! Elhatározod, hogy majd felfedezteted a hittanosaiddal az Istennel való beszélgetés csodáját, de közben Te magad is felfedezed az imádkozás mélységét és szélességét, ezerszínűségét, életszerűségét. És rájössz, hogy legjobb „óvodásul” imádkozni.

Az „óvodásul” imádkozáshoz hoztam néhány ötletet. Az ötletek többsége hálaadó imádság. Hogy miért? Bár annak tűnik, a kérő imádság korántsem olyan egyszerű az ovisoknál. Elhiszik, hogy szó szerint bármit kérhetnek Istentől, és azt valóban megkapják.

Ezért hajlamosak mindenféle lehetetlen dolgokat is kérni. Még nem tudnak a „...ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied” (Lk 22,42) lelkülettel kérni. És amikor nem kapják meg, akkor nagyot csalódnak, és ez a csalódás akár felnőttkorig is fájdalmas nyomot hagyhat bennük. Mielőtt kérni tanítunk, gyakoroljuk a hálaadást. Ezért helyezem most a hangsúlyt erre az imádságformára. A kisgyermek nagyon természetesen tudnak örülni Istennek vagy a teremtett világ szép dolgainak. Végtelen fantáziájuk miatt rengeteg dolgot fel tudnak fedezni, amiért köszönetet mondhatnak az Úrnak. A mi dolgunk az, hogy kapcsoljuk össze az örömteli észleléseiket a hálaadással. Segítsünk a köszönetmondó szokást kialakítani. Legyen természetes, hogy az eső friss illatáról, vagy egy születésnapról eszükbe jut Isten! Legyen természetes, hogy beszélgetnek Istennel!

Az óvodai imádságra neveléshez inspiráló céllal vettem papírra a következő ötletet. Dólt betűvel szedve olvasható, amit szó szerint mondanék, vagy amit a gyerekek mondanának. Ezekről a kifejezésektől, szavaktól el lehet térni. Változtass rajta nyugodtan, hiszen a Te hittanósaidat Te ismered! Válgon áldás az imádság „óvodásul” való felfedezéséből! Járjunk együtt a gyerekekkel a felfedező úton: *Gyertek, menjünk el, könyörögjünk az Úrhoz, folyamodjunk a Seregek Urához! Én is megyek!*” Zak 8,21

ELŐKÉSZÜLET AZ IMÁDKOZÁSRA

Hívogatás

Hogyan is kezdünk imádkozni? Kezdjük egy állandó versikével, vagy mozdulatsorral, alkítsunk ki egy állandó szokást! Így már magyarázat és különösebb noszogató nélkül is egyértelműen tudják a gyerekek, hogy most imádkozás következik. A versikével, mozgással már mindenki gondolatban felkészül, a lábai odaviszik a megbeszélthelyszínre. Például a terem közepére. Itt körben megállnak vagy leülnek, ahogyan mi szeretnénk. Ha a versikét elkezdjük, a gyerekek bekapcsolódnak. Költői vénával rendelkező hittanoktató tesszus szerint találhatja ki a hívogató sorait. A versikének jót tesz egy egyszerű dallam vagy hangszeres kíséret. Ahogyan az ovisoknál megszoktuk, csak az első pár alkalommal kell elmagyarázni, hogy hogy működik a hívogatás, utána már menni fog gyorsan a folyamat.

Hívogató:

Jó nekünk?

Jó nekünk, ha Istennel beszélünk!

Gyertek, gyűljünk imádságra!

Az imádkozás kincsesládája

Amikor beálltunk körbe a versike hívó szavára, elhelyezhetjük az imádság kincsesládáját a kör közepére. Mi van ebben a ládában? Benne van a Biblia. Benne vannak azok az eszközök, amiket az imádsághoz használunk az adott foglalkozáson. Lehet benne néhány apróbb tárgy is, ami az aktuális ünnephez kapcsolódik. Egyéb szimbolikus tárgy is helyet kaphat,

amivel már korábbi alkalmak során foglalkoztunk. Kinyitjuk a ládát, majd a láda tetejére elhelyezzük a tárgyakat.

Ezután kezdhetjük az imádkozást. Milyen legyen ez a kincsesláda? Könnyen szállítható, egyszerű. Lehet egy festett fadoboz. Akár terítővel is letakarhatjuk. Ha minden alkalommal van valami új a ládában, a gyermekek izgalommal fogják várni.

ÖTLETEK IMÁDKOZÁSHOZ

A láthatatlan rajz – hálaadó imádság azokért, akiket szeretünk

Előkészület:

Minden gyermeknek kivágunk otthon papírból egy szívet. Körbeállunk és minden gyermek a kezében tartja a papírszívét.

Bevezető mondatok:

A kezemben van egy láthatatlan ceruza. Mindenféle színnel tud rajzolni. Ezzel a csodaszínessel rajzolunk most ebbe a szívbe. Vedd elő te is a láthatatlan ceruzádat! És most rajzold le a szívbe azokat, akiket nagyon szeretsz! ... Mindenki ott van? Szép színesek? Készen vagyunk? Tegyük vissza helyére a ceruzát! Most köszönjük meg Istennek azokat, akiket iderajzoltunk szép színesen! Mondjátok el, hogy kik vannak ezeken a szép rajzokon!

Imádság:

Hittanoktató: *Köszönöm Neked, Istenem...*

Hittanos 1: *anyukámat, apukámat, a testvéreimet, a kutyámat,*

Hittanos 2: *a barátomat, a nagypapámat, a szüleimet...*

Hittanoktató: *Köszönjük Neked, hogy ennyi embert szerethetünk! Ámen.*

További ötlet egyházi óvodák számára:

Több alkalommal is „rajzolhatunk” a szívre, ha mindenki ráírja a jelét, és összegyűjtjük az alkalom végén.

Elrejtett imádság – hálaadó imádság apró tárgyakkal

Előkészület:

Minden gyermek kap egy gyufásdobozba vagy kindertojás-kapszulába elrejtett apró tárgyat. A csoport érettségétől függ, hogy milyen megoldást találunk. Ha kisebbek, akkor akár nagyobb tárgyakat is becsomagolhatunk. Ilyen tárgyakat rejthetünk el: madártoll, növény termése, kis faág, kavics, gomb, levél, ceruza, papírzsebkendő stb. Az imádkozás kincsesládájába tesszük a kis csomagokat. Körbeállunk, mindenki kézben tartja, de még nem nyitja ki senki a kis dobozát.

Bevezető mondatok:

1. kör: *Vajon mi van itt elrejtve a csomagodba? Nyisd ki, nézd meg! Vajon mit köszönhetsz meg Istennek, ha erre a tárgyra gondolsz? Mondjátok el sorban, hogy mi jutott eszetekbe! ...*
2. kör: *Most az első körben mindenki elmondta, hogy mit tud megköszönni Istennek. Most köszönjük is meg Neki! Tegyük le a kis tárgyakat ide a kincsesládára! Kulcsoljuk össze a kezünket, és sorban egymás után mondjunk köszönetet Istennek! Én kezdem.*

Imádság: *Köszönöm, hogy ilyen szép természetet alkottál. Ámen.*

Pl. Hittanos 1: *Köszönöm, hogy teremtettél állatokat. Ámen.*

Hittanos 2: *Köszönöm, hogy játszhatunk. Ámen.*

Miért hasznos ez az ötlet?

Az első körben még nem kell a gyermekeknek a saját szavaikkal imádkozni, így könnyebb megszólalni. A második körben már csak átfogalmazzák, amit elmondtak korábban. Az asszociáció során a gyermekek olyan témákat fognak hozni, ami őket érdekli. Mindenki részt tud venni ebben, és lépésenként vezetjük az önálló imádkozás felé a hittanosokat. Ez a módszer abban is segít, hogy a gyermekek a hétköznapi tárgyak látványát összekapcsolják a hálaadással.

Hogyan lehet az ötletet még átalakítani?

A fent leírt ötletben a gyermekek nem választják a tárgyat, hanem véletlenszerűen kapják. A választás mértékét növelhetjük két fokozaton:

1. Részleges választás: Egy kosárban helyezünk el különböző játékokat, amelyekből tetszőlegesen választhatnak.
2. Szabad választás: A teremben található bármely tárgyból választhatnak tetszés szerint. Az alkalom végén ismét körbeállhatjuk a tárgyakat, ismét köszönetet mondhatunk Istennek. Ha van rá lehetőség, vigyék haza a tárgyakat a gyermekek, hogy emlékezzenek a hálaadásra.

További ötlet egyházi óvodák számára:

Kialakíthatunk egy állandó kis asztalt, amit elnevezünk imádság asztalának. Elhelyezhetjük ide a kis tárgyakat. Itt is maradhatnak egy ideig. A következő alkalommal megbeszélhetjük, hogy még mi minden jut eszünkbe, amit megköszönhetnénk.

Amikor még kicsi voltam – hálaadó imádság a képességekért

Az óvodások nagyon szeretik tudatosítani, hogy mennyire nagyok, és mi mindenre képesek már. Mi megtaníthatjuk nekik, hogy mindezért hálát adhatnak Istennek. Ez az ötlet nem igényel előkészületet. Csak annyi helyre van szükség, hogy a gyermekek tudjanak kényelmesen mozogni.

Bevezető mondatok:

Álljunk körbe! Amikor még kicsi voltam nagyon sok dolgot nem tudtam. Most már nagy vagyok, és sok dolgot tudok. Mindent Istennek köszönök, amit tudok. Ti is nagyok vagytok már. Ti is sok-sok dolgot tudtok.

Imádság: *Amikor még kicsi voltam, nem tudtam szépen rajzolni. Most már nagy vagyok, és szépen rajzolok. (Közben mutatom a rajzolást.) Mondjuk együtt: Köszönöm, Istenem! Ámen.*

Mindenki: *Köszönöm, Istenem! Ámen.*

Hittanos 1: *Amikor még kicsi voltam, nem tudtam... Most már nagy vagyok, és tudok...*

Hittanoktató: *Mondjuk együtt: Köszönöm, Istenem! Ámen.*

Mindenki: *Köszönöm, Istenem! Ámen.*

Hogya ő most imádkozna, vajon ő most mit mondana? – A bibliai történet szereplőjének imádsága

Az ötletéről:

Fontos, hogy amikor imádkozni tanítjuk a gyerekeket, gyakoroltassuk a megfelelő szóhasználatot. Jó megoldás, ha még nem a saját szavaikkal imádkoznak, hanem beleképzelik magukat egy bibliai szereplő helyébe, és a nevükben fogalmaznak meg egy-egy imádságot. Vegyük figyelembe a választásnál, hogy nem minden történet és élethelyzet alkalmas arra, hogy a gyermek belehelyezkedjen! Mivel ez még nem egy személyes imádság, így mintegy tét nélkül korrigálhatjuk a gyermekek mondatait. Bár szerepbe helyezkednek, mégis a saját életük kérdései is megfogalmazódnak ezekben a gondolatokban. A bevezetőben megnevezzük az adott bibliai szereplőt és azt a helyzetet, amiben a főhősünk imádkozna. Ugyanahhoz a személyhez akár több élethelyzetet is megnevezhetünk. Összefoglaló órán például imádságra neveléssel is fel tudjuk idézni a tanult történeteket. Az alábbi példákban a két téma kapcsolódik az óvodások élethelyzetéhez: 1. József örül, hogy találkozik a testvéreivel. 2. József szeretne úgy viselkedni, aminek Isten örül.

Előkészület:

Használjunk bábokat! Így egyértelmű, hogy csak az beszél, akinél a báb van. A gyermekeknek is könnyebb így szerepbe helyezkedni. Bármilyen báb alkalmas a feladathoz.

Példák:**1. Példa a hálaadó imádsághoz:**

Hittanoktató: *Képzeld el, hogy József hamarosan találkozik a testvéreivel. Nagyon boldog, hogy végre láthatja őket. Anynyira hiányozott neki a családja. Úgy örül. Ezt szeretné elmondani Istennek. Vajon mit mondana Neki? Milyen ötletek van?*

(Megbeszéljük a gyermekek ötleteit.)

Ki szeretné elmondani József imádságát a báb segítségével?

2. Példa a kérő imádsághoz:

Hittanoktató: *Képzeld el, hogy József hamarosan találkozik a testvéreivel! Régen nem látta őket. Kicsit izgul is. Szeretné, ha bátor lenne, ha helyesen cselekedne. Szeretne szeretettel, szépen szólni a testvéreihez. Ezért Istennel beszélget először. Vajon mit mondana Istennek? Milyen ötletek van?*

(Megbeszéljük a gyermekek ötleteit.)

Ki szeretné elmondani József imádságát a báb segítségével?

Zárómondat:

Érdemes a gyakorlat után egy lezárással visszakapcsolódni az adott imádságok tartalmához. Például így:

Hittanoktató: *Nem tudjuk, hogy hogyan imádkozott József. Csak Isten tudja. Mi is imádkozhatunk mindig Istenhez. Akkor is, ha örülünk, akkor is, ha szeretnénk Tőle erőt kérni.*

Refrénes imádság – Hálaadó és dicsőítő imádság

Spontán és kötött imádság keveréke ez a gyakorlat. Azzal kezdjük, hogy megtanítunk egy imádságmondatot. Ennek a tartalma kapcsolódik az adott óra vagy alkalom témájához.

Bevezető mondatok:

Hittanoktató: *Tanuljunk meg egy imádságot! Mondjuk együtt: Te mindig velünk vagy, Istenünk!*

Hittanosok: *Te mindig velünk vagy, Istenünk!* (Ha kell, gyakoroljuk többször!)

Hittanoktató: *Megtanultuk ezt a mondatot. Én mindig mondok valamit, ti pedig mindig ismételjétek el az imádságot, amit megtanultunk!*

Imádság:

Hittanoktató: *Ha felébredünk és felkelünk,*

Hittanosok: *Te mindig velünk vagy, Istenünk!*

Hittanoktató: *Ha felöltözünk és megreggelizünk,*

Hittanosok: *Te mindig velünk vagy, Istenünk!*

Hittanoktató: *Ha elindulunk és megérkezünk,*

Hittanosok: *Te mindig velünk vagy, Istenünk!*

Hittanoktató: *Ha játszunk és nevetünk,*

Hittanosok: *Te mindig velünk vagy, Istenünk!*

Hittanoktató: *Áldunk Téged!*

Hittanosok: *Áldunk Téged!*

Hittanoktató: *Ámen.*

Hittanosok: *Ámen.*

További ötletek:

Ezt a formát tetszés szerint variálhatjuk. Lehet például úgy is imádkozni, hogy élethelyzeteket sorolunk fel, és ehhez kapcsolódik egy ígéret.

A következő példa a bűn témájához kapcsolódik. Ebben az életkorban nem könnyű erről tanítani. Nagyobbaknak javaslom az alábbi formát:

Ráfelelő mondat: *Rád hallgatok, Istenem, és nem bántom meg őt.*

Hittanoktató: *Ha megharagszom egy barátomra, és rosszat gondolok róla, akkor is:*

Közösen: *Rád hallgatok, Istenem, és nem bántom meg őt.*

Hittanoktató: *Ha nagyon mérges vagyok, és bántó dolgot mondanék valakinek, akkor is:*

Közösen: *Rád hallgatok, Istenem, és nem bántom meg őt.*

Hittanoktató: *Ha rosszat szeretnénk tenni valakivel:*

Közösen: *Rád hallgatok, Istenem, és nem bántom meg őt.*

Ebben az esetben zárjuk le az imádságot egy pozitív kéréssel! Például:

Hittanoktató: *Adj erőt, Istenem, hogy mindig szeretettel bánjak másokkal! Ámen.*

Közösen: *Ámen.*

Észrevevős szemüveg – Hálaadás a teremtett viláért

Az ovisok biztonság iránti vágyának eleget tehetünk, ha ugyanazzal az ötlettel imádkozunk az alkalom elején és végén is. Ez az ötlet a hosszú távú imádságra neveléshez is hasznos.

Bevezető mondatok:

Itt van a kezemben a láthatatlan szemüvegem. Felveszem. Tudjátok, hogy mit látok, ha ezzel körbenézek? Nagyon sok csodálatos dolgot, amit Isten a mai napra ajándékozott. Én látom az égen szaladó felhőt. Látom... csillogó szemét! Látom... hullámos haját. Látom a szívemben az örömet, hogy itt vagytok. Vedd fel te is a szemüvegedet, és nézz te is körbe! Mit látsz? Jól körülnéztél? Mit látsz?

Elmondjátok, hogy mit láttok. Csodálatosan sok dolgot kaptunk ma Istentől. Köszönjük meg Neki! Ismételjétek utánam!

Imádság:

Mennyei Istenünk! / Csodálatosan sok dolgot / adtál nekünk. / Nagyon szépen köszönjük! / Ámen.

Zárógondolatok:

Ez egy olyan jó szemüveg, hogy nem is kell levenni soha. Hordhatod fürdés közben. Hordhatod futás közben. Még alvás közben sem kell levenni. Ha véletlenül leejted, gyorsan keresd meg, és vedd fel újra!

Óra végén:

Rajtad van még az észrevevős szemüveg? Én még hordom. Itt van az orromon. És most megint körbenézek. Nagyon sok klassz dolgot láttam az órán! De jó kis történetet volt! Láttam sok nevetős szemet és szájat, amikor énekeltünk. És most is látom a kedves arcotokat! És ti mit láttatok?

Miután a gyerekek felsoroltak pár dolgot, az óra eleji imádsághoz hasonlóan imádkozunk.

Bevezető gondolatok óra végére:

Csodálatosan sok dolgot kaptunk ma Istentől ezen az órán, köszönjük meg Neki. Ismételjétek utánam:

Imádság óra végén:

Mennyei Istenünk! / Csodálatosan sok dolgot / adtál nekünk. / Nagyon szépen köszönjük! / Ámen.

További ötlet:

Készítsünk papírszemüveget a gyerekeknek!1 Vegyék fel! Járjuk körbe az udvart, vagy a termet! Utána imádkozzunk a fent leírt módon! A szemüveg keretére a gyerekek rárajzolhatják, amit észrevettek.

Háláséta a teremben – Hála a gondviselésért

Előkészület:

A terem 3–4 különböző pontján elhelyezünk egy-egy tárgyat. Úgy helyezük el, hogy körbe tudja állni a csoport! A tárgyakat letakarjuk, csak akkor fedjük fel, ha majd odaérünk. Ilyen tárgyakat helyezhetünk el: flakon víz, sál, plüssállat, kavicsok. A beszélgetést úgy irányítsuk, hogy a gyermekek a tárgyak mellett érzelmekre is aszociáljanak!

Bevezető mondatok:

Hittanoktató: *Gyertek, álljuk ide körbe! Mi ez?*

Hittanos: *Víz.*

Hittanoktató: *Ez a víz arról beszél, hogy Isten gondot visel rólunk. Hogyan visel rólunk gondot? Mire jó a víz?*

Hittanosok: 2–3 dolgot mondanak, közben kérdésekkel segítjük a gondolkodást.

Imádság:

Az imádság szavaiba beleszójuk a gyermekek gondolatait.

Hittanoktató: *Köszönjük Istenünk, / hogy gondot viselsz ránk, / és adsz nekünk tiszta friss vizet, / ami eloltja a szomjunkat, / megtisztítja a kezünket, / megitatja a növényeket. / Ámen.*

Hittanoktató: *Köszönjük Istenünk, / hogy gondot viselsz ránk, / és adsz nekünk meleg ruhát, / szüleink észreveszik, ha fázunk. / Ámen.*

Áldott születésnapot! – Áldáskérés

Előkészület:

A születésnapot leültetjük egy székre, a többiek félkörben állnak. Az első gyerek feláll, odamegy az ünnepelthez és azt mondja: Áldjon meg az Úr! A kezét ráteszi az ünnepelt vállára. Utána jön a következő. Ha nagyobb csoportról van szó, kettesével párban is mondhatják. Amikor mindenki egyesével elmondta, a hittanoktató imádságát elismétli a csoport:

Imádság:

Hittanoktató: *Mennyei Atyánk! / Áldd meg / ... életét! / Ámen.*

Szívfénykép – Hála egy szép élményért

A hálaadás témájának a bővítésében segít a következő gyakorlat, ami a képzeletet is megmozgatja. Egy szép élményért adunk hálát.

Bevezető mondatok: (A bevezető alatt a hittanoktató a kezével mutatja, amiről beszél.)
Ez itt egy csodálatos fényképezőgép. Le tudja fényképezni a legboldogabb emlékedet. Amikor nagyon jól érezted magad. Minden olyan szép volt. Ha a gépet ide a szívedhez hozod, akkor nyomd le a gombot! Most nézd meg a fényképet, amit a géped készített! Ezt a képet csak te látod. Jól nézd meg! Figyeld meg, hogy kik vannak a képen! Mit csinálnak? Milyen tárgyak vannak a fotón?

Kisebb létszám esetében: *Mondd el, hogy mi van ezen a fényképen!*

Nagyobb létszám esetén: *Jelentkezzen, akinek vannak emberek a képen! Emelje fel a kezét, akinek állatok vannak a fotóján!*

Hittanoktató: *Köszönjük most meg Istennek ezeket a csodálatos élményeket!*

Imádság:

Hittanoktató: *Mondjátok utánam! Köszönöm Istenem / ezt a csodálatos emléket! Ámen.*

Néhány tanács az imádság megtervezéséhez

1. Az imádságra nevelés fontos dolog. Éppen ezért tervezzünk rá legendő időt! Ami azt jelenti, hogy mindig bruttó idővel számoljunk! Lehetőség szerint ne az alkalom végére tervezzük, mert a gyerekek elfáradhatnak addigra, vagy kiszaladhatnak az időből.
2. Teremtünk meg a nyugalmat! Lecsendesítő játékokkal, légzőgyakorlatokkal csendesítjük le a gyerekeket imádság előtt!
3. Válasszunk ki néhány ötletet, és csak azokat próbáljuk ki egy tanév során!
4. Legyen az imádságnak megfelelő fizikai tere! Ha lehet, legyen látható az imádkozás határvonala! Legegyszerűbb, ha egy szőnyegen vagyunk.
5. Vonjuk be a családot is az imádságra nevelésbe! Kérjük az ő segítségüket is! Adjunk fénymásolt imádságokat a szülőknak ajándékba, amit otthon a gyermekeikkel együtt elmondhatnak! Még hatékonyabb, ha nyitott hittanórát tartunk, amikor a szülőkkel együtt imádkozunk.

Zárógondolatok

Csodálatos dolog „óvodásul” imádkozni. Lehet, hogy a kis hittanosunk nem fog emlékezni a szó szerinti imádságokra, amiket megtanítottunk neki. Pár év, és elfelejti, hogy pontosan mi az a láthatatlan rajz vagy „észrevevős szemüveg”. De az megmarad, hogy milyen jó élmény imádkozni, milyen jó volt ott lenni. Hogy a hittanoktatójával biztonságban érezte magát, miközben rácsodálkozott a teremtett világ szépségére, miközben örült, hogy Jézus nagyon szereti őt. És ha bármi is történik vele, ami kihívás elé állítja, akkor tudni fogja, hogy honnan merítsen erőt, Kihez forduljon.

Összesítő táblázat az ötletekhez

ELNEVEZÉS	TÍPUS	TÉMA	ESZKÖZ
Elrejtett imádság	hála	teremtett világ	apró tárgyak
Láthatatlan rajz	hála	szeretett személyek	papírból kivágott szívek
Amikor még kicsi voltam	hála	képességek, tudás	nincs
Hogyha ő most imádkozna, vajon ő most mit mondana?	hála, kérés, (történettől függően minden típus ² lehet)	adott szereplő életéhez kapcsolódó témák	bábok
Refrénes imádság	hála, dicsőítés	adott foglalkozás témájához kapcsolódó téma	nincs
Észrevevős szemüveg	hála	teremtett világ	nincs
Háláséta a teremben	hála	gondviselés	4 tárgy: flakon víz, sál, plüssállat, kavicsok stb.
Áldott születésnapot!	közbenjárás, kérés	áldás	szék
Szívfénykép	hála	emlékezetes életesemény	nincs

1 Ha a rajzot kinagyítjuk, ez lehet a sablon.

2 Típusok: hálaadás, kérés, dicsőítés, közbenjárás és bűnbánat.

PLUHÁR GÁBORNÉ SZÚCS ENIKŐ

SEGÉDANYAGOK AZ ÓVODAI KATECHÉZISHEZ

– ötlettár az óvodai hitéleti neveléshez

Óvodapedagógusként, hitoktatóként, gyülekezeti munkatársként és lelkeszként sokan vállalkoztunk arra, hogy Isten szeretetét visszük el a ránk bízott kisgyermekhez. A magunk csendességében imádkozunk a gyermekekért és családjaikért, beszélgetünk, megosztjuk tapasztalatainkat, biztatjuk egymást a szolgálatra, és közben kézbe veszünk könyveket, vázlatokat, játéktárákat, ötleteket gyűjtünk a munkánkhoz. Ebben a tájékozódásban szükségünk van az elhivatottságunk és a kitartásunk mellett arra, hogy átgondoljuk: Milyen szempontokat tartunk szem előtt, amikor az óvodás gyermekek közötti szolgálatra készülünk vagy amikor a munkánkhoz segédanyagokat választunk?

1. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK

A hitbeli nevelés tartalmára, formájára, a használt segédanyagokra nézve is szem előtt kell tartanunk azokat a teológiai szempontokat, amelyeket maga a Szentírás és református hitvallásaink tárnak elénk. Fontos, hogy tisztázzuk a válaszainkat a következő kérdésekre:

Kicsoda Isten? Hogyan szól Isten hozzánk? Kicsoda a gyermek? Mi a mi feladatunk?

1.1. Kicsoda Isten?

Azonnal találkozunk ezzel a kérdéssel, amikor egy áhítatra, gyermek-istentiszteletre, vagy egy bibliai történet sokrétű feldolgozására készülünk. Török István így fogalmaz:

„Önként adódik minden bibliaolvasónak a kérdés: Ki az, aki itt kijelenti magát? A felelet rá: az Isten. Ebből az első kérdésből ugyancsak önként adódik a második kérdés: Hogy jelenti ki magát? A felelet ez rá: Fiában. A második kérdésből megint adódik a harmadik kérdés: Mit mível az emberben és a világban kijelentése által? A felelet ez rá: Lelke által elhív és az idvességre szentel.”¹

Ebben a gondolatmenetben előttünk áll: Isten az, aki kijelenti magát, vagyis bemutatkozik nekünk, mégpedig többféleképpen. Szándéka az, hogy eljusson az emberhez az ő szeretete, megmentő terve. Ezért alapvetően háromféleképpen mutatkozik be, úgy mint Atya, Fiú és Szentlélek Isten. Mindhárom egyaránt fontos. Tiszteljük Istent úgy,

mint aki alkotta a világot, gondot visel arról, erejével fenntartja és terve van vele, benne a mi személyes életünkkel is. A Fiában, Jézus Krisztusban jön igazán közel az emberhez: az ő bűnt elfedező, megújító áldozatában és szeretetében részesülhetünk. Ő az, aki emberré lett, s közben a világ Ura maradt. Harmadszor: a Szentlélek Isten ébreszt hitet bennünk, vezet előre a hitben egészen az örök életig.

1.2. Hogyan szól hozzánk Isten?

A Szentháromság Isten, akinek jó terve van a mi földi életünkkel, és örök életre is hív, megszólít bennünket. A konfirmációi vizsga kérdés-felelete így foglalja ezt össze:

- „Hogyan szól Isten hozzánk?
- Minden emberhez szól az általános kijelentésben: a természet, a történelem és a lelkiismeret útján. Ám a bűn miatt az ember nem képes arra, hogy ezt megértse. Ezért van szükség a különös kijelentésre.”
- „Mi a különös kijelentés?
- Isten igéje. Ez irodalmi formában a Bibliában, testet öltött alakban pedig Jézus Krisztusban van előttünk. Az Ige testté lett.”²

Hisszük tehát, hogy Jézus Krisztus személyében maga Isten járt a földön, amit róla és rajta keresztül tudhatunk, az a leghitelesebb ismeretünk Istenről. A Biblia pedig írott formában tanúskodik Istenünkről, ezért áll bizonyágtételünk középpontjában az istentiszteleteink alkalmain és a gyermekek hitre nevelésében is.

1.3. Kicsoda a gyermek?

„Bizony, az Úr ajándéka a gyermek, az anyaméh gyümölcse jutalom” (Zsolt 127,3). Az Ószövetség arról tanúskodik, hogy a gyermek születése áldás. Nevelése a család feladata, a nevelés célja pedig Isten szövetségének a megismerése. A hitre nevelés színtere volt a rítusok, az ünnepek megélése a gyermekekkel együtt.³

Az Ószövetségben a Tízparancsolat rendelkezik a szülő-gyermek kapcsolatáról, a szülők tiszteletéről. Az újszövetségi házítáblák (Kol 3,20–21; Ef 6,1–4) a kölcsönös felelősségről, a gyermekek engedelmességéről és a szülői szeretetről beszélnek.⁴

A Biblia emberképe szerint a gyermek nem eredendően jó, ártatlanságban élő lényként áll előttünk, hanem a felnőttekkel együtt esendő emberként.⁵ Úgy tekintünk rá, mint aki megváltásra, szabadításra szorul, és mint akire velünk együtt érvényes a szabadítás Krisztusban.

Amikor Jézus középpontba állítja a kisgyermeket, és így szól:

„ha meg nem tértek, és olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek, nem mentek be a mennyek országába” (Mt 18,3), akkor nem tökéletes emberként állítja elénk a gyermeket, hanem a gyermeki létnek a korban természetes alázatát, kicsinységét, erőtlenségét, elfogadó lelkületét hangsúlyozza.⁶

Az evangéliumok beszámolnak arról, hogy Jézus megáldja a gyermekeket, hozzájuk fordul, időt szán rájuk, ölelést és áldó szavakat ad – azt, amire leginkább szükségük van.⁷

1.4. Mi a mi feladatunk?

Isten nekünk adta teremtett világát, hogy felelős szeretettel gondoskodjunk arról. Az édenkerti „műveljed és őrizzed” parancsa (1Móz 2,15) a kultúra különböző elemeinek, a tudásnak és a hagyománynak a gyarapítására és átadására, a következő nemzedék nevelésére, formálásának felelősségére is vonatkozik.⁸

A keresztyén nevelés pillére az Újszövetségben Jézus Krisztus missziói – keresztelelési – katechetikai parancsa (Mt 28,18–20). A gyermekkeresztségben meg kell látnunk a missziói lehetőséget arra, hogy segítséget ajánljunk fel és nyújtsunk a családoknak a gyermekek nevelésében. Feladatunk tehát, hogy hitünket megélve tanúskodjunk Isten szeretetéről a gyermekek között, segítve őket és szüleiket, hogy közösségekben élhessék meg hitüket – a család, a gyülekezet, és adott esetben az egyházi intézmény közösségében.⁹

Az első gyülekezetekben a közösség együttélése családi jellegű volt, a résztvevőket kölcsönös tisztelet, egymás iránti felelősség jellemezte, a sokszínű közösség nyitottan fogadta az újonnan érkezőket.¹⁰ Nekünk is ilyen lélekkel kell szolgálnunk, amikor az anyaszentegyházat képviseljük a gyermekek közötti munkában.

2. FEJLŐDÉSLÉLEKTANI JELLEMZŐK, VALLÁSPEDAGÓGIAI MEGFONTOLÁSOK

Tekintsünk most rá a gyermek fejlődésének jellemzőire! Mit él meg és milyen az óvodáskorú kisgyermek, akihez fordulunk? Az általános jellemzőkön túl természetesen figyelembe kell vennünk, hogy minden gyermeket egyéenként tisztelünk, s hogy fejlődésében fontos szerepet játszik a családi háttere, a helye testvérei között, illetve a lányok és fiúk fejlődésében is mutatkoznak különbségek.

2.1. ÉNTUDAT – énefejlődés

A születéstől a kisgyermekkor felé haladva, az anya-gyermek szimbiózisból kilépve az egészségesen fejlődő gyermek lassan önálló személyiséggé fejlődik. Az énefejlődés során a két-három éves gyermeknek kialakul a belső képe a külvilágról, az érzelmi tárgyállandóság képességével akkor is bízik már édesanyjában, ha nem látja, tud várni rá, és önmagát különállónak éli meg.¹¹ Kialakul éntudata, tudatosul benne, hogy ő egy individuum. Kialakítja saját attitűdjét, cselekvéseinek formáját. Kialakul a testsémája – megérti, hogy a testrészei hozzá tartoznak, mozgását kontrollálja.¹²

Döntő szerepe van az éntudat kialakulásában az interperszonális kapcsolatoknak is. Két éves kor után a verbális kommunikáció kialakulásával kiszélesedik a gyermek kapcsolatköre. Erőteljessé válik az utánzás, a gyermek beépíti a mintákat a magatartásába. A harmadik év elején már nemcsak átvesz énmintákat, hatalmat is kíván gyakorolni mások fölött. Az én tudatossá válik, beszédmódja egyre szám első személyű lesz.¹³

A gyermek önértékelésének formálódásában és abban, hogy mennyire bízunk magában, nagy szerepet játszik közvetlen környezete. A meleg, elfogadó családi környezetből érkezők magabiztosabbak, önértékelésük stabilabb, mint a hideg, elutasító, vagy a túlvédő környezetből érkezőké.¹⁴ Következetes elvárásokra van szükség ahhoz, hogy a gyermek magabiztossá válhasson döntéseiben. A kiszámíthatatlan elvárások és a túlszabályozás is oda vezet, hogy a gyermek bizonytalanná válik, önbecsülése csökken, a megnyírbált öntudat szégyenérzetet hoz.¹⁵

A gyermek a világ felfedezésére indul, kíváncsiság, fáradhatatlanság jellemzi. Egyre inkább helyet igényel magának a világban – a térben és mások szívében is. A 4–6 éves kort Erikson „tolakodó kornak” nevezi, mert a gyermek kérdéseivel ostromolja környezetét. Nagy felelőssége van a szülőnek és a nevelőnek abban, hogy a növekvő autonómiával bíró gyermeket megtanítsa az igen és nem helyes használatára, érdeklődésének pedig teret adjon. Fontos mozogni engedni megfelelő határok között. Egyetértek a következő állítással: „A keresztyén bátorság mint lelki tulajdonság is könnyen lehet, hogy ebben a korban alapozódik meg a fizikai confidenciával.”¹⁶

Az autonómia egészséges növekedéséhez fegyelemre és toleranciára egyaránt szükségük van. Az elengedés és megtartás egyensúlyának keresése közben formálódik ki az akarat.¹⁷

2.2. Belső harc

– kezdeményezés és büntudat

A kezdeményezőkézség és büntudat belső harcával küzd a gyermek az ún. Oidipusz–komplexus feldolgozásában. Az ellenkező

nemű szülőhöz való vonzódásában, birtoklási vágyában kezdeményezőkézsége ölt testet. Ezt féltékenység, agresszív indulat kíséri, ami titkolt félelmekhez, büntudathoz vezet. Miközben az ellenkező nemű szülőt igyekszik meghódítani, elkezdődik egy azonosulási folyamat az azonos nemű szülővel. Tőle viselkedési mintákat tanul, s a szülő véleményének tükrében látja magát. Ha törekvéseit nem törlik le, akkor kezdeményezőkézsége fejlődik, bízunk saját döntései helyességében, összeegyezteti azokat a felnőttek elvárásaival – így alakul ki személyisége új építőköve: a cél.¹⁸

2.3. A gondolkodás fejlődése

A kisgyermek gondolkodása: preoperatív, prelogikus gondolkodás, amely átmenetet képez az érzékszervi mozgásos és a fogalmi gondolkodás között. Az átmenet eszközei: a beszéd, az utánzás és a játék. Az utánzással a gyermek önmagát alakítja a külvilághoz (akkomodáció), a játékban pedig fordítva: a külvilágot alakítja önmagához (asszimiláció). A valóságot torzítja, amiben a fantáziának fontos eseménykiegészítő szerepe van.¹⁹ Gyakran az élet nehezebben feldolgozható konfliktusai, egzisztenciális kérdések jelennek meg a játékban. Ez a gondolkodás nem racionális, a gyermek önmagából kiinduló, intuitív logikával, érzelmeitől vezérelve tájékozódik. Csak egy szempontra képes összpontosítani, s ez egocentrizmussal jár, a kisgyermek a világot csak a saját nézőpontjából veszi figyelembe.²⁰

2.4. Fantázia és élmények

A kisgyermek az összefüggéseket fantáziája révén teremti meg. Gondolkodása élményekhez kötődő gondolkodás: egy átélt

helyzet tudatosuló vázára épülnek a következő élmények. Ez azzal is jár, hogy egyes esetből egyes esetre következtet, nem képes általánosítani.²¹ A megismerés folyamatában nagy szerepet kap a képzelet, a fantázia, ami meghatározza mindennapi tevékenységeit – rajzát, meséjét, játékát.²²

2.5. Erkölcsi fejlődés

A kisgyermek erkölcsé heteronóm erkölcs, vagyis egy másik személy, vagy egy szabály mondja meg, mi a jó és a rossz. Alkalmazkodik a szabályokhoz, hogy kerülje a konfliktust. A szabályokat örökérvényűnek tekint. A jutalmazás és a büntetés a mércéje. A szülői parancsok és tiltások beépülnek erkölcsi ítéletrendszerébe, és a lelkiismeret hangján szólalnak meg.²³

2.6. Intuitív-projektív hit

James W. Fowler a hit fejlődését bemutató fokozat-elméletében ehhez az időszakhoz az ún. intuitív-projektív hitet kapcsolja.²⁴ A kisgyermekre jellemző ekkor, hogy gyermeki, természetes hitük képzelőerővel teljes, utánzó jellegű. Hitét a saját benső világából táplálkozó elképzelések, másrészt a családban megélték, tapasztaltak alapján Istenre és a transzszendens világra vonatkozó kivetítések alkotják.²⁵ A gyermek azonosul azokkal a gondolkodásbeli mintákkal, amelyek a hozzá legközelebb álló felnőttek hitvilágát jellemzik, megismerkedik a kapcsolódó tabukkal, szabályokkal.²⁶ Fowler szerint a korszak erejét adja, hogy a fantáziát még nem köti meg a logika, a korszak gyengesége viszont, hogy a gyermek elképzelései úrrá lesznek rajta, és félelmeket ébresztenek.²⁷

A fantázia, a képzelőerő a gyermekben és a körülötte lévő feszültségeket és félelmeket

segít leképezni és feldolgozni. A felnőttek feladata építő irányba terelni a gyermek kutakodását történetekkel és szimbólumokkal. Ehhez elfogadó környezet szükséges, ahol a gyermek kifejezheti magát verbálisan és nonverbálisan is. Egy ilyen közegben fogadja nyitottan a korrekciót, a benne lévő képek újra formálását.²⁸

2.7. Az istenkép fejlődése

A gyermek vallásosságának gyökereit a születést követő összetartozás, egybefonódás tapasztalatában látják a lélektani megfontolások. Az ösbizalom, az anya-gyermek kapcsolat, az elrejtettségerzés, az anya mindenhatósága, az anya arca, amelyben önmagára ismer és az odafordulást és elfordulást jeleníti meg számára – ezek az istenkép első, később is megjelenő elemei. A gyermek istenképébe aztán mindkét szülő vonásai beleolvadnak. Ám nem a szülőkről alkotott kép változik át istenképpé, hanem inkább a szülőkhöz és Istenhez is kötődő „feltétlen szeretet” és „legfőbb tekintély” képe mutatkozik meg az istenképben.²⁹ A kisgyermekkor vallására jellemző tehát a „szülő formájú” istenkép, melyben Isten jóságos Atya, férfierővel felruházva. Az antropomorf analógiás gondolkodásnak megfelelően az emberi tulajdonságokat Istenre vetítik át, és a szüleikre is az isteni tulajdonságokat tartják érvényesnek (pl. a szülő örök életű).³⁰

Tovább árnyalja az istenképet a szülőkel való azonosulás folyamatában a szülői parancsok és tiltások beépülése, a felesleges én kialakulása, ami az erkölcsi cselekvés alapjává válik, majd elérkezik a tudatos különbségtétel a szülőképpé és az istenkép között.³¹ A tapasztalatok gazdagodásával

beleolvad az istenképbe mind az otthonlét, mind az elhagyatottság érzése, pozitív és negatív tapasztalatok is keverednek, összesűrűsödik az, ami gazdagítja, előre viszi és az, ami rémiszti az embert.³²

A belső feszültségek, a félelem feldolgozásában előre viszi a gyermeket a bibliai történetekre való elmélyült odafigyelés. A történet hallgatása közben intenzív tanulás zajlik, belső képalkotás, azonosulás a szereplőkkel. A nagy kérdésekkel foglalkozó élethelyzetek, konfliktusok azon a síkon kerülnek elő, amelyen a kisgyermek ezekkel foglalkozni tud. A történet segítségével formátlan érzések, lelki, erkölcsi tartalmak nyernek formát. Ezek a megküzdésre, a félelem leküzdésére serkentik a gyermeket. Ezekből a történetekből bontakozik ki, formálódik tovább az istenkép – kicsoda és milyen az Isten. A Biblia nagy történetei bátorságot, bizalmat adnak a gyermeknek arra nézve, hogy Isten jó, az élet szép, Isten nehéz helyzetben sem hagy el, lehet benne reménykedni. A történetekben gyökerezhet a kisgyermek identitástudata is: ő Isten teremtménye, Isten szeretetből alkotta – ez a tudat bátorságot, reményt ad.³³

2.8. A katechézis módja, szerepe

Hogyan válaszolhat a katechéta, a katechézis a fenti tényezőkre? A szó tágabb értelmében a kisgyermek vallásos igénye abban nyilvánul meg, hogy biztonságra, követhető viselkedési normákra, egészséges autonómiára vágyik. „A keresztyén értékeket a gyermeknek fizikai, érzelmi és intellektuális szükségeinek kielégítésével lehet közvetíteni.”³⁴ Természetes istenvágy van benne, az egész világ Istenről beszélhet számára, ha a környezete ezt közvetíti.³⁵

Fodorné Nagy Sarolta a következő szempontokra hívja fel a figyelmet:

- Mutassuk be Istent irgalmas, szerető, megbízható Istenként a hálaadás és az öröm hangján! Mutassunk rá: mennyire szeret, mi mindent ad nekünk, milyen a békessége!
- A hit gyökerei a primer emberi kapcsolatokban vannak. A család a katechézis első színtere, a szófordulataival, a szokásaival, az ünnepeivel, az imádság gyakorlásával. A szülőnek van elsődleges szerepe, de lassan a katechéta is előtérbe kerül.
- Az ismeret csatornája nem könyv, hanem személy – ha a mesélő számára valóság, amiről mesél, az hat leginkább a kisgyermekre. A saját szavakkal való, átéléssel történő mesélést nem pótolja semmilyen jó felolvasás, a mesélés atmoszférája emlékezetes.
- Áhítaton és áhítatos légkörben a nap folyamán adjunk minél több lehetőséget a rácsodálkozásokra, a mindenütt jelenvaló Isten szeretetének megtapasztalására. A katechézis helyes kommunikációs formája válaszol a kisgyermek kíváncsiságára, helyet adva a spontán kérdéseknek is. Ebben a korszakban élményszerűen, okoskodás nélkül tudnak Istennel találkozni, ahogyan később már egyik életszakaszukban sem!
- Mivel az ismeretek megszerzése csak érzelmekkel párosulva történik, legyen számunkra is fontosabb az élmény, mint az ismeret, legyen kommunikációnkban érzelmi töltés. A katechézis legyen érzelmi- és élményorientált, a gyermek részben már ismert élményeihez kapcsolódó, „azt tölti meg Istenre vonatkozó emotív ismeretekkel”.

- A beszédkészség kialakulásától lehet tanítani az imádságot. Az élet természetes része lehet az imádság, aminek következménye, hogy a numinózum érzése jelen van bennük. Az ima beszéd a Teremtőhöz. Az imádkozással tovább épül a biztonságra való igény. Az ima nem elsősorban memorizálás, a légköre a hangsúlyos, amelyben átélheti a gyermek Isten közelségét.
- Erős félelmeket ébreszt a gonosz hatalmának, a bűnnel a túlhangsúlyozása a szabadító szeretettel szemben. Nem célunk drámai, felnőttes megtérésre elvezetni a gyerekeket, ne törjük meg természetes életörömüket! Pozitív érzelmi töltésű, a gyermek világához kapcsolható tartalmakat válasszunk!
- Eszközeink lehetnek: az élményszerű mesélés, történetek eljátszása, az ének és a zene, vers, mondóka, tánc, képek kivágása, kiegészítése a fantázia bevonásával.³⁶

A fenti teológiai és valláspedagógiai szempontokat szem előtt tartva, érdemes végiggondolni az alábbiakat saját közvetlen feladatainkra nézve:

Milyen körülmények között végzem a szolgálatot? Mennyire alkalmazható az adott anyag ott, ahol használni szeretném? *Az egyházi óvodában az egész óvodai életet átszövő lelki nevelés komplex lehetőséget ad az egyes fejlesztési területekhez kapcsolható hitbeli üzenetek és tartalmak átadására, az áhítatok, csendes percek külön erre szánt kereteivel együtt. Az állami óvodában tartott hittanos foglalkozás, a heti fél óra szerény lehetőség a találkozásra, mégis lehetőség a bizalom légkörének megteremtésére a személyes kapcsolat és a különböző tevékenységek által. A gyülekezeti alkalma-*

kon gyakran vegyes korosztállyal foglalkozunk a gyermek-istentiszteleten, a nyári gyermekheteken pedig többféle szervezési formában, egész napokat átívelő tevékenységrendszerben gondolkodhatunk.

Amikor megismerünk egy segédanyagot, érdemes átgondolni, miben segít minket, a hitéleti nevelés mely területein alkalmazható. Vajon a ráhangolódáshoz, a figyelemfelkeltéshez ad ötleteket? Segíti a bibliai történetek hiteles és élményszerű megismertetését? Előrevisz az elmélyítésben, a feldolgozásban, a gyermeki rácsodálkozás lehetőségének megteremtésében? Új utakat nyit meg az imádságra nevelésben, terel az énekválasztásban, vagy közvetlenül hozzájárul egy-egy áhítat megtervezéséhez?

Fontos, hogy önmagunkat is jól ismerjük, s számba vegyük készségeinket arra nézve, milyen módszereket alkalmaz a segédanyag, és ezek a módszerek mennyire állnak közel hozzánk. Megnyugtató, ha támaszkodunk arra, amit már a gyakorlatban is megtapasztaltunk, ugyanakkor szükséges egyfajta bátorság, nyitottság a számunkra új dolgok kipróbálásában.

A következőkben nézzünk meg közelebbről néhány óvodai hitéleti nevelésben használható segédanyagot, vegyük kézbe, illetve kattintsunk rá minél többre és dolgozzunk eszköztárunk bővítésén!

3. AJÁNLOTT SEGÉDANYAGOK

A bibliai történetek bemutatását segítő kiadványok

3.1. Bob Hartman: *Mesélő Biblia*, Budapest, Harmat Kiadó, 2008.

A *Mesélő Biblia* összesen 74 történetet mutat be az Ó- és Újszövetségből, Miklya Luzsányi Mónika és Miklya Zsolt fordításában, Kállai Nagy Krisztina rajzaival. Már a borítón is megtaláljuk azt, amitől különleges ez a kiadvány: „Ne csak felolvass, mesélj!”. A 4–9 éveseknek készült gyermekbiblia segít nekünk abban, hogy a történetmondás eleven, élményszerű legyen. Olyan visszatérő szófordulatokkal, játékos kifejezésekkel tartja fenn a figyelmet, amelyek elősegítik a gyermek bevonódását a történetbe. A történetek után található ötlettár továbbvisz abban, hogy a gyermek érzelmeit mozgósítsuk, hogy egyenként vagy csoportokban részesei, átélői legyenek az elhangzó történetnek. A kiadvány alkalmas arra, hogy akár egy-két gyermeknek, akár kisebb csoportnak közösen a képekre is rácsodálkozva felolvassunk. Felolvashatjuk a gyerekszerű szöveget nagyobb csoportban, felhasználva az ötlettárat a gyermekekkel való kommunikációban, ami egyúttal formál és felkészít bennünket az önálló történetmondásra is.

3.2. Miklya Luzsányi Mónika – Miklya Zsolt: *Játéktár a Mesélő Bibliához*, Budapest, Harmat Kiadó, 2008.

További segítséget nyújt a bibliai történetek élményszerű feldolgozásához a *Játéktár a Mesélő Bibliához*. A szerzők tanúsága szerint arra az alapgondolatra épül, hogy a

„gyerek nyelve a játék”, ezen keresztül tudunk leginkább az ő világához kapcsolódni, akkor, ha mi, felnőttek is megtaláljuk a játékos kedvünket.³⁷ Mind a 74 bibliai történethez több játékötlelet is kapcsolódik, rövidítésekkel jelezve, hogy melyik korosztálynak ajánlott, és milyen jellegű a játék. Figyelemre méltó, hogy a picik és az ovisok korosztálya külön is szerepel, tehát már a 2–3 évesek számára is találunk játékokat. Szerepelnek nagyobb létszámmal és kiscsoportban alkalmazható játékok is. Gyorsan előkészíthető, kis eszközigényű, többnyire néhány percet igénylő játékokat találunk itt, amelyek a történetmondást kiegészítve állami óvodában egy 20–25 perces foglalkozás vázát adhatják, egyházi óvodában a témához való visszatérést segíthetik elő hol énekkel, hol mozgással vagy szerepjáttékkal. Sok olyan játékot is találhatunk, amelyeket a vasárnapi gyermek-istentiszteleteinken együtt játszhatunk ovisokkal és kisiskolásokkal.

3.3. Bethan James: *Óvodások Bibliája*, Budapest, Harmat Kiadó, 2017.

Ez a gyermekbiblia a 3–6 éveseknek készült. Közel hatvan ó- és újszövetségi részt ismertet meg. Az egészen rövid történetírások végén egy összefoglaló, lezáró jellegű mondat áll, amely gyakran utal a szereplők érzelmeire vagy Isten szeretetére, erejére. Hangsúlyos az eleven, vidám színekkel dolgozó képanyag. Kis létszámú csoportban előttünk lehetnek a kedves, egyszerű, kifejező képek a mesélés közben is, vagy a történetmondás után megmutatva a képet, segítségével kiemelhetjük újra a szereplőket vagy az esemény fő mozzanatát. Egy-egy rövidebb történet két oldalon áll előttünk, néhány hosszabb lélegzetű pedig több ki-

sebb részre bontva (József története, karácsonyi, húsvéti történet). Az 5–6 éveseknél a történet felidézésére, megbeszélésére is használhatjuk a képeket. A méretét tekintve viszonylag kisebb, kemény kötésű, tartós minőségben kiadott könyv alkalmas arra is, hogy a kisgyermek egyéni csendességében lapozgassa, a könyvet nézegetve felidézze korábbi élményeit.

3.4. Szászi Andrea: Történetek a Bibliából, Stories from the Bible, Pompör Zoltán (szerk.) Budapest, Kálvin Kiadó, 2021.³⁸

Az anyag elsősorban kisiskolások és alsós diákok számára készült, de nagyobb óvodásokhoz is bevihető. Úgy gondolom, hogy ötéves kortól használhatjuk ezt a különleges, sokrétű kiadványt. A tíz bibliai történetet kézbe vehetjük nyomtatásban és a magyar szöveggel párhuzamosan láthatjuk angol fordításban is. Nemcsak a nagyobb testvérek nyelvtanulását motiválhatja, hanem a többnyelvű családokat is segítheti ez a kiadvány. Online a Református Tananyag-tár felületén áll rendelkezésünkre az anyag, képekkel, interaktív feladatokat tartalmazó, lapozható képeskönyv formájában: szöveggel, hanggal, felirattal vagy azok nélkül, illetve videó változatban is. Használhatjuk ezeket a formákat a gyülekezeti alkalmon vagy az intézményekben, a történetek bemutatására, felidézésére. Átéltük azonban azt is az elmúlt években, hogy mennyire fontos, hogy távolléti oktatás, betegség esetén tudjunk a családoknak egy alkalmas anyagot küldeni otthoni használatra – ebben is remek segítség a tíz történetfeldolgozás. Bár a kapcsolódó pedagógus ötlettár elsősorban az iskolás korosztályra koncentrál, a

teológiai háttéranyag segítséget nyújt óvodapedagógusok számára is.

Az óvodapedagógus és a hitoktató munkáját segítő óratervek, tematikus feldolgozások

3.5. RPI Báránka Füzetek – Áhítatok óvodások számára³⁹

A Református Pedagógiai Intézet ötrészes Báránka Füzetek sorozata elérhető és letölthető az RPI honlapjáról, mindemellett nyomtatásban is beszerezhető. Az óvodai nevelési év minden napjára közöl egy rövid áhítatot, hogy segítsen azigei elcsendeséssel kezdődő napindításban. A kiválasztott Ige után minden napra szerepel egy téma a bevezető beszélgetéshez, vagy egy játék, tevékenység ötlet. Ezek segíthetnek a témára való ráhangolódásban, vagy a nap során visszautalhatnak a reggel elhangzottakra. A rövid igemagyarázat nyelvezete egyszerű, mindig kapcsolódik egy gyermeki élethelyzethez. Az igemagyarázatot imádság és énekjavaslat követi.

3.6. Miklya Zsolt: Kicsi vagyok, mégse félek – Foglalkozásvázlatok – Ószövetség – ovis, Parakletos Könyvesház, 2013.

3.7. Miklya Zsolt: Mag, mag, búzámag – Foglalkozásvázlatok – Újszövetség – ovis, Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2014.

A Kicsi vagyok, mégse félek és a Mag, mag, búzámag című kiadványok óvodáskorú gyermekek között használható foglalkozásvázlatokat adnak közre. Miklya Zsolt munkái a „365 bibliai történet gyermekeknek és

tanítóknak” című bibliai feladattár alapján készültek, azt kiegészítve, továbbgondolva. Az ószövetségi és az újszövetségi történeteket feldolgozó kötet is januártól decemberig rendezi az anyagot, úgy, hogy minden hónaphoz egy bibliai egységet és egy élettémát rendel hozzá. Ez a struktúra segít abban, hogy gyülekezeti alkalmakra, gyermek-istentiszteletekre tervezzünk, illetve egy-egy témakör jó alapot nyújthat nyári gyermekheteinkhez is. Minden egyes fejezet lehetőséget ad egy komplex foglalkozás megtervezésére, találunk ötleteket a motíváláshoz, a történetmondáshoz, az elmélyítéshez, a munkáltatáshoz és az énekléshez egyaránt. Egy-egy rövidebb foglalkozásra készülve csoportunkhoz igazodva választhatunk az ötletekből. Az ajánlott játék- és foglalkozáslehetőségek az egyházi óvodában előkerülhetnek a nap vagy a hét folyamán. Jól kapcsolhatók az óvodás gyermek sokrétű fejlesztéséhez. Az anyagban piktoqramok jelzik a feladatok jellegét, pl. beszélgetés, nyelvi, irodalmi játék, mozgásos játék, érzékelő játék, drámajáték, kézművesség.

3.8. Segarra, M. – Rovira, F.: Játékosan a Bibliáról. 43 bibliai történet, Budapest, Kálvin Kiadó, 2006, 2020.

Ez a kiadvány röviden foglal össze egy-egy bibliai történetet, s mindegyikhez egy hangsúlyos illusztrációt illeszt. A történet és az illusztráció mellett egy kapcsolódó, az üzenetben való elmélyülést szolgáló ötlet áll. Találkozunk beszélgetést indító, elgondolkodtató kérdéssel, „Tudod-e?” jellegű érdekességekkel, játékleírással, tevékenység javaslattal, barkácsolással, amihez megfelelő sablonokat kapunk a könyv végén. Elsősorban a gyermeki rácsodálkozás fel-

karolását, a gyermek világához való játékos kapcsolódást segíti ez az összeállítás. A javasolt tevékenységek gyakran hosszabb előkészületeket, anyagbeszerzést és időt igényelnek. Érdemes a könyvet átnézni, a saját közegünkben használható feladatokat hetekkel előre megtervezni és előkészíteni. Ajánlhatjuk érdeklődő családoknak is, akik segítséget kaphatnak a gyermekekkel való beszélgetéseikhez, egy-egy élményszerű családi program, közös barkácsolás tervezéséhez.

3.9. Segarra, M. – Garcia, B. – Rovira, F.: Bibliai állatok. Történetek, játékok, ötletek, Budapest, Kálvin Kiadó, 2010.

Az előző anyaghoz hasonló struktúrájú a Bibliai állatok című összeállítás. Mivel a gyermekek nagyon szeretik az állatokat, érdeklődésüket könnyen felkelthetjük egy-egy állat érdekes tulajdonságaival, amelyekhez részenként kapcsolódnak a bibliai történetek és a játék- és tevékenységötletek is.

3.10. Bálintné Józsa Ildikó – Loránt Anikó: Fenn is, lenn is... Ellentétek és párhuzamok – az életben és a Bibliában – Tanári kézikönyv egy óvodai hittanévhez, Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2017.

A kézikönyv 16 ellentétpárra épül, amelyekhez egy-egy bibliai történetet kapcsol hozzá. Az ellentétpárokhoz és a bibliai történetekhez egy-egy központi gondolatot fogalmaz meg, majd számos összegyűjtött ötletet közöl a téma feldolgozásához. Találkozunk kérdésekkel rávezető beszélgetéshez, drámajátékokkal, érzékelő játékokkal, mondókákkal, versekkel, mesékkel, kézműves ötletekkel, ének javaslatokkal. Egy-két

segítő utalást találunk a bibliai történet elmondásához is, de ez a kézikönyv elsősorban abban segít bennünket, hogy a témával való foglalkozás minél inkább élményszerű legyen. Egy-egy rövidebb alkalomra is választhatunk a felvetett és a csoportunkban jól alkalmazható lehetőségek közül, és abban is segít, hogy egy-egy óvodai csoport életében akár napokon át is visszatérjen a téma egy-egy újabb formában. A környezetet megismerő, nyitottan szemlélődő gyermek világához jól tudunk kapcsolódni az ellentétpárok kérdéseivel, tovább segítve őt a kutakodásban és a válaszai megtalálásában.

3.11. Bálintné Józsa Ildikó – Loránt Anikó – Vajda Melinda: Fenn is, lenn is..., Ovis foglalkoztató füzet 1–2. rész, Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2016.

A Fenn is, lenn is... című kézikönyvhöz két foglalkoztató füzet is kapcsolódik. A foglalkoztató füzetek ellentétpárokhoz kapcsolódó bibliai történetekkel dolgoznak, mindegyikhez egy rövid szöveggel kapcsolódva. A rövid mondatok egy gyermek szemszögéből, egyes szám első személyben szólalnak meg, gyermeki élményeket, tapasztalatokat hoznak elő, s azokhoz kötik a feladatokat is. A megfigyelést, párosítást, rajzolást, színezést igénylő feladatokat 5–6 évesek között használhatjuk leginkább, kis létszámú csoportokban, ahol beszélgetni is tudunk a feladatról.

3.12. Miklya Luzsányi Mónika: Mi leszek, ha nagy leszek? Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2016.

A színes gyermekkönyv és két részes kifestő és foglalkoztató füzet 6–7 éves gyermekeknek készült. Egy gyermek szemszögéből közelíti meg a bibliai mesterségeket, amelyekbe a gyermek játékosan beleélheti magát, a mesélő főszereplővel azonosulva. A foglalkoztatók elgondolkodtató feladatokkal és színezővel, a bibliai történethez és a gyermek életéhez is kapcsolódó rövid szöveggel segítik az elmélyítést. Különösen is alkalmas segédanyag kis létszámú, fiús csoportokban. Jól használhatjuk a témához a Parakletos Kiadó Mi a dolgod? című játékát is.

3.13 Miklya Luzsányi Mónika: Józua és az állatok, Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2011.

3.14. Miklya Luzsányi Mónika: Józua és az állatok, Kifestő sorozat, Kiskunfélegyháza, Parakletos Könyvesház, 2012.

A könyv és a hozzá kapcsolódó kifestő sorozat 15 állatot és 15 bibliai személyt kapcsol össze. Párhuzamosan két szálon futnak a történetek, egy mai öt éves óvodás, Józua és a vele egykorú, bibliai időkből hozzánk szóló Jósua szemszögéből. Miközben Józua rácsodálkozik az állatok tulajdonságaira, apja vezeti tovább gondolatait és meséli neki a bibliai állatokról és emberekről is. A kapcsolódó kifestőkkel együtt jól használhatjuk gyermek-istentiszteleti témaként óvodások és alsósok között, illetve egy érdekes gyermekheti téma alapját is adhatják a válogatott fejezetek. Az óvodában és a családban is alkalmas és érdemes a szó szerinti felolvasásra, mesélésre is.

**3.15. Hujber Istvánné – Lacknerné Pus-
kás Sára – Lászlóné Agod Edit – Tóthné
Szebeno Gyöngyi: Együtt az úton – Kézi-
könyv az óvodai hitoktatáshoz, Budapest,
Luther Kiadó, 2019.**

A Magyarországi Evangélikus Egyház Lu-
ther Kiadójánál megjelent kézikönyv közel
negyven téma bemutatásával segíti az óvo-
dai katechézist. A rövid bevezető az óvo-
daskor jellemzőire, az áhítatnak az óvoda
életében betöltött szerepére mutat rá. A jel-
képekhez, ünnepekhez és bibliai történetek-
hez kapcsolódó fejezetek megfogalmazzak
egy-egy teológiai és pedagógiai üzenetet. A
„Teológiai hangsúly” és a „Szómagyarázat”
részekben segítséget kapunk az adott téma,
történet teológiai háttérének, bibliai szöveg-
összefüggésének megértésében. A gyermek
életkori jellemzőivel kapcsolja össze a teoló-
giai üzenetet a „Valláspedagógiai hangsúly”
című következő egység. Erre alapozva talá-
lunk ajánlott tevékenységeket és a gyakorla-
ti megvalósításhoz használható ötleteket. A
javasolt énekek kottái a kötet végén szere-
pelnek. A kézikönyv melléklete fénymásol-
ható feladatokat és színezőket is tartalmaz.

Játéktárak

3.16. RPI Játék- és Zenetár⁴⁰

A Református Pedagógiai Intézet
által fejlesztett anyag játéktár ré-
szében szűrők segítségével keres-
hetünk a korosztályra, idő-, tér-,
eszközigényre, kapcsolódó bibliai történetre
és kulcsszavakra tekintettel. Az óvodás kor-
osztályban elsősorban az imádságra nevelés
tekintetében lehet segítségünkre ez a felület.
A 6–7 éveseknek ajánlott imádság-gyakor-
latokat kipróbálhatjuk nagycsoportosaink

között. E gyakorlatok segítenek abban, hogy
az imádságra hangolódjunk, s egy-egy ima-
témát élményszerűen közelítsünk meg. Ke-
retet adhatnak egy rövid reggeli áhítatnak,
elcsendesedésnek.

A zenetár részében nagy segítséget ka-
punk a gyermekénekek megismeréséhez és
ismeretanyagunk egészen új énekekkel való
bővítéséhez. A 3–6 éves korosztály számára
105 éneket találunk, amelyek között keres-
hetünk kulcsszavak, bibliai könyvek és té-
mák szerint is. Egy-egy énekfeldolgozásnál
megtaláljuk az ének kottáját és hallgatható
formáját: egy szólamban az éneket és az
énekelt változatot zenei kísérettel.

3.17. Sokrétű játékok⁴¹

A Sokrétű játékok segédanyag Howard
Gardner sokrétű intelligencia elméletére
épít. Az általa leírt 9 intelligencia-típushoz
kapcsolja a különböző fejleszhető kész-
ségterületeket. Részletes, jól használható
feladatleírásokat találunk a verbális-nyelvi,
logikai-matematikai, testi-mozgásos, vi-
zuális-térbeli, zenei-ritmikus, kapcsolati,
önismereti, természeti és az egzisztenciális
intelligenciatípus mentén csoportosítva. Az
óvodás korosztály számára a többi mellett
különösen is hasznosak lehetnek a külön-
témakörként kidolgozott „Állatok a Bib-
liában, Távol és közel, Sokrétű ünnepek”
témák. Érdemes időt szánni a játékok kö-
zötti hosszabb böngészésre, hogy később, a
konkrét készülés során visszanyúlhassunk a
minket megragadó lehetőségekhez, a hitéle-
ti nevelés és az óvodai személyiségfejlesztés
bármely területén.

Énekgyűjtemények

3.18. Karácsonyi-Kis Lászlóné (szerk.): Vigan énekelj az Úrnak! - Képzési segédanyag RPI képzésekhez, óvodapedagógusok és katechéták számára, RPI 2016.⁴²

A gyűjtemény gondos válogatással, rendszerezéssel és számos új énekkel nyújt segítséget az óvodásokkal való közös énekléshez.

A bevezető fejezetek módszertani segítséget adnak az énekek tanításához, rámutatnak az óvodai énekválasztás valláspedagógiai szempontjaira. Találunk ajánlást az óvodásoknak bemutatatható énekekre nézve, és példákat a magyar református zenei anyanyelvhez igazodó, a korosztálynak jól tanítható énekekre egyaránt, a hálaadás, könyörgés, ünnepek témájában, bibliai történetekhez és igékhez kapcsolódó énekek formájában is.

3.19. Evangélikus hitoktatás – segédanyagok⁴³

Az evangélikus egyház online elérhető gyűjteménye az alsó tagozatos és az óvodai hitoktatáshoz készült. A változatos hangszerezésű zenei feldolgozás két változatban adja közre az énekeket: énekkel és hangszer kísérettel, és egy ének nélküli, csak a kíséretet adó „karaoke” formában. Választhatunk énekeket a közös éneklésre, és használhatjuk ezt az anyagot a zenehallgatásra is.

Társasjátékok

A Biblia jelképrendszerét megismertetve és elmélyítve, többféle készség fejlődéséhez hozzájárulva, továbbá közösségépítő jelleggel használhatjuk a Parakletos Kiadó társasjátékait az óvodás korosztály számára. Az

egyházi óvodában előkerülhetnek szabadidőben, a több korosztályt érintő gyülekezeti alkalmakon kis csoportokat toborozhatunk a játéokra, az állami óvodák kis létszámú hittanos csoportjaiban pedig a játékok egy-egy foglalkozás vázát is adhatják. Néhány példa az általam ajánlott játékok közül:

- Csodadolgok, Jézus csodái – Böngészős bibliai társasjáték 4 éves kortól
- Jászolba született gyermek – karácsonyi kvartettjáték és történetmesélő kirakó
- Bárka-ovi – fejlesztő memóriajáték állatokkal
- Sátor-ovi – fejlesztő memóriajáték, amely egy pásztorcsalád életét mutatja be
- Jelképeink – bibliai memóriajáték
- Mi a dolgod? – bibliai memória-kvartett és foglalkozás-kirakó
- Kezes-lábas Ószövetség, Kezes-lábas Újszövetség 5 éves kortól

Remélhetőleg a bemutatott segédanyagok minél több pedagógusnak új lendületet adnak, és kézzelfogható segítségként visznek előre az áhítatokra, hittan foglalkozásokra való készülődésben és az óvodák mindennapi hitéleti nevelésében.

- ¹ Török István: *Dogmatika*, Amsterdam, Free University Press, 138.
- ² Szénási Sándor: *Megtaláltuk a Messiást*, Református konfirmáció olvasókönyv, Budapest, Kálvin Kiadó, 2015, 231.
- ³ Bodó Sára: Hitre nevelés a Szentírásban, in: Bodó Sára – Fekete Károly (szerk.): *Katechetikai és valláspedagógiai szöveggyűjtemény*, Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, 1998, 19–21.
- ⁴ Szabóné László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében - PhD értekezés*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermeckteologia.pdf 14.
- ⁵ Szűcs Ferenc: *A keresztyén nevelés-oktatás igei megalapozása*, in: Református Oktatási Stratégia, A Magyarországi Református Egyház középtávú oktatási-nevelési terve (tervezet), Budapest, Református Pedagógiai Intézet, 2008, 42.
- ⁶ Szabóné: *A gyermekteológia vizsgálata...*, 19.
- ⁷ Uo. 20.
- ⁸ Szűcs: *A keresztyén nevelés-oktatás igei megalapozása*, 42.
- ⁹ Szűcs: *A keresztyén nevelés-oktatás igei megalapozása*, 42–43.
- ¹⁰ Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2019, 115.
- ¹¹ Szabóné László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében - PhD értekezés*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermeckteologia.pdf, 112, (Letöltés: 2021. október 7.)
- ¹² Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1988, 60.
- ¹³ Murányi-Kovács – Kabainé: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, 61.
- ¹⁴ Uo. 62.
- ¹⁵ Fodorné Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1996, 35.
- ¹⁶ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 36.
- ¹⁷ Uo. 35–36.
- ¹⁸ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 37.
- ¹⁹ Uo. 37.
- ²⁰ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.
- ²¹ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.
- ²² Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.
- ²³ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.
- ²⁴ Friedrich Schweitzer: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1999, 130.
- ²⁵ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.
- ²⁶ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.
- ²⁷ Schweitzer: *Vallás és életút*, 131.
- ²⁸ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.
- ²⁹ Schweitzer: *Vallás és életút*, 187.
- ³⁰ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.
- ³¹ Schweitzer: *Vallás és életút*, 196.
- ³² Schweitzer: *Vallás és életút*, 188.
- ³³ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise...*, 118–119.
- ³⁴ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 39.
- ³⁵ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 39.
- ³⁶ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38–40.
- ³⁷ Miklya Luzsányi Mónika – Miklya Zsolt: *Játéktár a Mesélő Bibliához*, Budapest, Harmat Kiadó, 2008, V.
- ³⁸ <https://refrantar.hu/2019/11/13/tortenetek-a-bibliabol/> (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)
- ³⁹ <http://refpedi.hu/b%C3%A1r%C3%A1nyka-f%C3%BCzetek-o> (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)
- ⁴⁰ <https://rpi-jatekok.reformatus.hu/> (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)
- ⁴¹ <https://kateteka.hu/segedanyagok/sokretu-jatekok/> (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)
- ⁴² http://refpedi.hu/hatteranyagok/ovoda/Ovodai_enekgyujtemeny_%C3%Agnekelj_2016.pdf (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)
- ⁴³ <https://hitoktatas2.lutheran.hu/segedanyagok/> (Utolsó letöltés: 2021.12.10.)

SZABÓ GYÖRGY

MINT A VIRULÓ OLAJFA

Egy új református óvoda tervezésének tanulságai az építész szemével

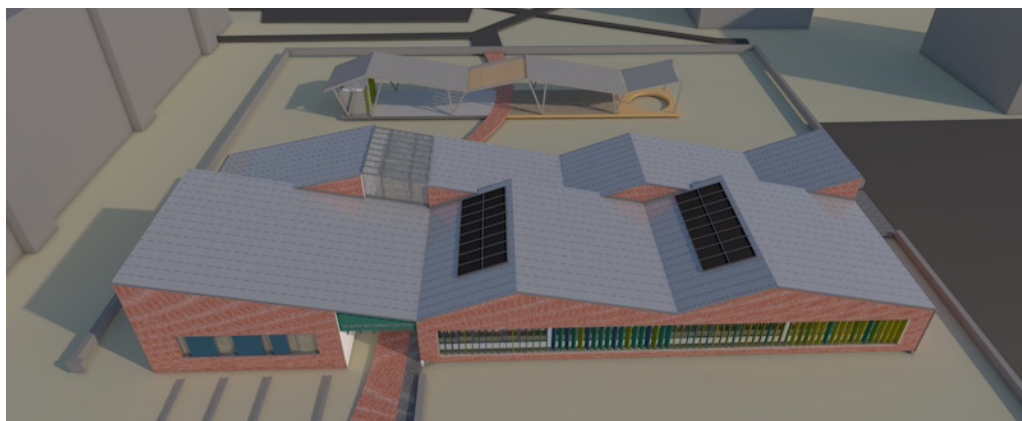
„... olyan vagyok, mint a viruló olajfa, Isten házában lehetek, bízom Isten szeretetében most és mindenkor.” (Zsolt 52,10)

VÍZIÓ

Amikor testvéremmel (Szabó András építésszel) együtt megkaptuk a felkérést, hogy tervezzünk új óvodát a székesfehérvári reformátusoknak, az egyházközség vezetőivel, az óvónénikkal és a projekt munkatársaival együtt elkezdjük számba venni a feladatokat. Vajon mi mindent kell megadnunk itt a 21. század elején, Magyarországon a gyermekeinknek ahhoz, hogy egészségben-biztonságban nőjenek-fejlődjenek egy intézmény – vagy ahogyan

reméljük: óvodai közösség – keretein belül? A lista nagyon hamar elképesztően hosszúra nyúlt: nevelési és pedagógiai irányelvek, építésügy országos és helyi passzusai, közlekedéshatóság, népegészségügy, a katasztrófavédelem, és ki tudja még hány és hányféle szakhatóság előírásai... stb. elvileg mind ezt célozzák, támogatják. Csak a sok baba közt el ne vesszen a gyermek! – gondoltam. Akkor jött elém az Ige: „... *ha olyanok nem lesztek, mint a kisgyermek.*...” – figyelmeztet minket, komoly felnőtteket Jézus. Mert ahogy „nagyban” – egy több százmillió emberrel, úgy kicsiben, azaz otthon, szülőként ugyanúgy elkövethetjük a hibát: nagy igyekezetünkben, hogy felelős tudatossággal felépítsük, kontroláljuk, bebiztosítsuk gyermekeink életét, épp a lényeg vesz el: a felszabadult játék, az önfeledt öröm, az életbe (Istenbe) vetett bizalom, a bátor kreativitás, az előítéletmentes nyitottság. Egytől egyig olyan gyermeki tulajdonságok, melyek – Jézus szerint – az Isten országához kapcsolnak minket, és amelyeket egyébként mi, felnőttek sem nélkülözhetünk.

KONCEPCIÓ

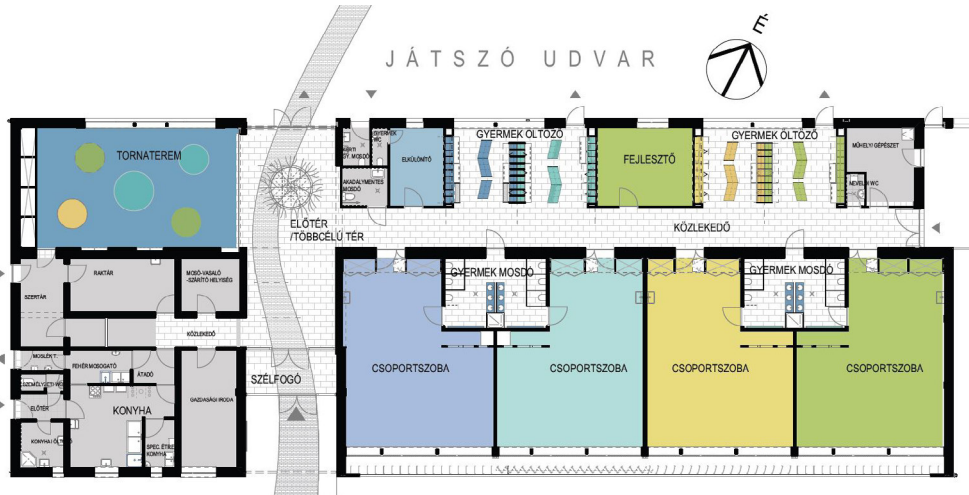
Egy jó óvoda – akárcsak a „Jóisten” – egyszerre ad biztonságot és szabadságot gyermekeiknek. Egyszerre nyújt érthető, egyértelmű kereteket és inspiráló, felszabadult, játékos légkört a kicsiknek.

Építészként feladatunk volt, hogy mindez jelenjen meg az épület térszervezésében. Készítettünk egy roppant racionális, funkciót követő, átlátható alaprajzot, majd az elrendezéshez, egy játékos, izgalmas cikkcakkos tetőidomot társítottuk. Az eredmény egy jól követhető helyiségstruktúra lett, változatos belmagasságú, izgalmas, játékra inspiráló terekkel.

Érdekes helyzetet teremtett, hogy az építési telek északi felén (amúgy ideális helyen) ott volt a meglévő – meglehetősen lepusztult állapotú, de működő – óvoda, melyet csak az új épületbe való átköltözés után bonthattunk el. Az új óvoda tehát – szokatlan módon – a telek déli határára került, és ez alaposan átírta a tájolással és kerthasználattal összefüggő rutinszerű megoldásokat.

ALAPRAJZ – TERVEZÉS

Az intézmény legfontosabb funkcióit három zónába csoportosítottunk, ezeket közlekedősávok választják el, illetve kapcsolják össze.

1. Az óvoda lényegi része a 4, egymás mellé sorolt (illetve párba összeforgatott) csoportszoba, melyeknek párosával egy-egy közös vizesblokkja van. Ezek, akár egy hatalmas színes építőkocka jelennek meg a térben: felmászva rá meghitt, mesélő galériakuckó várja a kicsiket. A csoportszobák délnyugati tájolása jó benapozást biztosít, sőt van egy sajátos kapcsolat is az utca felé: egy egyedi, színes, lamellás árnyékolósor révén, de közvetlen udvarkapcsolat nincs. Így jött az ötlet, hogy a túoldalra, a kert felé (északi oldalra) egy izgalmas, kertre nyíló vegyes zónát tervezzünk:

2. Az „áramló”, nagy, egylégtérű zsebongó gerincét egy közlekedőtengely adja, melynek bővületei a kertre nyíló öltözőterek. Köztük – mint három, újabb, színes (építő-) kocka – jelennek meg a gyerekek által is használt kiszolgáló tereket tartalmazó helyiségcsoportok. Olyan ez, mint egy nagy nappali vagy játszószoba, aminek sarkait-zugait csak a bútorozás választja el egymástól, és a sok eltérő funkció ellenére a tágasság érzetét kelti.

3. Az óvoda adminisztratív és logisztikai (konyha) feladatait a délnyugati, emeletes épületrészbe terveztük. A keleti és nyugati oldal közt egy – a korábban említett zsebongóhoz kapcsolódó – üvegezett aulaterecske teremt kapcsolatot. Ez az épület súlypontja, origója. Itt találkoznak óvónénik, szülők és gyermekek, de még az óvodai dolgozók útjai is. Ide nyílik a fő- és az udvarra vezető bejárat, és innen nyílik a közösségi teremként is használatos tornaszoba is. Az aula tehát a találkozás helye. Már az első beszélgetésekkor felmerült, hogy milyen jó volna, ha az óvoda nevét adó „olajfa”, valamiképp megjelenne az épületen. Tervezőként álmotdtunk egy merészet, és az épületben helyeztük el az Isten jelenlétét szimbolizáló fát, az aula közepére. Ezáltal egyrészt valóban kiemelt, szimbolikus jelentést kapott a növény. Másrészt azt is üzeni: „Veletek vagyok, itt vagyok, egészen elérhető közelségben!”

HOMLOKZAT

Ahogy a racionális alaprajzi struktúra fölé, egy funkciót követő, formailag mégis újat hozó, játékos cikkcakkos formájú tető került, egy izgalmas kontúrú szalagszerű homlokzatot kaptunk. Tovább erősíti ezt a játékosságot számos színes elem a homlokzaton: árnyékoló lamellák, színezett betétek, nagyvonalúan kivágott üvegezett és a bejáratoknál kivillanó vakolt felületek. A külső homlokzat téglá struktúrájú kerámia burkolata a környék ipari jellegű tégláépületeivel kacsint össze, de nem hazudja magát valódi téglafalnak, csupán a „bőre”, egy külső rétege a háznak. A homlokzatszerkesztés ilyesfajta játékos logikáját az ovisok világa ihlette: kedvenc kézműves foglalatosságuk, ide-oda hajtogatott, ollóval kivágott, színes papírcetlijeinek világát idézi.

ÜZENET

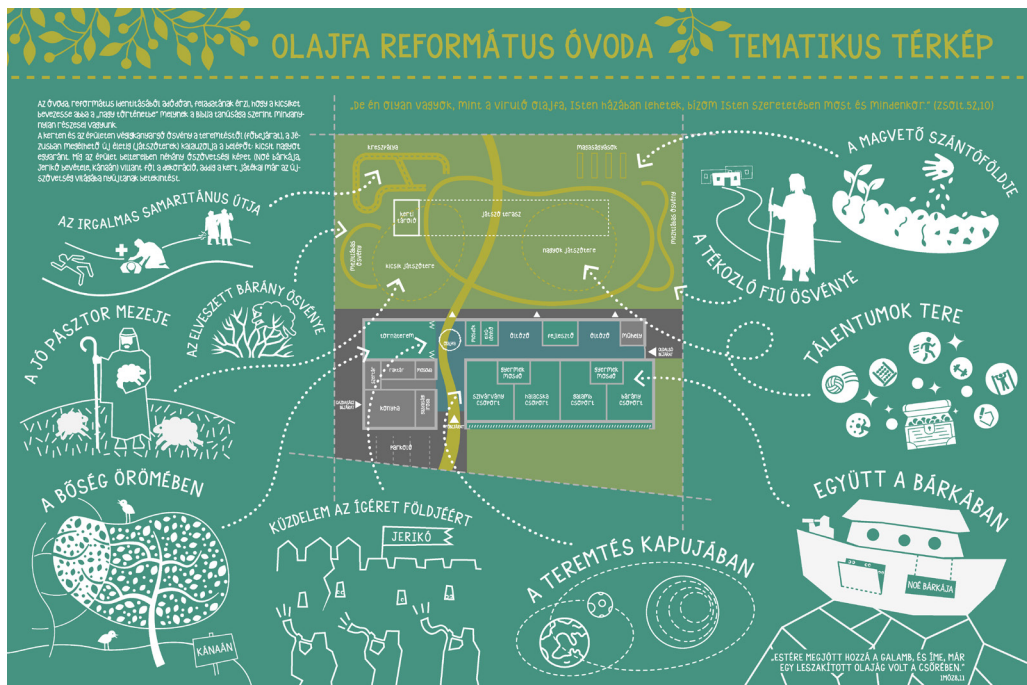
Az óvoda missziós feladatának tartja, hogy a kicsiket bevezesse abba a „nagy történetbe”, melynek a Biblia tanúsága szerint mindannyian részesei vagyunk.

Tesszük ezt mi is építészeti-belsőépítészeti grafikai eszközökkel, tudva, hogy a kisgyermek nem elvont fogalmakon, teológiai igazságok megértésén, sokkal inkább bibliai történetek átélésén keresztül élnek és éreznek meg egyre többet az evangéliumból.

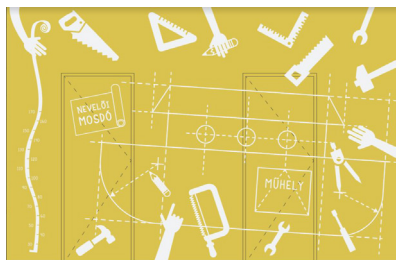

Mielőtt belépünk, már az ovi felé közeledve feltűnhet az az utcai homlokzaton megjelenő színes árnyékoló lamellásor, amely nem csak az épület egyik leglátványosabb, egyedi eleme, de egyben egyfajta ars poeticája is. A tenger színeit idéző lamellák egyik oldalán egy, az olajfa felé repülő magányos galambot fedezhetünk fel, mely a túldoldalról nézve már az új élet reménységét jelentő olajágot viszi a csőrében.

A főbejáratról az aulán át a kerten keresztül végig kanyargó „ösvény” a teremtéstől (főbejárat), a Jézusban megélhető új életig (játsszóterek) kalauzolja a belépőt. Míg az épület beltereiben néhány ószövetségi képet (Nóé bárkája, Jerikó bevétele, szőlőskert) villant föl a dekoráció, addig a kert játékaik már az Újszövetség világába nyújtanak betekintést.

Az épületbelső fehér falait színes vonalas, színes helyiségdobozait pedig fehér vonalas rajzok díszítik. A főbejárat az út kezdete. Az óvodába érkezőt az oldalfalra festett, a teremtés hét napját idéző grafika fogadja, néhány interaktív elemmel, hisz a teremtésnek részesei vagyunk mi emberek, Isten képmásaként.

A csoportszobák előtti öltöző zsbongó tér színes falszakaszai az óvoda névadó történetét mesélik el: Nőé bárkáját, három jelenetben. A műhely gépészet dobozán a bárka építése, a foglalkoztató dobozán az úszó bárka, míg az utolsó (vizes helyiségcsoportot tartalmazó dobozon) az ararát-hegyi partot érés pillanatképét láthatjuk. Az út végül a szövetségkötés pontjáig vezet minket: egy szivárvány alá, illetve az aula terébe, az olajfa árnyékába.

A bárka lakói: az állatok, megjelennek a túloldali (csoportszobák) falán, és – mint óvodai jelek is – szerepelnek az öltözőszekrények szárnyain. A csoportszobákat színes játszógalériájuk, kuckóik, izgalmas belterük a bárka részévé teszik. A kicsik mint a bárka lakói élhetik át a – kalandos mégis Isten oltalmába rejtett – gyermekéletüket.

Az aula túloldalán található torna- és közösségi terem hatalmas harmonika ajtaja mint Jerikó várfala magasodik. Vizuális párja a terem túloldalán lévő szintén impozáns méretű beépített szekrény, melyet az Ígéret földjének csodás fái díszítenek. (Ha ledől a fal – megnyílik az út az Ígéret földjére.)

Az épületen átvágó ösvény a kertbe, ezzel együtt az Újszövetség világába vezet minket. A játszóterek, eszközök mind-mind Jézus egyik példázatát jelenítik meg, átélhetővé, eljátszhatóvá téve azt az óvodások számára. Elsőként egy ivókutat találunk. Szomszédságában az „élő víz” öntözte virágos legelő (kicsik játszótere) terül el, melynek báránykaira a „Jó Pásztor” vigyáz, és ha kell, az elcsatangolót is visszahozza (eltévedt juh – meztlábás ösvény padal). A szomszédos „kincset rejtő” homokozó a felfedezés örömeivel ajándékozza meg azt, aki nem lusta kiásni a ládát a homok alól. Az „irgalmas samaritánus” izgalmas történetének ad keretet a fiúk kedvence, a motoros KRESZ-pálya, mely bizony balesetveszélyes hely. Még jó, hogy az útvonal végén ott várja a szereplőket – sérültet és jószívű elsősegélynyújtóját – a vendégfogadó (játszóházikó).

A túloldalon a nagyok „Talentumok” játszótere számos ügyességfejlesztő játékkal (egyensúlyozó rúd, hinta, mászóka) és a hozzá csatlakozó mini színpad (dobogó) lehetőséget ad arra, hogy a gyermekek megcsillantsák kibontakozó tehetségüket, sőt fejlesszék, kamatoztassák azokat. Az ő homokozójuk már a kísérletezést (is) szolgálja: kiderül, hogy a sziklára (ülőkavics) épített ház mennyivel stabilabb a homokra kerülőnél. A „magvető” példázatát az ovisok által művelt magaságások növénykéi mesélik el. Az ágyások közti sávok a „rossz föld” megjelenítői: madárlábnymokkal, kavicsal, betonnal, acél taposórácscsal. A nagyok mezítlábas ösvénye a „tékozló fiú” hosszú és kalandos életútján vezet végig, egészen az „Atya házáig” (játsházák) való megérkezésig.

Hogy Jézus megannyi bölcs példázata közt el ne tévedjünk, irányjelző tábla mutat utat.

ZÁRSZÓ

Most, hogy nemcsak megterveztük, de meg is valósult, fel is épült, sőt már használatba is vették kicsik és nagyok az Olajfa óvoda új épületét, magam is elcsodálkozom, hogy amellett, hogy „hoztuk a kötelezőt”, azaz meg tudtunk felelni az összes létező és vonatkozó előírásnak és szabványnak, mennyi minden megvalósult a kezdeti tervek, vázlatok nem épp szükséges, de annál izgalmasabb játékos eleméből. (Pedig hányszor áldozatul esnek ezek a projekt megvalósulása során felnőtt világunk sivár funkcionalizmusának, beszűkült korlátotságainak és persze költségoptimalizálási törekvéseinek.)

Hála ezért a bátor megrendelőnek, aki megbízott bennünk „kreatívokban”, a lelkiismeretes kivitelezőknek, akik igyekeztek minden elképzelésünket megvalósítani, a szívós és türelmes műszaki ellenőrünknek, és persze a végetlenül kedves óvónéniknek, akik tudták értékelni gyerekbarát ötleteinket, és saját javaslataikkal gazdagították azokat. SDG!

„OLAJFA” 4 CSOPORTOS REFORMÁTUS ÓVODA

8000 Székesfehérvár, Horváth István ltp. 1.; hrsz.574

Megrendelő: Székesfehérvári Református Egyházközség, 8000 Székesfehérvár, Széchenyi u. 16.

Tervezők:

Építészet: Szabó András és Szabó György

Tartószerkezet: Szabó Imre

Gépészet: Sasvári Balázs

Villamosság: Markovics Balázs

Tűzvédelem: Rózsa Sándor

Akadálymentesség: Ruttkay Ágota

Közlekedés: Lantay Gyula

Kivitelező: SÁG-Építő Zrt

Műszaki ellenőr: Fülöp Zoltán

További fotók: <https://www.feol.hu/galeria/atadtak-az-olajfa-reformatus-ovoda-uj-epuletet/33>

Videó: <https://www.youtube.com/watch?v=5P9xBBOyyO8>

FEKETÉNÉ KAVISÁNSZKI GYÖRGYI

DEBRECENI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM ÓVODÁJA

Bibliai ötlettár, egy csipetnyi a mindennapjainkból

BIBLIAI ÖTLETTÁR, EGY CSIPETNYI A MINDENNAPJAINKBÓL

Ezzel a címmel jelentettük meg 2019-ben kiadványunkat, hogy köszönetet mondjunk megtartó Istenünknek azért a húsz nevelési évért, amellyel eddig megajándékozott bennünket a Debreceni Református Kollégium Óvodájában. A huszadik jubileumi év tiszteletére rendezett „*Bizony az Úr ajándéka a gyermek*” (Zsolt 127,3) *Nevelés: hittel, szívvel, játékkal, mesével* címet viselő Református Óvodák XXVIII. Kárpát-medencei Szakmai Találkozóján mutattuk be, és adtunk ajándékba egy-egy példányt minden óvodapedagógus résztvevőnek.

RÉSZLET A KIADVÁNYBÓL

Mitől református?

Az óvodában a **felnőtt** – óvodapedagógus, dajka – szakmailag elkötelezett, képzett szakember, akit egy munkatársi közösség vesz körül. Mitől református? A református felnőtt – az Istenhez tartozónak vallja magát. Az óvoda **gyermek** – három évestől hatéves korig – lételeme a játék, nem tud nem játszani. Mitől református? Életének természetes része az imádság, tudja, hogy szülein kívül Isten is szereti és vigyáz rá. A **család** , szeretetközösség. Mitől református? A református név aranyfedezetét azok a hitben élő családok jelentik, akik a gyülekezeti közösséghez tartoznak. Tudják mit jelent a közösséghez tartozás megtartó ereje. Az **óvoda** – *így együtt valamennyien* – elősegíti a hét éven aluli gyermekek harmonikus, sokoldalú fejlődését. Mitől református?

Református:

- a felfogásmódjától, hiszen a református óvoda vallja, hogy a gyermek Isten ajándéka. A céljától, hiszen elsődleges célja, az Isten- és emberszeretetre nevelés a kisgyermekkor pszichofizikai lehetőségei között;
- a szemléletmódtól, hiszen a hozzáállás, az elköteleződés kihatással van mindenre;
- a légkörétől, melyben napról napra együtt él felnőtt és gyermek;
- az aprónak tűnő dolgok fontosságától: a köszönés formája, a közvetlen környezet szimbolikája, az imádságos együttlét, az óvoda gyülekezeti kötődésének minősége, a kialakított kapcsolatrendszer miatt.

A református óvodában különösen is hangsúlyossá válnak a kis rezdülések, a mozdulatok, a tekintet, a cselekvésre adott reakciók, a hangnem. Fontos a természetesség, hiszen ugyanilyen természetességgel, ugyanezekben a csatornákon keresztül tud beszélni a gyermeknek a szerető Istenről az Isten szerető felnőtt.

Ezért a keresztyén szellemű nevelés nem egy kimetszett, rövid idő az egész óvodás nappól, nem egy hittanórányi, hanem az egész napot átszövő, minden részletébe belefoglaló minőségi életszemlélet. Annak megélése, hogy nekünk gondviselő, szerető Istenünk van, ezért van okunk az örömrre, van okunk a hála. Ebben a felfogásban élményünk napról napra, hogy a mi munkánk nem hiábavaló az Úrban.

KERESZTYÉN SZELLEMŰ ÓVODAI NEVELÉS¹

A Debreceni Református Kollégium Óvodája a Tiszántúli Református Egyházkerület nevelési intézménye, amely egyben a magyar köznevelési rendszer része. Református óvodánk munkatársi közössége – személyes hitük és életük példájával – szeretetteljes, okosan szerető, segítőkész, toleráns és bátorító magatartással fordul a rábízott gyermekek felé, szem előtt tartva az együttélés szükséges szabályait.

Valljuk, hogy a gyermekek és egymás megbecsülése, tisztelete a jóindulatú segítőkészség példája a legnagyobb hatású nevelési módszer. Célunk az Isten- és emberszeretetre nevelés. **Szándékunk, hogy óvodánk vonzó otthona legyen a benne megvalósuló keresztyén életnek.** Küldetésünk, hogy a gyermeki személyiség megismerésére, megértésére törekedve Istentől ránk bízott ajándékként vezessük, neveljük óvodás gyermekeinket.

A református óvoda áldásközvetítő hely, ez nem csupán néhány cselekedetében, tevékenységében, vagy nevelési eljárásában tükröződik, hanem teljességében, egész szellemiségében megmutatkozik. Munkálkodásunk során Isten iránti tiszteletünk és szeretetünk a gyermekkor fontosságának felismerésében, a gyermeki személyiség tiszteletben tartásában, gyermekeink személyes elfogadásában nyilvánul meg. Valamennyien valljuk, hogy a gyermek Isten ajándéka, s a gyermekkor Isten rendelése. Ahogyan Nagy László írja: „Az egész emberi élet szempontjából minden életkornak megvan a maga fontos, egyedülálló, teljes szerepe, feladata. Szigorúan tilos és kártékony bármelyiket is feláldozni a következő érdekében.”

Ismerve az óvodás korú gyermek fejlődéslélektani sajátosságait, valljuk, hogy az elfogadó, szeretetteljes légkör megteremtésével, amelyben a gyermekek átélhetik és megérezhetik az elfogadottság, a figyelem és a teljes törődés élményét, Isten szeretetéről teszünk bizonyosságot. A látható, átélhető tapasztalatok alakítják képzeletüket a gondviselő Istenről, ez válik formálódó hitük alapélményévé.

BIBLIAI TÖRTÉNETMONDÁS ÓVODÁNKBAN

A gyermek első találkozása Istennel, a szüleivel való kapcsolatában gyökerezik. Óvodás korban még nem tud képet kialakítani Istenről, teljességében nem értheti meg a bibliai történeteket sem, de erős kötődésben él édesanyjával, alapvető biztonságigényének megadójával. Ez az időszak fontos hitbéli fejlődésére nézve, hiszen, hogy valami képet alkothasson Istenről, hogy tisztelje, szeresse, ahhoz előzetesen ezeket az érzelmeket szüleivel kapcsolatban kell, hogy átélje.

A katechézis sikere emberileg sokban múlik azon, hogy az hogyan kezdődik. Nem a bibliai történetmondás adja meg csupán a keresztyén szellemű nevelés lényegét, hanem legalább olyan fontos, a személyes érintettség, az Istennel való kapcsolat szintje. Ezen a téren **a hitelességet az óvónő személyes meggyőződésének kisugárzása adja, amelyet nem pótol a bibliai eseménysor csak szó szerinti visszaadása.**

A bibliai történetmondás, a csendes percek, áhítatok alkalmain az Isten dolgairól halunk és arról beszélgetünk. A történetmondás a szóbeliségben hat. Meghatározó a beszélgetés körülménye, az a közeg, amiben elcsendesedünk, amiben Istenre figyelünk. Varázsa van az Istenre figyelés csendes perceinek, érezzük ilyenkor ennek a titokzatosságát és a mégis közellévőségét. Természetes, egyszerű együttléteink mentesek minden kényszerből, praktikától, káprázattól. A megszokott liturgia, a rendszeresen használt szimbólumok állandóságot, biztonságot közvetítenek a gyermekek felé. Egyben magukban hordozzák az üzenetet: most az Isten dolgairól fogunk hallani. Összekulcsoljuk a kezünket, meghajtjuk a fejünket, hogy amíg imádkozunk, ne terelje el semmi a figyelmünket. A gyermek imádsága egy-két mondat. Annak megéreztetése, hogy az Isten megszólítható. Beszélhetek hozzá, mert meghallgat.

Megszokott liturgiánk: bibliai történet hallgatására készülődve megszokott rendünk, hogy lekapcsoljuk a csoportszobában a villanyt, a csoportszoba ajtajára táblát akasztunk ki, a kerámiatemplomban kis mécsset gyújtunk, hívogató ének éneklésével telepedünk le a szőnyegre.

Amit szeretnénk:

- ha gyermekeink életének természetes részévé válna az imádság mondása,
- hogy gyermekeink szívesen várják, és szívesen hallgassák a bibliai történeteket,
- hogy legyen igényük az elcsendesedésre,
- hogy az ismert történetek közül szívesen bábozzanak, dramatizáljanak, ábrázoljanak számukra kedves jeleneteket,
- hogy ismerjenek a keresztyén ünnepekhez kapcsolódó verseket, énekeket.

Célunk a helyes istenkép kialakulásának segítése, megéreztetni a gyermekekkel az Isten szeretetének jó ízét, ezért hangsúlyozni kell a szeretetet, rá kell mutatni a bizalomra, hogy növeljük a gyermekben az ősbizalom csíráját. Keresztyén szellemű nevelésünknek fontos pillére a bibliai történetekkel való ismerkedés, melynek életkorhoz igazodó formáját, tartalmát óvónőink keresik. Úgy gondolom, jó úton haladunk az életkor specifikus adottsága-ihoz igazodó elvek és gyakorlat kimunkálásában.

CSENDES PERCEK

Csoportjainkban a reggeli elcsendesedés ideje nyolc óra és fél kilenc közé tehető. Minden csoport maga határozza meg a számára megfelelő csendesség időkeretét, mely egy 10–15 perces együttlét a nap kezdetén. Ez minden reggelünk állandó eleme. A csendes percek idejére a csoportszoba ajtajára kis táblát akasztunk ki, ez jelzi az éppen érkezőknek, hogy kis türelmet kérünk tőlük, hiszen a csendes percek idejét tiszteletben tartjuk, és ajtónyitogatással nem zavarjuk meg. Harangjáték hangja vagy óvónői hívogató énekhang jelzi az

elcsendesedés idejét, ekkor minden gyermek rövid időre felfüggeszti azt, amit éppen csinál, és a szőnyegre telepszik. A csendes percek után mindenki folytathatja a játszódélelőttjét azzal, amit elkezdett, vagy azzal, amihez kedvet érez.

A csendes percek célja együtt lenni közösen az Isten színe előtt kedvességben, dicséretet énekelni, örömmel, kérésünket elbeszélni az Istennek, megosztani egymással. Ezek a mindennapi reggeli alkalmak elősegítik az „egymáshoz tartozunk” érzésének kialakulását, az óvodás kisgyermek érzelmi intelligenciájának fejlődését.

Csendes percek a Szivárvány csoportban

- Kisharang hangjelzése, *Csendes percek* tábla kihelyezése
- „Gyertek gyerekek, énekeljetek” – óvónői hívogató
- „Felvirradt az Isten napja” – éneklés
- Kérünk Istenünk, hogy légy itt mivélünk! Ámen. – közös imádság
- Beszélgetés – (A beszélgetés tartalma naponként változó. Lehet óvónői elgondolásból, de lehet gyermeki megszólalásból fakadó is. Például: Minek örültél ma reggel?, Mit gondolsz a barátságáról?, Hogy érzed magad, milyen kedvvel jöttél ma óvodába?, stb.).
- „Két kezünket összetéve” – éneklés
- Szívből kérlek Istenem, ma egész nap légy velem! Segíts meg, hogy jól legyek, mindenkivel jót tegyek! Ha rám nézel e napon, öröm legyen arcodon! Ámen. – közös imádság

A nyugal munk biztosítása érdekében a csoportszoba ajtajára bibliai történet hallgatásakor táblát akasztunk ki:

Bibliai történetet hallgatunk.
Kérlek, ne zavarj bennünket!

BIBLIAI TÖRTÉNETEK EGY NEVELÉSI ÉVBEN, VEGYES KORCSOPORTBAN

Az óvodában a 3–7 éves korú gyermekek életkori sajátosságai behatárolják a lehetőségeinket. Elfogadjuk, hogy a biblia nyelve nem a gyermek nyelve. Azokat a történeteket részesítjük előnyben, amelyek a korosztály adottságainak megfelelően Isten oltalmazásáról, szeretetéről, gondoskodásáról szólnak. Ez a szemlélet határozza meg az elmondásra ajánlott bibliai történeteket. A keresztyén ünnepek történetei keretet adnak együttléteinknek.

Az elmondott bibliai történetek a közvetlen istenkapcsolatot hivatottak erősíteni. **A történetek magukban hordozzák az üzenetet.** Nem kell elemezni, nem kell számon kérni, nem kell kikérdezni, nem kell megtanítani, **csak mondani kell. Beszélni az Isten dolgairól,** és ez a Róla való beszéd tudja a dolgát: hatni kezd, élni kezd a gyermekben.

TERVEZET – AJÁNLÁS – LEHETŐSÉGEK

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
szept. 3. hét	<p>Én vagyok! Bemutatkozás, ismerkedés.</p> <p>Köszönésfajta: jó napot kívánok!, jó reggelt kívánok!, Csókolom, Viszontlátásra, Szia... „Áldás, békecségt!”</p>	Nemcsak a saját, hanem az Isten családjába is tartozunk.	<p>Babaszobai játék: A mi otthonunk. Szerepjáték.</p> <p>Család játék.</p>	<p>Az én családomból – családrajz készítése különböző technikákkal, rajzolás, színezés, vágás, ragasztás. Templomképek nézegetése: milyen belülről, milyen kívülről a templom? Nagy csomagoló papírra közös munkával egy templom rajzolása, festése, vagy egy előre megrajzolt templom kiszínezése.</p>	<p>A kerámia kis templomban a mécses meggyújtása jelzi a bibliai történet kezdését.</p> <p>Beszélgetés: Családomból – Isten családjába. Házam – Isten háza.</p> <p>Az éft vagyunk együtt, hogy Istennel megismerkedjünk.</p>	<p>Szívem csendben... Harangoznak a toronyba... Szólnak a harangok... Isten alkotta... Bim-bam, bim- bam, harang szól a toronyban...</p>
szept. 4. hét	<p>A világ teremtése 1Móz 1–2</p> <p>Az ember teremtése külön is lehet</p>	<p>A világ Isten ajándéka, amit Ő szeretettől adott az embernek. Nekünk adta – vigyázzunk rá! Nekünk adta – leljük örömmünket benne!</p>	<p>Én elmentem a vásárra – énekes játék. Állatok felismerése utánzás, kép, rajz, hang alapján. Gyurmázás, állatkert építése</p>	<p>Égitestek (Nap, Hold, csillagok) rajzolása, kivágása, ragasztása. Teremtéskönyvecske készítése. Terepasztal készítése.</p>	<p>Képekből válogatás: mi az, amit nem emberkéz alkotott? Beszélgetés az ajándékról, az örömről, megőrzésről. Milyen szép a világi! Mondd el, mi tetszik neked! – A teremtett világ szépsége.</p>	<p>Ki teremtette... Ég, ég csillaggyöngyös ég... Isten alkotta... Kicsi katicabogár...</p>

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
okt. 1. hét	Nóé története 1Mó2 6–9	Isten anyyira szereti az életünket, hogy a bajban is segíteni akar.	Csoportszoba játékaik gyűjtése a történet eljátszása: székekből bárkát építeni; állatokkal benépesíteni. Kék anyagokkal a földön vizet jeleníteni.	Fejlesztés készítése a szerepjátékhoz. Állatok rajzolása, kivágása, felragasztása egy nagy papír/karton bárkára.	Beszélgetés a bizalomról: Ki, kiben bízik és miért? Mindig szükségünk van arra, hogy bízzunk valakiben.	<i>Két kezünket összetéve... Jól vigyázz, kicsi szem...</i>
okt. 2. hét	Nóé története folytatás	Aki bízik Istenben, arra Isten vigyáz. Nóé bízott az Istenben.	Fajátékokból bárkakészítés az állatok beköltöztetésével.	Állatfigurák készítése párban: kőből, termékekből, gyurmából. Szivárvány festése. Galamb hajtogatása.	Szivárvány: Láttál már szivárványt? Isten barátságát kötött az emberrel – ennek a jele a szivárvány: összeköti az eget és a földet. Szövetség–kapcsolat–barátság.	<i>Szentelj meg Úristen... Szívem csendben...</i>
okt. 3. hét	Ábrahám és Sára 1Mó2 21–22	Ábrahám bízott az Istenben. Egy kisgyermek születésének Isten is örül.	Pásztoros játék, legelőépítés. Kisbaba érintés – családjáték, családi lakoma-örömműnp.	Bárányok készítése (<i>Játékosan a Bibliáról</i> c. könyv sablonja alapján) A „kis Izsák” – textilbaba készítése. Színező.	Beszélgetni egy-egy „nehéz engedelmeségről”. Ábrahámnak azt ígérte Isten, hogy gyermeke születik: a gyermek születése nagy öröm. Türelem, várakozás. Ígéret betartása.	<i>Zenehallgatás: Szólt az Isten egykor Ábrahám... Szívem csendben... Ne aggodalmaskodjál...</i>
okt. 4. hét	Ézsau és Jákob 1Mó2 27	Isten minden embert szeretne megáldani – minket is	Család – otthon – testvér.	Jákob – pásztor. Ézsau – vadász. Színező.	Beszélgetés az ikrekről: Hasonlóságok – különbségek. Becsapás – rossz dolog. ÁLDÁS – „jót mondani” jókívánság.	<i>Óh, vigyázz... Zenehallgatás: Örvendezzettek az erős Istennek...</i>

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
nov. 1. hét	József története: József álma, Józsefet eladják testvérei 1Mózes 37	Az irigység megronthatja a testvérek közötti kapcsolatot. Mindenki hibázhat, de Isten arra biztat, bátorít, hogy a hibák helyrehozható!	Piacos játék, eladás – vásárlás.	Papírruhát készítünk, díszesre kiszínezzük. Textilből elkészíteni József díszes kabátját. Lepedőre textilfilccel rajzolni. József álma: kék, nap, hold és csillagok – rajzolás.	Beszélgetés a testvérkapcsolatról: milyen a jó testvér? Irigység, féltékenység a testvérré. Józsefet mindig védte Isten.	Ó, mily csodás Isteni szeretet...
nov. 2. hét	József története: József Egyiptomban 1Mózes 37–40	Bármilyen történet arról mindig tud az Isten.	Piramis építése papírdobozokból, fakockákból.	Fáraó: fakanál báb készítése. Fáraófejdísz készítése.	Beszélgetés képek alapján: Egyiptom, Nilus, fáraó. József gondoskodott családjáról. Szeretet = gondoskodás. József végig hű maradt Istenhez.	Mindenek meghallják... Tudom, az Úrnak terve van velem...
nov. 3. hét	Mózes születése 2Mózes 2	Isten nehéz körülmények között is tud vigyázni ráink! Gondoskodik rólunk Isten.	Papírcsónak hajtogatása, igazi vízben úsztatása.	„kis Mózes” készítése dióval. Rongybaba készítése közzéssel.	Beszélgetés: gyékényládika, mózeskosár bemutatása, a Mózes név jelentése: vízből kihúzott. Mirjam szoptatós dajkát talál. Mózes élete a királyi udvarban.	Szeret az Isten... Ne aggodalmaskodjál, nézz Istenedre fel...
nov. 4. hét	Sámuel születése 1Sám 1,2,3	Isten ajándéka a gyermek. Isten ajándékai vagyunk. Isten ajándéka vagy! Hozzánk is szól Isten.	Három kívánság játék. Sátor építése.	Templom készítése: nagy kartonból, temperával kifestés.	Beszélgetés: mennyi mindent kaptunk Istentől. Mondjunk köszönetet érte! Anna fogadalmát, ígérete. Sámuel hallja Isten szavát.	Imádkozz minden reggel... Két kezünket összetéve... Szívem csendben az Úrra figyel...

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
dec. 1. hét	Adventi készülődés Az angyal Máriánál Lk 1	Megláttatni, hogy advent a Krisztus-várás ideje. Jézus születésének ígérete.	Vendégségbe megyünk! – sütünk, főzünk, ajándékot csomagolunk, útnak indulunk, együtt örülünk a családdal.	Glória-éssangvalkészítés. Adventi házikó készítése. Lisztgyurmából babakonyhai sütik készítése.	Beszélgetés a várakozásról. Ki kire vár szívesen és miért? Hogyan várakozunk? Hogyan változott meg Mária várakozása? Áldott állapot = a gyermek Isten áldása.	Zenehallgatás: Várv ember szíve készen... Aranyszárnyú angyal...
dec. 2. hét	Jézus születése Napkeleti bölcsék Lk 2,1–21	Jézus születése az Isten szeretetének legnagyobb jele.	Mézeskalács sütése: angyal, csillag, bárány.	Betlehemi csillag készítése. Napkeleti bölcsék készítése pohárból. (sablon: <i>Játékosan a Bibliáról</i> c. könyv alapján).	Beszélgetés: éjszakai sötétségről, csillagos égről, hosszú gyalogútról, éjszaka csendjéről, istállóról, istállóba terelt állatokról, szénáról. Népszámiálás: Názáretből Betlehembe. József: a bölcsőt faragó ács. Mária: izgatottsága, várta már a gyermeke születését	Éjszaka árnya száll a világra... Aranyszárnyú angyal..... Karácsonynak éjszakáján...
dec. 3. hét	Karácsonyi készülődés	Jézusnak mi is adhatunk ajándékot, a szeretetünket. Karácsony: Jézus születésének ünnepe.	Menjünk mi is Betlehemig! – karácsonyi történet eljátszása több szereplő szemszögéből.	Pólyás kis Jézus készítése. Jászolbölcső készítése: kartonból, fonalból.	Beszélgetés: Isten vigyázott Józsefre, Máriára. Ránk is vigyáz karácsonyi készülődésünkben. Ajándékozás: örömszerzés. Mivel szerethetünk a másiknak örömet? Te minek örülsz? Ajándékozunk kedvességet, ölelést, mosolyt egymásnak!	Nagykarácsony éjszakáján... A kis Jézus aranyalma... Zenehallgatás: Lágyan hull a hó...

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekekajánló
jan. 1. hét	A 12 éves Jézus a templomban Lk 2.41–52	Jézus az Isten fia. Jézus már gyermekkorában megmutatta, hogy Őt a Mennyei Atya küldte. Ébresszünk kíváncsiságot a templom iránt: berendezés, esemény, szokás.	Vándorúton... – akadálypálya építése, lejtők, emelkedők, kanyarok, sokan megyünk az úton.	Családrajz: közös ünneplés a családdal ünnepi élmény alapján. Családdal a templomban voltam – rajz.	Páskaünnep: az egyiptomi rabszolgaságból való megmenekülésre emlékeztek. Ezért mentek fel Jeruzsálembe minden évben egyszer. Többnapos gyalogút, együtt a család, rokonok. Jó együtt menni a templomba és jó együtt lenni ott.	<i>Kicsi vagyok én...</i>
jan. 2. hét	Jézus megkeresztelkedése Lk 3.21–22	Amikor megkeresztelték bennünket, áldást kértek az életünkre. Istenhez tartozom én is.	Keresztelőjárték – tálica, kancsó, palást.	Galamb hajtogatása, rajzolás, kivágás.	Gyerekek által behozott képek nézegetése keresztelésről. Keresztelés: az Istenhez tartozás jele. A templomban hálát adunk a gyermekért. Istenre bízunk. Bennünk is gyönyörködik Isten. Galamb – Szentlélek jelképe.	Zenehallgatás: Úristen kérünk tégedet... Atyám én imádlak...
jan. 3. hét	Tanítványok elhívása A csodálatos halfogás Lk 5.1–11	Jézus embereket választott ki arra, hogy továbbadják másoknak a szeretetét. Ők voltak a tanítványok.	Horgászós-halászós játék: vízből bot segítségével kifogni a halakat – ügyességi játék.	Papírcsónak hajtogatása, halacska vágása, színezése.	Beszélgés a halászátról: hajó felszerelése régen és ma. Hajtóhaló, kivetőhaló, evező, Genezáreti-tó, halfajták. Éjszakai halászat: nappal meleg a víz, és mélyen úsznak a halak. Hallgattak Jézus szavára, engedelmesskedtek.	Jézusunknak életében... Zenehallgatás: Jézus hív, bár zúg, morajlik...

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
jan. 4. hét	Kánaai menyegző Jézus első csodája Jn 2,1–11	Jézus minden apró dologra odafigyel. Jézus az ember örömeiben részt vesz, szereti az örömet.	Menyegzőjáték: menyasszony, vőlegény, násznép, vigadalom. Zenére táncos mulatság.	Korsó készítése agyagból, gyurmából. Fejlesztés készítése krepp- papírból.	Beszélgetés: esküvői kép nézegetése. Lakodalom történései. Csoda: Jézusnak semmi sem lehetetlen. Jézus segít megőrizni a mi örömünket is.	<i>Ne aggodalmaskodjál!... Lakodalom készül!... Kánaai menyegző...</i>
febr. 1. hét	A béna meggyógyítása a Bethesda tavánál Jn 5,1–9	Jézus mindig megtalálja azokat, akiknek segítségre van szükségük.	Orvosos játék. Kórházás játék: orvosi kópény, gyógyszer, lázmérő, vizsgálat.	Mozgatható papírbáb készítése. Színező.	Beszélgetés: betegség – fájdalom – szomorúság. Beteg ember, gondoskodás, ápolás. Testrészek. Gyógyulás – öröm. Jézus gyógyít. Te, hogyan tudsz segíteni a másikon?	Zenehallgatás: <i>Jézus te égi szép... Az áldott orvos...</i>
febr. 2. hét	Jairus leányának meggyógyítása Lk 8,40–56	Istennél nincs lehetetlen. Jézus kész segíteni, ha valaki hittel fordul hozzá.	Orvosos játék. Gyógyszerárás játék.	Szereplők lerajzolása, kivágása, bábok készítése, a történet elbábozása.	Beszélgetés: Mikor éreztétek már, hogy Jézus segítségére lenne szükségetek? Elmondtátok neki? Beszélgetés Jézussal: ha hozzá beszélünk, Ő meghallgat minket.	Zenehallgatás: <i>Jairus sír, beteg a leánya... Ne aggodalmaskodjál!... Ne féj, csak higgy...</i>
febr. 3. hét	Ötezer ember megvendégelése Jn 6,1–15	Jézus egy gyermek segítségét is fel tudja használni, hogy jól tegyen az emberekkel.	Babakonyhai vendégeskedés, kínálás: Mi fogyott el? Ki kér még? Van még?	Papírból kosár készítése, kenyerek, halak kivágása. Sólisgyurma: hal, kenyér	Beszélgetés: Kifli körbe adása: törj belőle, de maradjon a másoknak is! Jó egymással megosztani, amink van. Te is légy jószívű!	<i>Az ételért, az italtért légy áldott jó Atyám... Áldjad én lelkem... Az asztal terítve...</i>
febr. 4. hét	A vak Bartimeus meggyógyítása Lk 18,35–43	Jézus hallja a hangunkat akkor is, ha mi úgy érezzük, hogy a nagy zaj miatt nem hallható.	Erre csörög a dió –szembekötősdí, fogójáték. Csukd be szemed ... ismerd fel, minek a hangját hallod!	Színés a világ, ahol én élek – rajzold le!	Beszélgetés: mire használjuk: szem, orr, száj, fül, kéz, láb? Mindenünk működik – Nagy kincs ez. Hálások legyünk érte! Bartimeus biztos volt abban, hogy Jézus tud rajta segíteni.	<i>Egy vak koldus...</i>

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
márc. 1. hét	Zákeus Lk 19,1–10	Jézus azokat is szereti, akiket mások nem szeretnek.	Boltos játékok: játékpénzek készítése, mi mennyibe kerül, adok-veszek, mennyi pénzem van?	Vadfügefa rajzolása, levelek kivágása, ragasztása. Zákeus rajzolása, kivágása, elhelyezése a lombok között. Rajzold le a barátod, a barátaid!	Beszélgés: Barátságáról – milyen a jó barát? Amikor nem játsszik velem senki – rossz egyedül. Milyen érzés, amikor becsapanak? Megbocsátás. Zákeus kíváncsi volt Jézusra, akarta látni. Zákeus tudott bocsánatot kérni – szerette Jézust.	<i>Oly csöpp ember volt... Elment egyszer Zákeus... Olyan örömtől... Jézus erre jár...</i>
márc. 2. hét	Az irtalmas samaritánus Lk 10,25–37	Jónak lenni jó! Örömet okoz, ha segíthetünk valakinek (pl.: megvizsgáljuk, bátorítjuk, segítünk a feladatokban).	Pantomim mozdulatokkal játszunk el, hogy van valami gondunk, aki felismeri, az szintén csak a mozdulataival segítsen. Éhes – enni ad, fázik – betakar, elesik – felállít.	Készítsünk kis szíveket papírból, színezzük és vágjuk ki. Adjuk oda annak, aki valamilyen a segítségünkre volt!	Ki segített már másron? Beszélgés a segítségnyújtásról. Mit éreztél, amikor te kaptál segítséget? Kinek lehetek én a segítője? Felebarátja?	<i>Velem vándorol utamon Jézus... Tégy, Uram, engem áldóssá...</i>
márc. 3. hét	Jézus imádkozni tanít Mt 6,5–14	Amikor imádkozunk, akkor az Istennel beszélünk.	Babaszobai játék, babakonyhai játék során az ismert énekeket imádságok mondása.	Titkos boríték hajtogatása, kis papírra lerajzolni, hogy kiért mondunk imádságot, beletenni a borítékba.	Az imádság: beszélgetés Istennel. Elmondhatjuk neki minden dolgunkat, titkunkat, örömlünket, megköszönhetjük szüleinket, kérhetjük, hogy vigyázzon ránk.	<i>két kezünket összetéve...</i>
márc. 4. hét	A tenger lecsendesítése Mt 8,23–27	Jézus segít legyőzni a félelmünket.	Tenger – játék nagy kék anyagokkal, vihar támad, hullámverés, szél.	Vihar festése. Papírhajó készítése, kék anyagokon való usztatása, vihar támad.	Jézus olyat tesz, amit ember nem tud megtenni. A természet Ura, hatalmas Isten. Rábízhatjuk magunkat.	<i>Zenehallgatás: Te csak az Istennek országát keresd... Ki teremtetted... Kicsi vagyok én...</i>

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
ápr. 1. hét	Jézus és a gyermekek Mk 10,13–16	Jézus különösen szeret minden kisgyermeket. Jézus Téged is szeret!	Kitalálós játékok: ovis jeleket teszünk kosárba, és mindenki húz egy jelet. Akinék a jelet húzta, arról elmond egy-két jellemző tulajdonságot, és hozzáteszi: én őt azért szeretem, mert...	Embernagyságú kontúrrajzot készítünk minden kisgyermekről. Kiszínezi mindenki a sajátját és kivágjuk ollóval.	Beszélgetés: Kinek a közelében szeretsz lenni? Akit megölelünk, azt jelenti, hogy szeretjük. Jézus szeretett a kisgyermekek között lenni. Megáldotta őket. Áldás = jót kívánás. Milyen jó, hogy azokkal lehetünk, akiket szeretünk.	<i>Két kezünket összetéve...</i>
ápr. 2. hét	Az elveszett bárány Lk 15,1–7	Jézus ismer bennünket, fontosak vagyunk neki. Jézus a jó pásztor. Tapasztalatot adni abban, hogy milyen jó megtalálniuk lenni.	Künn a bárány, benn a farkas – énekes körjáték. Állatoknak lakóhely építése: ki hol él, hányan vannak?	Gyurmából bárány, pásztor, akol készítése. Vattából, gyapjúból bárány készítése.	Túrmezei Erzsébet: <i>Fehérke című könyve segítségével.</i> Beszélgetés: Ki vigyáz rád otthon, oviban? Mi Jézus báránykái vagyunk. Jó pásztor: ismeri az övéit Megtalálás öröme.	<i>Száz juhocska mind együtt legel...</i> <i>Az Úr a pásztorom...</i> <i>Bízom benned...</i>
ápr. 3. hét	Jézus bevonulása Jeruzsálembe. Virágvasárnap Lk 19,28–40	A virágvasárnap megünneplése virágokkal, koszorúkkal, virágkapukkal, énekekkel.	Király–királynő–palota.	Virágok készítése, koronakészítés, palást készítése textilből.	Jézusnak örülnek, Őt ünneplik az emberek. Hozsánna! Jézus a mennyei király!	<i>Ez az a nap...</i> <i>Szívünk zengje mári...</i>
ápr. 4. hét	Nagypéntek Húsvét Mt 28,1–11	A húsvéti ünnep (maga az ünneplés) élményének megtapasztalása.	Húsvéttal kapcsolatos körjátékok	Diaifilmvetítés.	Beszélgetés: Húsvét ünnepe – húsvéti szokások, természet újraeledése. Húsvét: Jézus feltámadásának ünnepe, ezt ünnepeljük minden vasárnap is!	<i>Húsvét hajnalán...</i> <i>Örvendezz, örvendezz minden nép...</i>

Dátum	Heti történet	Bátorító üzenet	Játéktevékenység	Vizuális tevékenység	Történetfeldolgozás lehetősége	Énekajánló
máj. 1. hét	Jézus menybe- menetele Lk 24,50-53	Jézus nincs velünk láthatóan, mégis gondolhatunk rá.	Ki van a takaró alatt? – felismerős játék, valamilyen kis részlet kikandikál a takaró alól, vajon ki lehet az?	Felhő rajzolása, színezése, kivágása, hurkapálcára ragasztása.	Beszélgetés a tanítványokról: elköszönt tőlük Jézus, lehet kicsit szomorúak voltak az elválás miatt... azonban a mennybemenetel után mégis örömmel mentek be Jeruzsálembe, mert tudták, hogy Jézus velük van. Ezt ígérte nekik. Ismerték Jézust, bíztak benne.	Te csak az Istennek országát keresd... Ne aggodalmas-kodjál...
máj. 2. hét	Pünkösd ApCsel 2,1-41	A pünkösd ünnepelésének az élménye, Isten bátorítása arra, hogy örüjünk egymásnak és biztassuk egymást!	Születésnapot köszöntünk, ünnepünk!	Színező. Galamb készítése.	Pünkösd: egyház születésnapja. Sokan megkeresztelkedtek! Jézus övéinek adja Szentlelkét. Velünk van, szeret bennünket!	Pünkösd áldott napján Zenehallgatás: Isten élő lelke, jöjj...

Történetek, amiket még szeretettel mondogatunk: Dávid és Góliát (1Sám 17), Dániel az oroszlánok vermében (Dán 6), Jónás története (Jónás könyve 1-3), Az emmausi tanítványok (Lk 24), Fülöp és az etióp kincstárnok (ApCsel 8), Pál megtérése (ApCsel 9), Özvegyasszony két fillérje (Mk 12,41-4)

¹ A bátorító üzenet kifejezést Dr. Bodó Sára (DRHE egyetemi docens): „Élre bátorító katechézis” című előadása nyomán használjuk. A bátorító üzenetek megfogalmazásában Kustárné Almási Zsuzsanna (DRHE Katechetikai Központ) katechetikai szakértő, központvezetőtől kaptunk segítséget és javaslatokat, melyeket felhasználunk. Köszönet érte!

² A Debreceni Református Kollégium Óvodájának Pedagógiai Programja alapján.

Műhely - Kitekintő

FEHÉR ÁGOTA

TEHETSÉGGONDOZÁS ÉS ÉRZELMI BIZTONSÁG

A bennünk rejlő képességek megtapasztalása és kibontakoztatása különleges erőforrásokkal gazdagítja a személyiséget, mélyen megérinti érzelmi és társas világunkat. A tehetség megmutatkozása és minél magasabb szinten való kiteljesítése sajátos belső működést hordoz magában: az új összefüggések feltárására is kész gondolati rendszeren túl, az elmélyülés és a bevonódás készsége nemcsak kognitív vonatkozásban kíséri, hanem az érzelmi mélységet, s ezáltal a világhoz és a társakhoz való viszonyulás minőségét is meghatározza. „Az ember úgy épül fel, hogy az egyre teljesebb lét felé törekszik, ami nem más, mint amit legtöbben jó értékeknek, derűs nyugalomnak, kedvességnek, bátorságnak, becsületességnek, szeretetnek, önzetlenségnek és jóságnak neveznének.”¹ Különösen értékes, hogy miközben az egyén útja egyre magasabb szinten teljeseedik ki, úgy mindez az emberiség fokozódását is elősegíti.

A személyiségfejlődés mindezen meghatározóinak legfontosabb gyökere az érzelmi biztonság élményére épül. Alapjaiban természetesen különbözünk abban, hogy ki mikor és hol találja meg és élheti át a saját

biztonságát, az azonban bizonyos, hogy ezt pozitív érzés kíséri, s egy mély összehangolódást és a megértettség élményét hordozza egy kölcsönösségre épülő kapcsolatban. A bizalom élményén keresztül a személy világ felé való nyitottságának, további befogadókészségének, ezzel pedig fejlődésének forrását is gazdagítja.²

A kiemelkedő kognitív képességű tehetségek eredményességének hátterében is meghatározó mindez. Korábbi vizsgálatunk során³ a Magyar Templeton Program (2015–2017) online beválogatási folyamatában részt vett, kognitív képességmérő tesztekben kiemelkedő eredményt elért, intellektuális téren tehetségesnek nevezhető tanulók (N=2132 fő) motivációját határoztuk meg különféle eszközökkel: többek között egy félig strukturált írásbeli interjú segítségével térképeztük fel a tanórán kívüli elfoglaltságaik motivációs hátterét. A tanórán kívüli tevékenységek motivációs sajátosságaihoz kapcsolódó válaszok tartalomelemzése során azt találtuk, hogy a leggyakoribb tartalmak a következők: a) az érdeklődésnek és elmélyülésnek teret adó környezet, b) a haladás, a fejlődés élménye

és a kihívások, c) kevesebb külső szabályozás, több perspektíva és változatos aktivitási lehetőségek, d) a szakmai közösség élménye tanárral, társakkal, valamint e) figyelemben részesülés és lehetőség a megnyilvánulásra. Az adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a gyermekeket jellemző késztetések nem választhatók el a tanulási környezet tartós jellemzőitől (kihívást jelentő feladatok, kreatív klíma, társas inspiráció, továbbá a tevékenységek specifikumai), valamint, hogy az autonómia, a fejlődés iránti vágy, a kapcsolódás és az elismerés iránti szükséglet a tanulási tevékenységek belső motivációjának meghatározó elemei.

Jelen tanulmányban ezen fiatalok köréből kiemelten a hittanra járó, azt külön is megemlítő⁴ válaszadók (N=52 fő) élményeit összegezzük abból a szempontból, hogy hitbeli elköteleződésük hogyan jelent számukra biztonságot és támaszt. Ezt követően a válaszok alapján azt vizsgáljuk, hogy a tehetséggondozás pedagógiai hátterét tekintve hogyan jelennek meg mindezek a református intézményrendszerben működő tehetségpontok alapelveiben.

ÉRZELMI BIZTONSÁG ÉS ANNAK SZEREPE A KÉPESSÉGEK KIBONTAKOZTATÁSÁBAN

A képességek kibontakoztatása mindenki számára bizonyosan pozitív élmények hordozója, amely örömteli lendületet, a fejlődés, a növekedés lehetőségét foglalja magában. A szabad, őszinte, kreatív kibontakozás megtapasztalásához, akár új összefüggések megglátásához alapjaiban szükség van az elfogadás, a befogadás élményére, arra az ér-

zelmi bázisra, a biztonság átélésére, amelyet egy gondoskodó, ráhangolódó társal való szeretetkapcsolat biztosíthat leginkább az egyén számára.⁵

Ha ez a társ kész a személy jelzéseit figyelemmel kísérni, törekedni a megértésre és saját reakcióit is ahhoz formálni, úgy egyfajta egység, együttesség érzése is tapasztalhatóvá válik, mindez pedig mélyen a „nem vagyok egyedül”, „tartozom valakikhez” élményének biztonságát erősíti. A biztonságos kötődés kialakulásának mindezek közvetlen feltételei, megvalósulásával pedig az egyén a szeretet élményét mint „megismerő erőt”⁶ is megtapasztalhatja. Egy ilyen érzékeny, együtt rezdülni is kész társ segítségével a személy a figyelmét teljes értékűen a megoldandó kérdéskörre irányíthatja, bevonódása annak irányában elmélyültebb válhat, s ezzel több lehetőség adódhat akár új válaszok megtalálására is.

Bizonyos tehát, hogy mindezek az érzelmi élmények szorosan összefonódnak a társas élményekkel is, hiszen az összehangolódás leginkább egy másik személy figyelmén, érzékeny gondoskodásán keresztül tapasztalható igazán. A biztonság érzése így az érzelmi és a társas összhang, a védelmezés élményén keresztül válhat teljesebbé, amelyre nagy szüksége van a tehetségeknek is. Ők a kognitív érettségen, életkorukat meghaladó készségeik mellett egyfajta túlérzékenységet is hordoznak magukban, alapvető belső elmélyülésük hangsúlyával pedig a társaktól gyakori eltávolodás jellemző rájuk⁷, így fontos segítséget nyújthat számukra a biztonságélmény megerősítése. Mindaz a mély ráhangolódás, amely egy feladat megoldásában való részvételüket kíséri, egyúttal segítséget nyújthat a közös

érdeklődési területre épülő társas kapcsolatok kialakításában is. Jelen tanulmányban a hitéleti elköteleződéssel kapcsolatos közös érdeklődési körre fókuszálunk.

HITTANRA JÁRÓ TEHETSÉGES FIATALOK ÉLMÉNYEINEK VIZSGÁLATA

A kiemelkedő kognitív képességű fiatalok tehetségének kibontakoztatása többek között számos tanórai és tanórán kívüli fejlesztő-gazdagító program keretében is megvalósulhat. A Magyar Templeton Program (2015–2017) keretén belül, az online adott válaszokban a válaszadók megerősítik, hogy iskolán belüli, de tanórán kívüli ún. extrakurrikuláris tevékenységekhez 77,5%-uk kapcsolódik, iskolán kívüli tevékenységekre közel hasonlóan 79,1%, mindezeket túl magánórára 41,5% jár.⁸ Összességében tehát a tanórákon túli elfoglaltságoknak je-

lentős szerepe van a tehetségek életében. Bizonyos, hogy mindezek a területek egymásnak is hatékony segítőtívé válhatnak, mivel a személy gondolatrendszerét gazdagítják, készségei és lelki erőforrásai komplex támogatásához járulnak hozzá. Jelen tanulmányban a hittanra járó fiatalok élményeit vizsgáljuk meg mélyebben.

A hittanra járó 52 fő a következő további foglalkozásokon vesz részt (párhuzamosan többféle elfoglaltságon):

Jól látható tehát, hogy a kognitív fejlesztést lehetővé tevő, tantárgyi illeszkedés épülő, a továbbtanulást segítő tanórán kívüli lehetőségeken túl, jelentős azok száma is, amelyek tovább gazdagítják a személy tehetségfejlődését. A hittanra járó tehetségek körében a sporton túl kiemelt a zenei terület, amely szintén jelentős szerepet tölt be a személyiség fejlődésében és egyúttal a kognitív hatékonyságot is közvetlenül támogatja. Kiemelendő a nyelvi és a matematikai-logikai készségterület szerepén túl

Foglalkozás típusa		Létszám (fő)	%
sport	torna, csapatsportok	28	53,84
	néptánc	4	7,7
zene	hangszer	18	34,61
	szolfézs	6	11,53
	énekkar	9	17,3
nyelv	idegen nyelv	19	36,54
	magyar nyelv	5	9,61
történettudomány	történelem	2	3,84
logikai készségek	matematika	17	32,70
	sakk	1	1,92
	informatika, programozás	4	7,7
természet	biológia	3	5,76
	kémia	3	5,76
	fizika	3	5,76
	cserkészlet	7	13,46
kézművesség	rajz	2	3,84
előadóművészet	színjátszó, filmklub	4	7,7

A hittanra járó, kiemelkedő kognitív képességű fiatalok tanórán kívüli további elfoglaltságai

a cserkészlet megjelenése is a tanórán kívüli elfoglaltságok között, amely mind közösségépítő szerepét tekintve, mind tágabb értékközvetítő funkciója szempontjából hozzájárul a résztvevők személyiségfejlődéséhez. Összességében tehát a hittan iránti érdeklődést több értékes kiegészítés kíséri, melyeknek mind fontos szerepük van a tehetségek komplex lelki támogatásában.

Az elfoglaltságokhoz kapcsolódóan értékes gondolatok fogalmazódtak meg a „*Miért szereted?*” kérdésre adott válaszokban is. A kérdés által lehetővé vált a személyes elköteleződés pontosítása az egyes területek iránt, annak megragadása, hogy mi szólítja meg a személyt az adott területben, mi tartja ott, a hittan vonatkozásában pedig a hitbeli érintődés, a hit szerepe hogyan hat a tehetség kibontakoztatásában. A válaszok kiemelten a következő témaszálak mentén fogalmazódtak meg:

a. A közösség szerepe – kötődés, társas összetartozás élménye:

Azért jó, mert már kialakult egy bizonyos légkör, amiben jól érezzük magunkat, ugyanakkor mindenki komolyan veszi a feladatát.

Nagyon szeretek csapatban, csapattal dolgozni, másokkal együtt küzdeni valamiért.

Mert a hosszú, fárasztó hétköznapi után jól esik beszélgetni a velem egyidősekkel, tapasztalatokat cserélni, és egy kicsit lazítani. Akármilyen fáradt vagyok egy pénteki tanítás végére, innen mégis mindig feltöltődve érek haza.

A hittanra járó tehetségek számára legmeghatározóbb élményként a társak, az összetartozás érzését, a közösség szerepét, az együttes jó élmények gazdagító erejét

emelhetjük ki. Mindez természetesen tehetségtől függetlenül is lényeges tényező, hiszen egy-egy tevékenység mellett a kitarásnak, a hosszabb távú elköteleződésnek és a megtartó erőnek is fontos kísérői a társas kapcsolatok. A tehetségek esetében viszont azért is tekinthetjük lényeges elemnek, mert gyakran előfordul az introvertált hajlam, vagy, hogy kizárólag egy területre fókuszál valaki, mely a társaktól való eltávolodással járhat együtt.⁹ A válaszadók az összetartozás élményét emelik ki, egyúttal az „együtt küzdés” lehetőségét is megfogalmazzák, amely tükrözi a célok elérésében való kitarás meglétét, ezáltal a kevésbé megszokott, akár új felismerésekre való közös rátalálás lehetőségét is. Mindemellett az összetartozás élménye a célok megvalósításán túl egyfajta további lelkesítő erőt is magában hordoz: a feltöltődés lehetőségét, amely a tehetséggondozáshoz kapcsolódóan is kifejezi a kogníción túli területek fejlesztését és a pihenés szerepét a képességek kibontakoztatásában.

b. A közösség szerepe – gondolati összetartozás élménye:

Leginkább a baráti kapcsolatok kialakításának érdekében járok, illetve azért, hogy hasonló gondolkodású emberekkel is találkozzak. Hasonló gondolkodású és értékű emberekkel lehet rendszeren bármiről beszélgetni, néha vitázni.

Nagyon jó a közösség, sokféle ember van ott. Mindenki nagyon kedves, befogadó. Bárkivel lehet jót beszélgetni, hasznos tanácsokat adnak.

Azért szeretem, mert itt találkozok a barátaimmal, beszélgetünk sok mindenről. Olyan témákról, amikről szerintem fontos,

hogyan beszéljünk, de nem nagyon jut idő rá, illetve nagyon szeretem azt, hogy hozzám hasonló vallásos fiatalokkal találkozhatok, beszélgethetek.

Hasznosnak tartom a tanórán kívüli elfoglaltságokat az ember személyiségének fejlődésében. A vallás erkölcsi mércét nyújt, melynek segítségével átgondoltabban lehet cselekedni a hétköznapi szituációkban. A hittanos társainkkal a közös világszemléletünk segít a felnőtté válás nehézségeinek megoldásában.

A társakkal való együttműködés, az összetartozás élménye magában hordozza a gondolatok kapcsolódásának mélyítését is a hittanra járó tehetségek szerint. Az egymás felé irányuló figyelem segítséget jelenthet a gondolatok részletgazdagabb kifejtésében, s ahogyan megfogalmazódik, a vallás olyan tartalmi szálakra is rávilágíthat, amelyek akár újfajta megoldásokat jelenthetnek az élet nehezebb kérdéseiben. A tehetségek gondolatrendszerét tekintve mindennek különös szerepe van az idősebb korosztályokat foglalkoztató kérdéskörök feltárásában, amelyek igénye körükben gyakrabban tapasztalható.¹⁰ Összességében mindezek hozzásegíthetnek új gondolati következtetések felismeréséhez, amelyeket természetesen érdemes a tehetséggondozó segítőknek is támogatni, közvetlenül is kibontakoztatni.

c. Kapcsolat mélyülése önmagammal:

Azért, mert úgy érzem, jobban megismerem az embereket és magamat, ráadásul segítő vezetéssel sok fontos dolgot meg tudunk beszélni, amire más körülmények között nem térnénk ki.

Boldogá tesz, ezzel is egy kicsivel külön-

legesebbnek, egyedibbnek érzem magam. Örülök, ha új tudásra tehetek szert. Megszínesíti a hétköznapijaimat. Jó egy közösség tagjának lenni.

A kiemelkedő kognitív képességű fiatalok válasza rámutatnak arra, hogy a társaikkal való kapcsolatba lépés élményéntül érzékeny belső utat is bejárnak, a világ megismerésére irányuló elmélyülés a saját gondolatok, készségek tudatosabb követésével, egyéni kérdések megválaszolásának igényességével is együtt jár.¹¹ A megfogalmazások jellege azt is megragadhatóvá teszi, hogy a tehetségek számára a belső világukra fókuszálást, a saját egyéniség megtapasztalását a gondolatok tudatosítása és egy közösség tagjává válás egyaránt támogatja. A képességek kibontakoztatásának folyamatába érdemes ezért tudatosan is beépíteni az átélt élmények szavakba öntését és azok másokkal való megosztását.

d. Kapcsolat mélyülése Istennel:

Fejlődni szeretnék a keresztyén hitemben. Közel kerülök vele Istenhez.

Fontos az Istenkapcsolatom és nagyon jó a közösség, hasonló gondolkodású és értékrendű emberekkel lehet rendesen bármiről beszélgetni, néha vitázni.

Jó a közösség, és közelebb kerülök Istenhez, többet tudok majd róla.

Különleges érintődés fogalmazódik meg a hittanra járó tehetségek szavaiban: a társakkal kialakított közvetlen kapcsolat mellett a hitbeli elköteleződés és az ilyen tartalommal való találkozás egyúttal segítséget jelent az Istennel való szeretetkapcsolat közvetlenebb megtapasztalásában is. Az

érzelmi bevonódás olyan támaszt jelenthet számukra, ami a személyiségükből adódó sajátos túlérzékenységet¹² tekintve az érzelmi biztonság forrásává is válhat. A kitartó elmélyülés, a megismerési folyamatok érzékeny és egyúttal átgondolt jellege mind segítséget nyújthat a hit megélésében, s ezáltal a képességek kibontakoztatásában is segítő erőforrásként hasznosítható.

e. Ismeretek gyarapodása, a Biblia üzeneteinek megismerése:

Hitem erősítése, illetve szellemi gazdagodásom fejlesztése miatt a vallás terén. A hittanóra során olyan tárgyi tudásra teszek szert, melyet felhasználok a vallás tantárgyversenyen. Számomra a vallás olimpia, az egyik legnagyobb kihívás minden tanévben, és a bibliai részek tanulmányozása, elemzése is hozzájárul a megfelelő felkészültségemhez.

Azért járok hittanra, mert érdekel ez a téma és jó érzés ilyenkor elmélyülni ezekben a történetekben és a Bibliában. Jobban megismerni a Bibliát, közösen beszélgetni, az egyházhhoz tartozni.

A hittant szeretem, sokat tanulhatok belőle és jó érzés hallgatni és olvasni a történeteket.

Mert az évek során nem csak jobban kiismertem a Szentírást, hanem mialatt órákra jártunk, egy összekovácsolt csapat lettünk és talán felejthetetlen barátságok alakultak ki.

Úgy gondolom, minden emberben megfogalmazódik az a kérdés, hogy van-e Isten, és ha igen, miként kellene őt megismerni. Ezekben az órákon a gondolataim átfogóbb értelmet kapnak.

Rengeteg érdekes dolgot tanulunk, amiket később bárhol kamatoztathatunk: jobbnál jobb játékok, önismeret, csapatszervezés.

A hittanra járó kiemelkedő kognitív képességű fiatalok számára a világ megértésének közvetlen meghatározójává válik mindaz a tartalom, amellyel a foglalkozásokon találkoznak. A Biblia üzenetei, a hitéleti magyarázatokkal kísért gondolatok számukra lényeges értékeket hordoznak, mindez pedig a belső elköteleződéssel is megsegítve mélyebb bevonódást, és a további ismeretek befogadása iránti nyitottságot támogatja. A Szentírás történetei egyúttal értékes példákat jelentenek, amelyek a belső feldolgozás elmélyítésével értelmet adnak és további magasabb szintű gazdagítást hordoznak a világ megismeréséhez. A válaszok megerősítik a közösség erejét is ehhez kapcsolódóan, a közös értékrend pedig további hatékony segítséget nyújt az ismeretek és a készségek későbbi hasznosításához egyaránt. A válaszadó tehetségek életének így közvetlen kísérőjévé, mintegy részévé válnak a hitéleti tartalmak, azok mélyebb megismerése és magasabb szintű feldolgozása is megvalósulhat.

f. A hit mint érték közvetítés:

Bibliaórán a hittel ismerkedek meg, ami nekem fontos. Fontosnak tartom a vallást, mert az életre nevel.

Fontos számomra a hitem és Krisztus. Az értékrendemnek alapja, hogy nem beszélek csúnyán, imádkozok reggel, este, hogy Krisztus segítsen minket, barátaimat vagy éppen akivel haragban vagyok.

Hittanra azért járok, mert hívő vagyok, és fontos számomra a hit. A vallás egy menedék számomra, itt találok meg bánatomban a vigasztalást.

Szeretném, hogy a lelkem tiszta maradjon. Boldogsággal tölt el, eltökélt vagyok tőle.

A hitéleti tartalmakkal való közvetlen találkozás a kiemelkedő kognitív képességű fiatalok gondolataiban további értékes szerephez is jut: hosszú távon meghatározó értéktartalma az életben való helytállást a szeretet erejével is gazdagítja, hiszen megtanít akár ellenségeink elfogadására is. Védelmet, menedéket, vigaszt tesz átélhetővé, érzelmi megerősödést nyújt és további támasz forrásává válhat, így a jelen nehézségein túl, kiemelt kapaszkodóként is szolgál. Mindezzel a kognitív ismeretek mellett a társas és az érzelmi készségeknek formálójává is válik, s ahogyan a válaszok között megfogalmazódott: a boldogság és a tisztaság élménye mellett akár újabb célok megvalósításában is segít, elkötelezetté tesz.

g. Érzelmi élmények, elköteleződés, a fejlődés lehetősége:

Mindegyiket élvezem csinálni, szeretem a bennük rejlő kihívásokat és hogy mindig van hova fejlődni.

Mert meghallgatjuk egymást, fejlődünk lélekben azzal is, hogy mindenki őszintén hozzászólhat a témához, elismerik a nézeteimet és gondolataimat, barátokat szerezhetek.

Magabiztosságot eredményez, elégedettséggel tölt el az a tény, hogy hasznosan töltöttem a szabadidőmet. Tehát mind a tanulásban, mind pedig az emberekhez való viszonyulásban lehetőségem van fejlődni napról napra, hétről hétre.

Szeretem fejleszteni magam, megismerni a határaitam.

A hittan foglalkozásokon sok fontos témát átbeszélünk, mint például a hivatásválasztást is. Ezeket az alkalmakat sok nézőpontot megismerhetek, fejleszthetem magamat a beszélgetések alatt.

A tehetségek kibontakozásának segítése alapvetően minden pedagógusnak kiemelt feladata, mégis, különleges a kibontakozás személyes, belső erőforrásainak és az érzelmi megérintődésnek a szerepe is ebben a folyamatban. A hittanra járó tehetségek szavai szépen tükrözik azt a belső töltekezést és erőforrást, amely az egyén személyiségfejlődésének útját is meghatározhatja, s általa a fejlődés, akár az önfejlesztés megvalósulását, ami mind kognitív, mind társas és érzelmi vonatkozásban lényeges húzóerővel bír. Megjelenik a lejegyzett gondolatokban is a közös témafeldolgozás szerepe, ezáltal a társak gondolatrendszerének kifejeződése, és az ahhoz való kapcsolódás fontossága a tehetséggondozásban. Mindez nem valósulna meg egymás gondolatainak meghallgatása és visszajelzéseinek tudatos feldolgozása, beépítése, valamint érzelmi bevonódás nélkül. Ezek segítségével újabb célok kitűzése és azok irányában való elköteleződés is könnyebben valósulhat meg, amelyek ugyancsak közvetlen értékes részei a tehetségek kibontakozásának.¹³

A hittanra járó kiemelkedő kognitív képességű fiatalok válaszai összességében megerősítik tehát a hasonló érdeklődésű és értékrendű társak közvetlen kapcsolódásának segítő szerepét, mindezen kapcsolatok összetartó erejének közös gazdagodását a hitbeli elköteleződés, a hitéleti tartalmakkal való foglalkozás, és a Biblia üzeneteinek közös feldolgozása által. A közös élmények egyúttal a résztvevők személyes bevonódását és az érzelmi támasz élményének erősödését is magukban hordozzák, amelyek egyúttal a tehetséges személyiség számára a fejlődés komplex segítőivé válhatnak. A továbbiakban ezen szempontokra építve

arra keressük a választ, hogy az intézményi háttér tekintetében hogyan tudják segíteni a református tehetségpontok a kiemelt képességű fiatalok kibontakozását.

ÉRZELMI BIZTONSÁG A REFORMÁTUS TEHETSÉGPONTOKBAN

A Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (MATEHETSZ) kiemelten tekint tehetségpontok szervezésének és működésének támogatására: „a tehetséges fiataloknak személyre szabott segítséget kívánnak nyújtani abban, hogy tehetségüket időben felismerjék és kibontakoztathassák, hogy értesüljenek az őket érintő tehetséggondozó lehetőségekről, hogy a szűkebb és tágabb régióban működő tehetséggondozó tevékenységekkel élő kapcsolatot építsenek ki, illetve a tehetségsegítés folyamatába minél több emberi és anyagi erőforrást vonjanak be”.¹⁴ Legfőbb feladatköre a tehetségazonosítás, a tehetséggondozás, a tehetség-tanácsadás, illetve a tehetségpontok hálózatába való bekapcsolódás, mely tevékenységeket pedagógiai-pszichológiai támogatással, többféle készségterület fejlesztésére építve, komplex módon valósítják meg.

A Kárpát-medencében a MATEHETSZ rendszerében immár közel ezeröttszáz tehetségpont jött létre. Jelenleg 56 református tehetségpont található, közöttük 14 regisztrált tehetségpontként, 3 akkreditált tehetségpontként, 39 akkreditált kiváló tehetségpontként működik.¹⁵

A református tehetségpontok tehetséggondozó tevékenységeit – más intézményekhez hasonlóan – a gyakorlatban termé-

szetesen alapvető komplexitás kíséri, hiszen a tehetségek kibontakoztatásának közös célkitűzéseit minden tehetségpont törekszik minél hatékonyabban és magasabb szinten megvalósítani. Mégis, feltételezhető, hogy saját magáról készített bemutatkozás során minden intézmény a jellegzetesebb elveket és gyakorlati példákat rögzíti, ezért jelen összegzés során a tehetségpontok ezen bemutatásain keresztül foglaljuk össze sajátosságait az eddigiekben kirajzolódó szempontok alapján.

a. A közösség szerepe

– kötődés, társas összetartozás élménye:

Kapcsolódó fogalmak előfordulása (darabszámok): közösség 68, társas/interperszonális készség 35, összetartás 12, támasz 13. A következő főbb gondolatok tükrözik mindezeket a református tehetségpontok munkálataiban:

A tanulók művészeti tehetségük nyomán, más területeken is kiemelkedő teljesítményekre képesek, a művészeti tevékenység hatása elősegíti a tudásszerzést, a kreatív képességek fejlődését, erősíti a közösséghez tartozás élményét, biztosítja a kulturális kifejezés sokszínűségét. A tanulás lényeges eleme az új élmények személyes feldolgozása, szükség van az elemzésre, szintézisre, érzékelésre, intuícióra, találékonyságra – a művészeti tehetséggondozásunk alkotóműhelyei mindezt biztosítják, erősítik, így jelentős mértékben elősegítik a kiemelkedő képességű tanulók fejlődését.

Az ének és a zene máig a legjobb közösségformáló, embereket összetartó együttlét. Egykori tanítványaink közül sokan találták meg hivatásukat ezen a téren. ... nemcsak az

éneklés, hanem a közösségi élmény is megjelenik. Itt válnak egységes közösséggé.

A drámafoglalkozások során a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével történik személyiségfejlesztés, az egyéniség kibontakoztatása, az önkifejezés lehetőségének megteremtése, ezzel párhuzamosan a közösségépítés, az egyén csoporthelyzetének segítése. A drámapedagógia módszereinek felhasználásával fejlődik a tanulók verbális és nonverbális, kommunikációs képessége.

Az idei tanévben első alkalommal szerveztünk hagyományteremtő céllal iskolánk 9. évfolyamos diákjai számára kétnapos református tábor, amely nagyszerű lehetőséget kínál a közösségformálásra, a tehetségek felismerésére, a diákok kreativitásának fejlesztésére.

A tevékenykedtetés lehetőséget biztosít a közösség formálására és az ismeretek gyakorlatban való alkalmazására.

Cél a közös munka, a közösségépítés, a szülő-gyermek, tanár-diák viszonyának elmélyítése, egyéb tehetségek megmutatása.

Felszabadítja a résztvevőket a szokásos órai csoportban érzett gátlások alól, újfajta tevékenységekben addig ismeretlen tulajdonságaik, képességeik tárulnak fel (tehetségazonosítás). Fejlődik az önismeretük és társas kapcsolataik.

A tehetséggondozás gyakorlati megvalósítása során érezhetően gazdag módszertani eszköztár rajzolódik ki a különböző intézmények tevékenységében, valamint a megosztott példák is mind kiemelten tekintenek a közösségfejlesztés feladatára. A művészeti nevelés és a drámapedagógia kiváló lehetőséget biztosít ehhez, a tábori helyzet ugyancsak, s igen értékes a felnőttekkel való

közvetlen kapcsolat mélyítésére való törekvés is a tehetséggondozás gyakorlatában – különösen a tehetséges személyiség sajátosságait tekintve, hiszen elsősorban a saját életkoruknál idősebbekkel kapcsolódnak könnyebben.¹⁶ A társakkal való összetartozás élménye mindemellett részévé válik a személyiségfejlődés folyamatának is, ami további új felismerésekkel gyarapítja a tehetségek kibontakozásának útját.

b. A hit, a bibliai értékrend szerepe:

Kapcsolódó fogalmak előfordulása: hit 20, Biblia 12. A következő főbb gondolatok tükrözik mindezeket a református tehetségpontok munkálataiban:

Intézményünk legfőbb nevelési célja, hogy diákjait a magyar református iskolák nemes hagyományaihoz hűen, az evangéliumi hit és erkölcs szellemében nevelje. Nevelőmunkánk a tanulónak mint Isten teremtményének, és mint embernek a tiszteletéből indul ki. Az iskola ennek szellemében ösztönzi az önálló gondolkodás kialakulását, a kezdeményező-készséget, ugyanakkor tudatosítani kívánja diákjaiban kötelességeiket is. Oktatási feladatainkat életkori sajátosságokhoz és egyéni adottságokhoz illesztett korszerű ismeretanyag közlésével, magyar és református kultúrkincsünk örök értékeinek tanításával valósítjuk meg.

Célunk, hogy ... minél tágabb körben tegyük lehetővé a tehetséggondozás szervezett lehetőségeit olyan családok számára is, akik egyházi kötődésük okán szeretnék gyermekeik hitéleti nevelését és a tehetséggondozását közös keretek között megvalósítani.

Bibliai történetek dramatizált változatát mutatják be a csoportok, lehetővé téve az

intra- és interperszonális adottságok megmutatását.

Pedagógiai munkánk alapja a bibliai, a keresztyén értékrend megjelenítése az intézmény mindennapjaiban.

Az osztályfőnökök munkáját a hitoktatók és az ifjúságvédelmi felelős is segítik. Közös munkájuk lényeges eleme a lelkigondozás, amelynek eredménye az odafigyelő, szeretetteljes kiegyensúlyozott iskolai légkör.

Más városokban tartott szolgálatok segítségével a diákok megismerkedhetnek más gyülekezeti közösség életével is, vagy éppen egy idősek otthonában élhetik meg az örömszerzés élményét.

A református tehetségpontok elköteleződése a bibliai értékek mellett, s azok közvetlen bevonása a tehetségekkel való munkáikban különleges gazdagítást jelent a tehetséggondozás folyamatában. A szemlélet egyszerre hordozza magában a tisztelet, a megértés üzenetét, az elfogadást és egyúttal a személyre hangolt figyelmet, amellyel szeretettelji légkörben valósulhat meg.

c. Érzelmi élmények, elköteleződés, a fejlődés lehetősége:

Kapcsolódó fogalmak előfordulása: érzés – érzelem – érzelmi 25, biztonság 4, fejlődés 59. A következő főbb gondolatok tükrözik mindezeket a református tehetségpontok munkálataiban:

Intézményünkben fontos a családi légkör, az érzelmi biztonság megalapozása, fejlesztése az egyéniségük, személyiségük kibontakoztatása érdekében. Sok tehetségígéret gyermekkel találkozunk, szeretnénk segíteni őket tehetségük kibontakoztatásában.

Célunk egymást elfogadó, a személyiségfejlődést segítő légkör kialakítása.

A játékos tevékenységi formában a beszélgetés, a magyarázat, a szemléltetés, valamint a bemutatás és ellenőrzés, értékelés módszerét használva tudatosan tervezik meg tevékenységeiket, melynek célja az örömrzés. Ennek során önbizalmat, magabiztosságot, az alkotás iránti vágyat, valamint a felfedezés érzését szeretnénk nyújtani a gyermekek számára. Ezáltal bővül, fejlődik intelligenciájuk, intellektuális képességeik.

A drámajáték által lehetősége nyílik a gyermekeknek önmaga és társai megismerésére, a másik nézőpontja szerinti világ megismerésére, az érzelmi intelligenciájuk ezáltal fejlődik.

Intézményünk törekszik arra, hogy minőségi képzést nyújtson, segítve a kiemelkedő képességű kollégisták tehetséggondozását, közéleti szerepvállalását, ... a társadalmi problémákra érzékeny, szakmailag igényes értelmiség nevelését.

Alapelveink között fontos szerepet kapott a szeretetteljes, biztonságérzetet adó, érzelemgazdag óvoda megteremtése, ahol a gyermekközponúság úgy jelenik meg, hogy gyermeki tartást, önállóságot és az ebből az önállóságból fakadó egészséges öntudatot, kibontakozási és önmegvalósítási lehetőséget ad a gyermeknek. A tehetségprogramunk ezeket az elveket tartja szem előtt.

Fontos az érzelmi elfogadás és támasz, a tapasztalatszerzés módjainak sokfélesége, valamint a specifikus készségek tanítása.

A másik tevékenység a játék, mely érzelmmel teli tevékenység. Az érzelmi tevékenység kiváló fejlesztője, a személyiség formálója. Fejleszti az érzelmi intelligenciát, az önismeretet. Játék közben meg kell tanulni a

gyerekeknek a feszült helyzeteket kezelni, a kudarcral való szembesülést, ezáltal az önbecsülésük is nagymértékben emelkedhet.

A tehetséggondozás folyamata csak akkor válhat teljessé, ha a kibontakozás támogatását komplex személyiségfejlesztésként törekszik megvalósítani, így a kognitív és a társas támasz biztosításán túl az érzelmi biztonság élményét is lényeges közvetlenül megalapoznia. Ahogyan a hittanra járó, kiemelt kognitív képességű fiatalok is jelezték válaszaikban, a pozitív élmények elengedhetetlenek a kibontakozás háttérben, a jó érzések átélését lehetővé tevő környezeti hatásokra ezért tudatosan is fontos figyelni. A tehetségpontok törekvéseiben is megragadhatjuk az érzelmi biztonság biztosításának szándékát, ehhez pedig megfogalmazódik többek között az elfogadó légkör, az öröm, a felfedezés és az alkotás szabadsága, a problémaérzékenység, az értő és megértő személyiség támogatása.

Bizonyos, hogy mindezen törekvések és hatások kölcsönösen is gazdagítják a tehetséges személyiséget, formálják egymást, mindemellett közös iránymutatóként a Ma-

gyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeinek legfőbb törekvése az, hogy diákjai a legjobb képességeik szerint teljesítsenek, hogy segítsék a képességeknek megfelelő szintű eredmények elérését, az alkotó egyénekké válást, úgy, hogy az evangélium hirdetése és a tanítvánnyá tétel megvalósulhasson. Mindezek elérése érdekében „a Magyarországi Református Egyház iskoláinak az a feladata, hogy imádsággal, igényes nevelő-oktató munkával, a magyar református iskolák hagyományainak, a keresztyén közösség nevelőerejének, a legfejlettebb tudományos és technikai eredményeknek és eszközöknek, valamint a családokkal és a gyülekezetekkel kiépített gyümölcsöző kapcsolatoknak felhasználásával a lehető legtöbbet tegye meg azért, hogy minden növendéke fel tudja mutatni azokat a képességeit, amelyeket csak ő maga kapott a Teremtőtől.”¹⁷ Bízunk abban, hogy a kiemelkedő kognitív képességekkel rendelkező érintettek, valamint a tehetséggondozás irányában elkötelezett tehetségpontok egymás gondolataival is megerősödve, sikerrel valósíthatják meg mindezeket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ÁBRÁM Tibor – SARKA Ferenc: Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Különleges Bánásmód*, II. évf., 2016/2, 89–96. <http://real.mtak.hu/80328/1/KB2016-2-089-W-0010-65668oXXo-bram-Sarka.pdf>
- BAGDY Emőke – KÖVI Zsuzsa – MIRNICS Zsuzsa: *A tehetség kibontakozása*, Budapest, Helikon Kiadó, 2014.
- EDMONDSON, Amy C.: *The Fearless Organization: Creating Psychological Safety in the Workplace for Learning, Innovation, and Growth*, Wiley, 2018, https://www.amazon.com/Fearless-Organization-Psychological-Workplace-Innovation/dp/1119477247/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1540824984&sr=8-1&keywords=the+fearless+organization
- FODOR Szilvia – PÁSKUNÉ KISS Judit – MÁTH János – FEHÉR Ágota: A tanórán és iskolán kívüli tanulási elfoglaltságok motivációjának kvalitatív vizsgálata kiemelkedő kognitív képességű tanulóknál, *Magyar Pszichológiai Szemle*, LXXVI. évf., 2021/1, megjelenés alatt
- HARMATINÉ OLAJOS Tímea: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2011. http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Tehteseg_es_szocio-emoionalis.pdf
- HARMATINÉ OLAJOS Tímea – PATAKY Nóra: *A lelki egészség személyiségdinamikai kettősségei – kihívások a tehetséggondozásban*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2014. https://tehetseg.hu/sites/default/files/geniusz_muhely/wp_10w.pdf
- MASLOW, Abraham: *A lét pszichológiája felé*, Budapest, Ursus Libris Könyvkiadó, 2003.
- NEWTON, Ruth: *A biztonságos kötődés megalapozása*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2019.
- SZABÓ Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019. https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf
- VEKERDY Tamás: *Érzelmű biztonság*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2011.
- WONDRAK Manfred: *Psychologische Sicherheit – Definition und Forschung*, 2019, <https://www.anti-bias.eu/allgemein/psychologische-sicherheit-definition/>

¹ Maslow, Abraham: *A lét pszichológiája felé*, Budapest, Ursus Libris Könyvkiadó, 2003, 243.

² Wondrak, Manfred: *Psychologische Sicherheit – Definition und Forschung*, 2019, <https://www.anti-bias.eu/allgemein/psychologische-sicherheit-definition/> (Letöltés: 2021. július 12.);

Edmondson, Amy C.: *The Fearless Organization: Creating Psychological Safety in the Workplace for Learning, Innovation, and Growth*, Wiley, 2018, https://www.amazon.com/Fearless-Organization-Psychological-Workplace-Innovation/dp/1119477247/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1540824984&sr=8-1&keywords=the+fearless+organization (Letöltés: 2021. július 12.)

³ Fodor Szilvia – Páskuné Kiss Judit – Máth János – Fehér Ágota: A tanórán és iskolán kívüli tanulási elfoglaltságok motivációjának kvalitatív vizsgálata kiemelkedő kognitív képességű tanulóknál, *Magyar Pszichológiai Szemle*, LXXVI. évf., 2021/1, megjelenés alatt

⁴ A válaszok nem minden esetben pontosították a felekezethez tartozás pontos megjelölését.

⁵ Newton, Ruth: *A biztonságos kötődés megalapozása*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2019, 71.

⁶ Vekerdy Tamás: *Érzelmű biztonság*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2011, 23.

⁷ Bagdy Emőke – Kövi Zsuzsa – Mirnics Zsuzsa: *A tehetség kibontakozása*, Budapest, Helikon Kiadó, 2014.

⁸ Fodor – Páskuné Kiss – Máth – Fehér: A tanórán és iskolán kívüli tanulási elfoglaltságok motivációjának kvalitatív vizsgálata

⁹ Harmatiné Olajos Tímea: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*, Debrecen, Didakt Kiadó, 2011. http://www.mateh.hu/tehetsegkonyvtar/Tehteseg_es_szocio-emoionalis.pdf (Letöltés: 2021. augusztus 10.)

¹⁰ Szabó Zsuzsa (szerk.): *A tehetség kézikönyve*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2019. https://tehetseg.hu/sites/default/files/kezikonyv/nk_mind_o.pdf (Letöltés: 2021. július 24.)

¹¹ Harmatiné Olajos: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*

¹² Harmatiné Olajos Tímea – Pataky Nóra: *A lelki egészség személyiségdinamikai kettősségei – kihívások a tehetséggondozásban*, Budapest, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2014. https://tehetseg.hu/sites/default/files/geniusz_muhely/wp_10w.pdf (Letöltés: 2021. július 24.)

¹³ Harmatiné Olajos: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*

¹⁴ *Két pont között a legrövidebb út a tehetség*, <https://tehetseg.hu/aktualis/ket-pont-kozott-legrovidebb-ut-tehetseg> Letöltés: 2021. augusztus 12.)

¹⁵ A MATEHETSZ kapcsolódó felületén (<https://tehetseg.hu/tehetsegpontok>) 2021. augusztus 15-ig rögzített információk alapján. Kiemelendő, hogy az akkreditációs minősítések három évre vonatkoznak, így ezen adatok folyamatosan változnak.

¹⁶ Harmatiné Olajos: *Tehetség és szocio-emocionális fejlődés*

¹⁷ Ábrám Tibor – Sarka Ferenc: Tehetségkereső és -fejlesztő programok a Magyarországi Református Egyház nevelési és oktatási intézményeiben, *Különleges Bánásmód*, II. évf., 2016/2, 91–92. <http://real.mtak.hu/80328/1/KB2016-2-089-W-0010-65668oXXo-bram-Sarka.pdf> (Letöltés: 2021. augusztus 10.)

UHERKOVICH ZOLTÁN

A FIATALOK JÖVŐKÉPE KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A PÁLYAVÁLASZTÁSRA ÉS A CSALÁDALAPÍTÁSRA

*„Minden gondolatunk,
minden tervünk azt célozza:
hogy lehetne benneteket vidámabbá,
életrevalóbbá,
műveltebbé, derekabbá tenni.”*
(Karácsony Sándor)

A pedagógus tevékenységének több területére is utal a Debreceni Református Kollégium egykori diákja, aki a magyar pedagógiai és filozófiai gondolkodás egyik legnagyobb 20. századi személyisége. Az idézet mentén szeretnék néhány gondolatot felfűzni a református középiskolák pedagógiai gondolkodásával kapcsolatban.

KEDVES HALLGATÓK!¹

Nagyon sok szeretettel köszöntök mindenkit, aki a Keresztény Civil Szervezetek 22. Országos Fórumának előadásait hallgatja.

Először szeretnék néhány mondatban bemutatkozni: Uherkovich Zoltán vagyok, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma és Diákotthonának biológia-földrajz szakos tanára, aki egykori Alma Materében 1998 óta végez pedagógus munkát. Az itt eltöltött 23 tanév alatt 18 évet voltam osztályfőnök, így sok mindenben szerezhettem tapasztalatot a Fórum témaköreit illetően.

„Minden gondolatunk, minden tervünk azt célozza: hogy lehetne benneteket vidámabbá, életrevalóbbá, műveltebbé, derekabbá tenni.”

1. „MINDEN GONDOLATUNK, MINDEN TERVÜNK AZT CÉLOZZA...”

A pedagógus munkája az egyik legnehezebb és leghálásabb feladat a világon. De ahhoz, hogy ez a pedagóguslét hosszú távon fenntartható legyen, szükséges ez az attitűd. A motiváció, a pálya szeretete teremti meg az alapját annak, hogy a pedagógus tényleg paidagogosz (gyermekvezető) legyen. Minden évben igyekszünk írati a végzős diákokkal egy visszatekintést, aminél most is őszintén nyilatkoztak a tanulók. Örültem, hogy az egyikük azt írta:

„Sok jó emlék jut eszembe, amit felsorolni is nehéz lenne, de megpróbáltam kiemelni a legfontosabbakat. Az első mindenképpen az,

hogyan ez az iskola valóban az életre is nevelt minket. A kötelező tananyagon kívül a tanáraink által megosztott egy-egy élettapasztalat hozzájárult ahhoz, hogy a jövőben érett és felelősségteljes, refis diákhöz méltó döntéseket hozzunk. Személy szerint ki kell emelnem a tanár úr munkáját. Nem gondoltam, hogy valaha ilyen odaadó és a munkája iránt rajongó tanártól tanulhatok. Megismertem, hogy milyen az, amikor a hobbim a munkám és a munkám a hobbim.”

A református iskolák pedagógusain, és a keresztyén emberen többszörös teher van, ami egyúttal erőforrás is: „*Ne látszatra szolgáljatok, mintha embereknek akarnátok tetszeni, hanem Krisztus szolgálóiként cselekedjétek Isten akaratát: lélekből, jóakarattal szolgáljatok, mint az Úrnak, és nem mint embereknek...*” (Ef 6,6–7)

Ez az egyedüli, hosszútávú erőforrás mindenki, így a pedagógus számára is. Ehhez kevés az emberi erő, ehhez Istentől kapjuk minden nap a szükséges táplálékot.

2. „ÉLETREVALÓBB, ÉS MŰVELTEBB”

A gimnáziumok fő célja, hogy felkészítsen a továbbtanulásra, az oktatás színvonala lehetővé tegye, hogy a tanulók sikeres érettségit tegyenek. Ennek két nagyon fontos pillére a tanuló megfelelő hozzáállása és a pedagógus, iskola által hozzáadott érték.

A tanári munka egyik fontos eleme, hogy a tanuló érdeklődési körét és a benne rejlő képességek metszetét megtalálja, és így terelgesse a rá bízott gyermeket. Az egyik legelfogadottabb tehetségmodell szerint a tehetségnek három összetevője van: az átlagon felüli képesség, a feladat iránti elkö-

telezettség és a kreativitás. A középiskolák képzési struktúrája (különböző tagozatok, területek) önmagában is terelgetik a tanulókat, és ennek nyomán követésében nagy szerepe van a tanárnak.

Jól választott a tanuló? Megvan hozzá a szükséges képessége? Megfelelő szintű a benne rejlő kitartás, elkötelezettség? Ennek felismerésében nagy szerepe van a pedagógusoknak. Az iskolákban szervezett keretek között is lehetőség van pályaaorientációs tevékenységre.

Ennek legfontosabb eleme az a személyes segítség, amit 10. évfolyamban a Református Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény munkatársai nyújthatnak. A saját intézményemben minden tanulónak felmérték – egy kérdőív segítségével – a személyes képességeit, és a benne rejlő lehetőségeket. A kiértékelés is egyenként, diákonként történt meg, ami már önmagában is sokat segített a továbbtanulást alapvetően meghatározó fakultáció választásában.

A református középiskolákban – hasonlóan más, hasonló profilú intézményhez – minden évben pályaaorientációs napot tartanak. Itt nagyon fontos, hogy az adott szakterületen sikeresen dolgozó, motivált személyek beszéljenek a tanulóknak a hivatásukról és az elkötelezettségükről.

Nagyon fontos a pályaválasztás során, hogy a fiatal tisztázni tudja magában saját szándékait, érdeklődését, igényeit, valamint reálisan lássa, hogy alkalmas-e egyáltalán az adott pályára. Mindezekhez megfelelő önismeret szükséges. Kérdéses azonban, hogy egy érettségi előtt álló fiatal életkorából, addigi tapasztalataiból adódóan mennyire lehet birtokában a pályaválasztáshoz szükséges önismeretnek, mennyire rendelkezhet

valós képpel a fizikai, a pszichológiai és a fiziológiai pályaalkalmasságáról. A középiskolának az egyik legfontosabb feladata, hogy helyes önismeretre juttassa el a tanulókat.

Miben tud többet adni egy református iskola? Először is segít a helyes önismeretben. Ennek a forrása nem csak az órákon elsajátított tananyag, hanem az a bibliai értékrend, amit Isten Igéje közvetít. Milyen területen lesz hasznos az életem? Hol találok meg azt a szakterületet, ahol jól is érzem magam, és amelyet egy életen át el tudnék képzelni magamnak? De legfőképpen: Hol akar Isten látni? Ahogy Pál apostol fejezi ki magát a damaszkuszi úton: „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?” (ApCsel 9,6). Jó lenne, ha minden diák esetében a fő kérdés az lenne, hogy elmondhassa majd: „...*fáradozásokat nem hiáभावáló az Ūrban...*” (1Kor 15,58.). A református iskolának nagy lehetősége rejlik abban, hogy nem értéksemleges, hanem evangéliumi alapokon mutathatja az utat a tanulóknak.

Ezek mellett a pedagógus–diák, diák–osztályfőnök kapcsolatban is nagy lehetőségek rejlenek. Magam is megtapasztaltam szaktanárként, hogy egy jól sikerült óra, egy sikeres verseny milyen lökést tud adni a tanulóknak, és ez a motiváció egészen az egyetemig elkíséri. Osztályfőnökként számos beszélgetés, motiváló erejű tanácsadás erősítheti a bennük rejlő tehetséget. Természetesen ez veszélyeket is rejthet magában: azzal is találkoztam, hogy egy tanuló az általa választott pályán hamar megfeneklett, és kiderült, nincs elég kitartása ennek a nehéz útnak a bejárásához. Ezért elmondhatom: a pályaválasztási beszélgetések tényleg tanácsadásról kell, hogy szóljanak, és nem lehet a rábeszélés a középpontban.

3. „...VIDÁMABBÁ... TENNI...”

Hogy lehetne benneteket vidámabbá tenni?

Mi teszi boldoggá, kiegyensúlyozottá a tanulót, egy fejlődő tinédzsert?

Elsősorban a közösség. A középiskolai diákokéval talán legfontosabb fogalma. A társas kapcsolatokban alakul ki leginkább a diákok személyisége. Karácsony Sándor pedagógiai tevékenysége és vizsgálódása közben fogalmazta meg, hogy nem lehetséges direkt módon érzelmi, értelmi és akarati nevelést megvalósítani. Az egyén autonóm, így a nevelés tekintetében is az. A valóságban a nevelés mégis létrejön, létrejöhet. Nem történhet másként, mint közösségben, ahogy a nevelő és a növendék viszonyul egymáshoz, közösséget alkot. Az egyén lelki sajátosságai a másikhoz való viszonyulásai során alakulnak ki és fejlődnek.²

Ennek a közösségi létnek a legfontosabb színtere a család, ahol leginkább formálódik a diák szemlélete, egyénisége.

A Nemzeti Alaptanterv alkotói felismerték, hogy a társadalom legfontosabb sejtje a család. A családi életre nevelés kerettanterve (amely nem önálló tantárgyként, hanem integráltan jelenik meg) így fogalmazza meg a család jelentőségét:

„A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kiüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a

családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.”³

A református iskolákban különösen három terület érinti a párválasztás és a boldog családi élet területét:

- Erkölcsi nevelés
- Önismeret és társas kultúra fejlesztése
- Családi életre nevelés

A megfelelő, életre szóló párválasztás és boldog családi élet legfontosabb alapja az erkölcsi nevelés. Ennek fő színtere a tanulók saját családjának közössége, ahol a minták kialakítása történik. Iskolai tantárgyként külön a hit- és erkölcsstanban jelenik meg az erkölcsi nevelés témaköre, amely céljai között megfogalmazódik a tanuló erkölcsi ítélőképességének fejlesztése, valamint az egyes bibliai történetekben található erkölcsi vonatkozásokra, kapcsolópontokra való rámutatás is. A hit- és erkölcsstan tantárgy erkölcsi nevelésének célja a keresztyén értékrend felmutatása és a tanuló bátorítása azok megismerésére és saját életébe való adaptálására. Nagyon fontos, hogy a tanulók helyes önismeretre jussanak. Minden bibliai történeteknek van tanulsága a társas kapcsolatok és az önismeret vonatkozásában. Ezek megvilágításaként a történetekhez kapcsolódóan olyan témák jelennek meg, melyek segítik a reális önismeretet és bátorítanak az önmagunkért és másokért való felelősségvállalásra, valamint a társas kapcsolatok nyílt, őszinte, empatikus és egymást segítő megélésére.⁴

A bibliai történetek egy része családi élethelyzeteket tartalmaz. Ezek segítségével, valamint a tanulók életvalóságának felidézése révén cél az élhető és egészséges családmodelljeinek megismertetése; a családhoz tartozás érzelmi háttérének tudatosítása, és a tanulók hozzásegítése ahhoz, hogy családi szerepeiket és helyzetüket tudatosan éljék meg. Természetesen nem csak a hit- és erkölcsstan feladata ez: minden tantárgyban megjelenhet a konzervatív értékeken alapuló családmódel preferálása, hiszen ez az, ami egész életre szóló alapját adhatja egy boldog párkapcsolatnak.

Osztályfőnökként (és biológia órán szaktanárként) gyakran előjött a párválasztás és a család kérdése. A gimnáziumomban a gyermekek nagy része komoly gyülekezeti háttérrel rendelkezik, és ez az igei szellemi háttér leggyakrabban nagyon jó alapot ad a rendezett, mintaként szolgáló családi háttér megéléséhez. Természetesen minden osztályban vannak olyanok, akiknél sérült ez az értékrendszer, itt csak remélni lehet, hogy Istent személyes életük alapjául elfogadva meggyógyul a párkereséssel kapcsolatos értékítéletük. A tanulók életkorából adódóan a legnehezebb a testi fejlődés felgyorsulásának (akceleráció) és a szellemi érettség lemaradásának a kettőssége. A világból a tanulókra zúduló hatások nagy része az „azonnal” kifejezést ismerik csak. Ezért keresik a párválasztásban is az idő előtti beteljesülést, és a saját családalapításnak az idejét rendszerint a távoli jövőbe teszik. A keresztyén és református iskolának (így a pedagógusoknak és osztályfőnököknek) ebben a kérdésben is ki kell állni a bibliai értékek mellett. Isten jól tudja, hogy az ember társ nélkül egyedül van, ezért

mondja már az első embernek: „*Nem jó az embernek egyedül lenni, alkotok hozzáillő segítőtársat.*” (1Móz 2,18) Isten gondolata ma is ez. A keresztyén pedagógusnak arra kell törekednie, hogy ebben a kérdésben is a diákok lelkére beszéljen: a mikor és kit kérdésre Isten adhat választ nekik. Fontos, hogy osztályfőnökként is elmondjuk, hogy Isten gondolata a házasság azért, hogy egy egészséges párkapcsolatban, védett helyzetben éljük meg a „vidámabb” életet.

Nagyon jó lehetőség lehet az igei alkalmak, csendesnapok időszaka is. A munkahelyemen többször voltak olyan istentiszteletek, ahová nagycsaládos, élő hitű szülőket hívtak meg, akik boldogan beszéltek a nehéz, de áldásokkal teli életükről. Több olyan beszélgetésre emlékszem, ami ezek után indult el: sok gyerek számára ezek a minták vonzóak, és előremutatóak voltak. Persze voltak olyanok, akik – a tinédzserkorra jellemző módon – nem tartották ezeket követendő példának, de a mintaadás akkor is megtörtént. Csak remélni tudom, hogy a párválasztás és a családi élet kialakításának kérdésében jó alapot adhattunk ezáltal a felnövekvő, felnőttkor előtt álló fiatal nemzedéknek.

4. BEFEJEZÉS

„Minden gondolatunk, minden tervünk azt célozza: hogy lehetne benneteket vidámabbá, életrevalóbbá, műveltebbé, derekabbá tenni.”

Életünk legfontosabb három területéből kettőt érintettünk. Milyen pályát választasz? Ki legyen a társam, és milyen legyen a családi életem? Ez a két kérdés a harmadik kérdésre adott elfogadó válasszal kerülhet helyes mederbe. Elfogadom a bibliai értékrendet az életemre nézve, aminek az alapja az Istennel való kapcsolat? A református és keresztyén iskola célja nem lehet más, csak hogy a tanulók erre igennel válaszoljanak. Ebben az esetben a pályaválasztás és a párválasztás, családtervezés kérdése is helyes irányba terelődik. A tanulók így lehetnek csak igazán „vidámabb, életrevalóbb, műveltebb és derekabb” személyek, akik a környezetük, családjuk és a nemzet szolgálatában értéket teremtenek.

Köszönöm szépen a figyelmet!

1 Elhangzott a Keresztyén Civil Szervezetek 22. Országos Fórumán 2021. május 27-én.

2 <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/karacsony-sandor> (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

3 https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/kerettanterv/Csaladi_eletre_neveles_9-12.doc (Utolsó letöltés: 2021.12.07.)

4 Hittan kerettanterv 9–12. évfolyam

SZÁMUNK SZERZŐI

Ablonczyné Vándor Margit óvodai szakértő, szaktanácsadó, a Református Pedagógiai Intézet pedagógiai előadója

Bánné Mészáros Anikó mesterpedagógus, mérés-értékelési szakértő, a Református Pedagógiai Intézet pedagógiai szakértője

Fehér Ágota klinikai szakpszichológus, pszichológia szakos tanár, a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának egyetemi tanársegédje

Feketéné Kavisánszki Györgyi református lelkipásztor, mesterpedagógus, a Debreceni Református Kollégium Óvodájának vezetője

Hős Orsolya lelkipásztor, tanító, lelkigondozó, a Felcsúti Református Egyházközség beosztott lelkésze

Pluhár Gáborné Szűcs Enikő református lelkipásztor, vallástanár, pedagógia szakos bölcsész, a Református Pedagógiai Intézet katechetikai szakértője

Szabó György építész, a Veszprém Kálvin Parki Református Gyülekezet presbitere

Dr. Szászi Andrea PhD református lelkipásztor, vallástanár, pszichopedagógus, a Református Pedagógiai Intézet katechetikai igazgatóhelyettese

Uherkovich Zoltán szaktanácsadó, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma és Diákotthona biológia–földrajz szakos tanára

Zimányi Noémi református lelkipásztor, vallástanár, a Református Pedagógiai Intézet katechetikai szakértője

FROM FAITH TO FAITH IN KINDERGARTEN

STUDY

Dr. Andrea Szászi – Anikó Bánné Mészáros, From faith to faith in kindergarten – lessons of a questionnaire survey | **Orsolya Hős**, Godly Play in kindergarten

WORKSHOP – CATECHESIS IN KINDERGARTEN

Margit Ablonczyné Vándor, Support of RPI for Reformed kindergartens – Presentation of refovi.reformatus.hu website | **Noémi Zimányi**, Let's explore prayer! – Ideas for preschoolers' prayer teaching | **Enikő Pluhárné Szűcs**, Teaching aids for kindergarten catechesis – Ideas for religious education in kindergarten | **András Szabó – György Szabó**, As a thriving olive tree – Lessons from the design of a new Reformed kindergarten through the eyes of the architect | **Györgyi Feketéné Kavisánszky**, Good practice of the Debrecen Reformed College Kindergarten: Bible Brainstorming – a small piece from our daily lives

WORKSHOP – VIEWER

Ágota Fehér, Talent management and emotional security | **Zoltán Uherkovich**, Vision of young people with special regard to career choice and family starting

MAGYAR REFORMÁTUS NEVELÉS

református pedagógiai folyóirat

Megjelenik évente 4 szám. Letölthető: <http://refpedi.hu/mrn>

ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1041 Budapest, Árpád út 51. A épület I. emelet 1.

www.refpedi.hu

Felelős kiadó: Református Pedagógiai Intézet Igazgatója

Főszerkesztő: Dr. Szontagh Pál Iván

A katechetikai számokat szerkeszti: Dr. Szászi Andrea

A folyóirat szakértői lektorálási folyamatot követően jelenik meg. Ennek során egy külső és egy belső lektor (szerkesztőbizottsági tag) véleményezi a beküldött tanulmányt és javasolja a megjelentetését. A szerkesztőbizottság tagjai az MRE elismert, PHD fokozattal rendelkező szakemberei pedagógiai vagy katechetikai, valláspedagógiai területen.

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Pedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Szenczi Árpád, főiskolai tanár, az Arany János Református Általános Iskola igazgatója

Dr. Pompor Zoltán, MRE

Dr. Szontagh Pál, RPI

A valláspedagógiai tanulmányok lektorai:

Dr. Siba Balázs, KRE-HTK

Dr. Szénási Lilla, SJE

Dr. Szászi Andrea, RPI

Szerkesztőbizottsági titkár, olvasószerkesztő: Bajnokné Vincze Orsolya

Olvasószerkesztő: Rózsahegy-Nagy Márta

Tördelő: Rezessy Szabolcs

A korábbi évfolyamok számai és a közlési feltételek az RPI honlapján elérhetőek.

A szerkesztőség fenntartja a jogot a kéziratok nyelvi-stiláris javítására, a szerkezeti elemek egységesítésére, a logikai hibák korrigálására és a tipográfia kialakítására.

Az egyes közlemények tartalmáért a szerző a felelős.

© Református Pedagógiai Intézet, 2021

